

شورا

عدد ۲

غینوار ۱۵ = سنہ ۱۹۱۴

محرری: رضاء الدیبہ بہ فخر الدیبہ

ناشری: «م. ساکر و م. زاکر رامیفلر»

مندرجہ سی

سمیر شریفہ دن بر درس.

شام خاطراتی

صاقاری .

دینی و ملی مکتبہ رمز

رضاء الدین بن فخر الدین .

«یاشمی اور گانچ» گہ بارغا .

ندہ . . . عبد اللہ بیگی .

ملا لقدن کوئل صوونو

و آنک سبیلری .

املا حقندہ .

ذاکرجان آخانف .

قافقاز سیاحتندن

ح . ۲۰

تربیہ و تعلیم :

«روح تربیہ سی» - مرد عالم

مخدوف . «تل و ادبیات اوقتو

اصولری» - معلم عبدالرحمن

سعدی .

مطبوع اثرلر :

انجمن ارواح ، مرجانی ناک

ترجمہ حالی ، ملت ، کوئل

یالقنلری .

مراسلہ و مخابره :

تابول ، قورج ، استرلیتامق

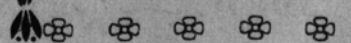
و نا معلوم دن .

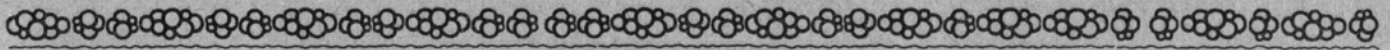
مطبوعات خلاصہ سی .

عباس ناک قزغانچ کارتینا .

لری مبارکشاه الخنی .

حوادث .

I

بوگونمه اویازنده، نادر اورمیتوف دیگان بر کشینگ اسمی بیک مشهوردر. حکومت طرفندن آگا کوب یرلر هدییه ایتولگان و اوزی ده مسکاو هم پیتربورغ یوللرنده کوب یورگان دیلر. آگا وارنلک دعوی قیلوچیلر شول یرلرنک بعض بر قسملرینی اوزلرینه ملک ایتوب حکومتدن تصدیق ده قیلدردیلر. شول آدمنگ کیم ایکانگینی بلورگه آرزو ایتوچیلر کوب بولسه ده قایدن ازله رگه بلمی طورالر. شوشی آدم حقنده سزده برر توری معلومات یوقمی؟ . . . زفر یعقوبی. «آبدیکی».

جواب

موندی آدملرنک تاریخلرینی، ترجمه حاللرینی بلور ایچون بردن ارخیوالرینی تیکشورگه و ایکنچیدن شول بوگونمه اویازنده بولغان ایسکی یازمه کتابلرنک چیتلرینی بیک نقلاب تفتیش قیلورغه حاجت بار. بو اشلر حاضرده اوزمزگه ممکن توگل. یازمه ایسکی کتابلرنک قاطرغالری آراسندن ده کوب معلومات تابارغه ممکن. مدرسه ده و قتمزده ایسکی کتابلرمزنی جلدله تو لازم بولسه ایسکی قاطرغالرینی اوزوب اوزمزگه آلوب قالوب بر قاج ساعتلر صوغه صالوب طورادر و سوکندن کاغدلرینی برهم برهم سوتهدر، یازولرینی اوقیدر ایدک. سبحانقل اسملی بابامزنگ «صائنا» ده اوقوچی سیف الدین و فصیح الدین اسملی اوغلرینه یازغان و سوکغیلری طرفندن آتالرینه یبارلگان خطلرنک کیسا- کلرینی اوقوغانده بیک متأثر بولادر ایدک. بو مکتوبلر ضایع بولدیلر ایسه ده بعض بر مضمونلری خاطر مزده همیشه بار. برنجی جلد «آثار» ننگ ۱۴۳ نجی بیتده محمد رحیم بن یوسف آلاشطی ننگ بر مکتوبی باصلغان ایدی. شوشی مکتوبنگ اصل نسخه سینی «چالی» مدرسه سنده اوقوغان وقتده والدمز حضرتلری، قاطرغه یاصاب اوطوروچی شاگرد قولندن آلوب قالمشدر. اوزی کتاب آراسینه سالوب قرق یلار صاقلاغانی سوکنده بزگه بوردی، ایندی بزنگ صاقلی باشلامزغه ده یکریمی بیش یلار بولادر. صاحب زاده ننگ اوز قولی ایله یازغان بر مکتوبینی و محمد جان مفتینگ حبیب الله ایشان حقنده کناز غالیستین ایله یازشقان یازولرینی صوبرانیه ننگ ارخیواسنده غی توگه ر ایچون یاشچیک گه طوتوروب قویغان چوبلر، کیرپچ و اتقلری و قوملر، هر توری کیره کاز یازولر آراسندن تابوب آلم. محمد جان مفتی پریپسکسینی یاخشی، چیوب و تگوب ارخیواغه اورنلاشدردم، صاحب زاده یازوی

I

«شورا» ده یازلوب کیله طورغان «عباس حکایتی» موندی یاخشی غنه تأثیر بوردی، بیک یاراتوب اوقوچیلر کوزله در. «شورا» نومیرلری کیلگاتی صبر سزلانوب کوتوچیلر ده بار. مساعد. اورسکی.

II

«شورا» ده غی عباس حکایتی خلق غه اوخشادی. «شرق» قلوبنده شونی اوقورغه حاضرله نهلر. عبیدالله. استرلیتامق.

III

استاذمز مشهور مقری ابو بکر یهودا اوغلی حضرتلرینک وقاتینه اوشبو ۱۹۱۴ نجی یل ۲۱ نجی غنوارنده اون یل طولادر. شول مناسبت ایله قسقه غنه بولسه ده ترجمه حالی «شورا» ده باصلسون ایدی. مرحومنگ شاگردلری و مخلصلری.

اره: باصلماغان «آثار» دن انتخاب قیلوب کیله چک عددلرنک برسند بلکه درج ایتلور.

IV

«شورا» ده تابشماقلر یازلمی باشلاغاچ عبدالحمید افندی ایشالین وغیرلر تابشماقلرنک یازلوینی «شورا» اداره سندن طلب ایتدیلر وشوندن صوگ تابشماقلر کورله باشلاغان ایدی. ایندی دخی یازلمی باشلادی. مونگ سببی نیندی نرسه در؟ . . . قارغایده مدرسه عثمانیه شاگردی جاراحمد بن زکی.

اره: تابشماقلر، شاگردلر و خاتون قزلر هم ده معلملر طرفندن اوزلری ایچون یازلادر ایدی. «آق بول»، «معلم»، «سویوم بیکه» ژورناللری چیغا باشلاغاندن صوگ بلکه ایندی «شورا» ده آندی نرسه ر باصوغه حاجت بولماز» دیب باصماز بولدی. یوقسه جیولغان تابشماقلر بزده کوب، کیره کسنوچیلر بولسه اولگیچه «شورا» طشینه باصارغه ممکن بولور.

تورا

۱ ربيع الاول - ۱۳۳۲ سنه

۱۵ يانوار - ۱۹۱۴ سنه

مقاله لره:

سیر شریفه دن بر درس

(مولد آبی کرو مناسبتی برله).

حتی صبی وقتندن باشلاب وفات کونبیه قدر تفصیل ایله معلومدر. مشار الیه حضرتلری «مکه» شهرنده غایت شریف ومعتبر بر عائله ایچنده دنیاغه کیلوب فقیر اوله رق اوسکان ایدی. عربلر امی بر قوم بولدقلر نندن آرالرنده کتاب و مکتب، اوقوچی ومعلم کبی شیلر بولمادی، تورات و انجیلرده عرب لسانینه تام ترجمه ایدلمادی. فرض ایتدک بو کتابلر تمام ترجمه قیلنغانده بولسونلر لیکن بو وقتده مطبعه لر بولمادیغندن نسخه لر بیک عزیز بولور، خصوصا تورات و انجیل کبی الوغ نسخه لر نی قولده ایتار ایچون زور یایلاقرغه محتاجلق کورلور ایدی. مونگ اوستینه اوشبو زور و اوزون کتابلر نی مطالعه قیلور ایچون بیک کوب وقتلر صرف ایتارگه لزوم باردر. حال بویله ایکان، دنیا یایلنغاند الوشی یوق، مکتبلر نی کورمگان وخصوصی معلملرنگ اسملر نی بولسون ایشتمگان، یازو بلمی، اوقی آلمی طورغان فقیر بر آدم، کتاب اهلینه دشمان بولغان «مکه» عربلری آراسنده تورات و انجیل کبی الوغ و قیمتلی کتابلر نی قولینه نیچوک توشرسون؟ توشردیکی تقدیرده «امی» حالچه مونلر نی نیچوک مطالعه قیله آلسون؟ هر کیمنگ آشاب ایچووی، یاتوب طوروی حتی بوتلهب ایسه و- لرینه قدر بر برینه معلوم بولوب طورغان بر قوم ایچنده یهود ملالری و نصاری راهبلری حضورلرینه نیچوک ایتوب یاشرون صورتده یوروب مذکور کتابلر نی اوگره نسون؟ بزنگ حاضرگی کوغزده الوغ شهرلرده قلعه لر روشنده گی محکم بولغان اویلرنگ ایچلرنده قیلنغان اشلر نی یاشرمک ممکن بولمادیغنده بتون شهرلری بر عائله و بتون خلقلری بر اوی جماعتی حکمنده بولغان «مکه» ده، بر آدننگ خلقلردن یاشرون صورتده درس اوقوب یورووی

موندن مک یلار مقدم بر تاریخده حجاز مملکتی علمسز و معرفتسز عربلر ایله مسکون ایدی. بو عربلر تاو آرالرنده و قوم صحرالرنده یاشادیکلر نندن، مدینتی قوملر بو مملکتلرگه کیلوب یورمازلر، آراده کورشو و قاتاشو بولماز ایدی. «مکه» عربلری سودا ایله شغلاندیلر ایسه سودا کروانلری سوریه، عراق وین اولکالرینگ بعض شهرلرینه گنه ایرشور و سودا اشلرندن باشقه نرسه لر ایله اشلری بولماز ایدی. اول وقتلرده سودا کسبی علمسز و معرفتسز آدملر قوللرنده بولور، علملی و معرفتی طبقه لر بو کسبی اوزلرینه کیمچیلک سانارلر ایدی. اما روم و ایران کبی شول عصرنگ مدینتی قوملری طرفندن حجاز و خصوصا مکه گه سودا کروانلری کیلوب یورووی مروی توگلدر.

عرب قومنده، ابتدائی درجه سنده گنه بولسه ده مکتبلر بولوب بالار اوقوتولدیغینه وعموما بر آرنغه علم بولدیغینه ضعیف گنه علامتده یوقدر. اوشنداق علم اهلی بولغان سیاحلرنگ بو مملکتلرگه کیلوب یورولرینه و اهالی آراسنده علم نشر قیلولرینه و هم وخرافات قسمندن گنه بولسه ده اشارت کورلماز. اوشبوکا کوره دعوی قیلورغه ممکندرکه: بو زمانده حجاز، خصوصا مکه و آنک کورشیلری شعر و خطابت کبی شیلردن بر آز خبردار بولسه لرده باشقه هنر و کلاتلردن محروملر و اصلا معلوماتلری یوق ایدی. رسالتناه اقدمز حضرتلرنگ تاریخی و ترجمه حالی

تسخیر ایثارک نیندی قوت بار ایدی؟ اگرده محمد علیه السلام ترجمه نی توگل بلکه بر کتابی عینا سویله مش بولسه بو کتابی (قرآنی) کیم تألیف قیامش ایدی و نی ایچون مونک مؤلفی یاشرون طوردی؟ قریش عربلری اوشنداق یهود و نصارانز بو کتاب حقنده نیچوگ خبردار بولمادیلرده یالکڑ محمد (علیه السلام) غنه مونی بلدی؟ . . .

رسول الله حقنده دشمنلری طرفندن سویله نگان سوزلر قرآن کریمده حکایت ایتولمشدر. اگرده آنک «امی» لگی حقنده سوز آیتوچیلر و یاکه یاشلگنده درس اوقوب عالم اولدیغنی و شول علملرنی گنه سویله ب طوردیغنی خبر بیروچیلر بولسه ایدی البته آنارده حکایت قیلنمش بولور ایدی. بو طوغورده حیلله بولمق احتمالی یوق. چونکه بو حیلله صحابه لردن یاشرون بولماز ایدی. حالبوکه حیلله یولنده شول قدر آدملرنک جانلرنی فدا ایثارک درجهده محبت و اخلاص قیلولری ممکن توگل اشدر. اگرده یاشلگنده سیاحت قیلوب یورگان، مکه دن کیتوب طورغان بولسه ایدی مونی مکه مشرکلی خصوصاً «مدینه» شهرینک عبدالله بن ابی سلول کبی منافقلمر الوغ فرصت بلوب میدان غه قویغان بولورلر ایدی.

درست، رسول اکرم حضرتلری پیغمبر بولمازندن مقدم، ایکی مرتبه سیاحت ایتدی. بری ابو طالب ایله برلکده قریش عربلرنک سودا کروانلری برله سوریه حدودنده بولغان «بصری» غه باردیلر و نرسه لرنی آماشدروب بتردیکلرندن صوگ دخی برلکده قایتوب کیتدیلر. بو وقتده رسول اکرمنگ یاشی ۱۴ دن آرتق توگل ایدی. ایکنچی مرتبهده خدیجه حضرتلرنک وکیلی بولوب سفر ایتدی و باشقه اییده شلری ایله برلکده یوروب برلکده قایتدی. بو وقتده یاشی یکره می بیده ایدی. بو مدتار ایسه قرآن قدر قرآن کیتورلک بولو قایدله بلکه بر ایکی جمله علم آلورغده یتارک درجهده توگل ایدی.

اوشبو سفرلرنک برنده بحیرا اسمنده بر راهبنی کوردی ایسهده بو یولوقو کروان خلقلری ایله برلکده معلوم ساعتار ایله بولدی. قرآن کبی علم خزینه سی و معرفت دگری بولغان کتاب ترتیب ایتدرلک درجهده علم اوگره ته و اوگره نه آلورلق وقت بولمادی.

شوشی وقتده راهبدن بوگنه جمله علم اوگره نگان بولسه ایدی، دشمنلری مونی ایچلرنده صاقلاب قالماغان بلکه خلقلرغنه بلدرگان بولورلر ایدی. «مجنون» و «سخرچی» دیوگه کوره بحیرادن اوگره نگانلکنی سویله و ینگله کدر.

حقیقت حالده قرآن، معجز بر کتاب بولوب مونک معجزلگی

ممکنیدر؟ حالبوکه شول وقتده مکهده بولغان یهود و نصاری ملالرننگ بتونسی بر ایکی دانه دن آرتق توگل ایدی. اگرده آشکار صورتده اوقوغان یاکه یاشرون صورتده اوقوبده سیزلگان بولسه ایدی پیغمبرک دعواسینی قیلورغه کرشدیکنده مشرکلمر مونی اوزینک یوزینه آیتازلر و آرتنده سویله ب یورمازلر ایدی؟ دشمنلر، پیغمبرمز حقنده، یالغانچی و شاعر دیدیلر، دیوانه-لق غه، سحرچیلک گه نسبت بیدیلر لکن هیچ وقتده: «سین فلان حبر (یهود ملاسی) دن و یاکه فلان قسیس (نصاری راهبی) دن اوقوغان ایدک، حاضرنده شوندن اوگره نگان سوزلرکنی گنه سویلیسین!» دایدیلر. مشرکلمر، قرآن حقنده «کیملرنک یاردمی ایله بولسهده اوزلگندن چیقاروب سویلیدر، نیچوگ بولسهده ایسکی زمانلرنک حکایتلرنی یازدروب آغانده شونی کیملرنک یاردمی برله بولسهده یادغه آوب اوقیزر» دیدیلر (۱). اما هیچ وقت: «یاش چاغنده اوقوغان ایدی ده حاضرنده شونلرنی سویلیدر» دیدیکلری مروی توگل. حالبوکه مشرکلمر ایچون اولگی دعواغه قاراغانده صوگغیسی فائده لیرهک. «کیمدن بولسهده اوگره نوب سویلیدر» دیوگه کوره: «فلان آدمدن اوگره نگان ایدی، ایندی حاضر شونی سویلیدر» دیمک الزام بانبده بلیغره کدر. کوچلی دلیللر استعمال قیلورغه ممکن بولا طوروب ضعیف دلیللرگه یاشو سببندن اوزینک عاجزلگی کورساتورگه، حقسنلغینی اثبات ایثارگه، دشمن هیچ وقتده رضا بولماز.

بو سوزلردن آگلاشلدیغینه کوره مشرکلمر، رسول الله نک «امی» ایدیکنی اقرار قیلورغه مجبور بولدیلر، شونک ایچونده چیت بر کشینک املا قیلووی سببلی سویله وینی گنه دعوی قیلدیلر. شوندن باشقه غه یول یوق ایدیکنی اوزلری ده بلدیلر. حالبوکه اوشبو دعوالری صرف وهمدن عبارت ایدی. چونکه محمد علیه السلام قرآنی باشقه لرنک املا قیلولری سببلی سویله مش بولسه یا عینینی و یاکه ترجمه سینی سویله مش بولور. اگرده ترجمه سینی سویله مش بولسه اصلی لساینی بلگان اوستینه اوشبو درجهده بلاغت و فصاحت اوزرنده ترجمه قیلوجیسی نیندی آدم ایدی؟ بر برینه رقابت و منافسه قیلوده مثاللری بولماغان عربلر آراسندن چیقغان بو آدم نیچون اوزینی خلقلرغه بلدرمادی؟ فرض قیلدق مذکور مترجم، بعض سبیلرگه کوره اوز هنرنی یاشررگه مجبور بولسون، لکن بو قدر کمالینی بو آدم نیندی یرده تحصیل قیلغان ایدی و بو قدر اوزون بر کتابی ترجمه قیلدق برابرینه آلمش مکافاتنی و خدمت حق نیندی نرسه دن عبارت بولدی؟ شول آدمنی اوشبو درجهده محمد علیه السلام اوزینه

شام خاطران

XVII

ایران قونصولی بانیره

شام ننگ غیر رسمی آدم لرندن بر ایکیسن زیارت و فکر لرندن استفاده ایتهره گه دیب «بیروت» ده اوک کو کلمنی بر کتوب چققان ایدم. لکن آنده قونصول فلان شیکلی رسمی آدم لر برلن مصاحبت ایتهرمن دیب کو کلمه ده کروپ چقماغان ایدی. اشلر ایسه مین فرض ایتکانتک کیرسیسی بولوب چقدی. کوررمن دیب بارغانم شیخ جمال الدین القاسمی برلن شیخ یوسف نهانی هر ایکیسی شام ده بولمغانلقدن آلازنی کوره المادم. کوروون ایسیمه ده المغان ایران قونصولن کوردیم. ایران قونصولن زیارتقزنی بیان ایتودن ائک مذکور ایکی شیخ نی بر آز تعریف ایتوب کیتیم.

شیخ جمال الدین القاسمی شام ننگ آجیق فیکرلی مدرس لرندن بولوب بیضا غزته لرده مقاله لری ده کورنگاله ب قویه. بعض بر کتابلر گه حاشیه بازغان و قایسی برلن تصحیح ایتوب باصدرغان. زورلر قاشنده قدر و حرمتی بار. ایسکیره کلا قاشنده ده «وهاپی» دیب شهرت طابقان بو شیخ برلن آرزغه بولسه ده مصاحبت ایتوب، فکر لرندن استفاده قیلورغه بیک مراقلی ایدک. لکن تأسفمز گه قارشی اول مصاحبت میسر بولمادی. بز کیلگاندن مصرغه کیتکان ایدی. شیخ یوسف نهانی ایسه تماما جمال الدین القاسمی ننگ کیرسیدر. اولن اوزینک تعصبی و خیال پرستلگی برلن مشهور. حمید دورنده ابوالهدی ننگ یاردمی برلن «بیروت» ددغی استشف حکمه سینه رئیس تعیین ایتولگان و حریت اعلان ایتولگانچی یکره می بیش یل شول اورنده قالغان.

اسلامیتی رسول اکرم گه مدح و فصیده لر یازودن عبارت دیب بلگان بو شیخنک مدح النبی حقنده یازغانلری کوبدر. خدیوی گه مدحیه یازوب ده مکافات آغالان. نهانی ننگ تکه سینه ایلک نق تیوچلر و هاییلر بولسه کیردک. اول شولرغه ردیه یازام دیب اوز عیسی بولغان بر وهاییلق قه قارشی قالون بر کتاب یازوب چغارغان. تعصبی و دینده «صلاقی» بو شیخ قه خرسیانلرغه یاخشی کوز برلن قازارغه مساعده ایتیلر. اول آلارنک عقیده

علم و فن ترقی ایتولری ایله متناسب صورتده معلوم بولوب طورر. مثلاً: تورات خبرلرینه تمسک قیلوب یهود و نصاری عالماری هم ده آنلرغه تقلید قیلوچیلر یرنگ بسیط ایدیکنی اعتقاد قیلورلر ایدی. قرآن کریم ایسه مونک عکسینه اوله رق- یرنگ کره شکنده ایدیکندن خبر بیردی «وجعل اللیل والنهار خانة» دیه تون و کون ابدی صورتده بر یرینه خلف بولوب طوردیغنی سویله دی هم ده «ولا اللیل سابق النهار وکل فی فلك یسبحون» دیدی. کون ایاه توتنگ بر یرینه دائم خلف بولوب طورووی و کیچ ننگ کوندزدن سابق توگل ایدیکی درست بولور ایچون یرنگ کره شکنده بولمقی لازمدر.

عربلر، یونان فلاسفه سینک یرنگ کره لگی حقنده عی سوزلرینی ایشتدیکلری بولمادیغندن یهود و نصاری عالماری فیکرلرینک اثری آسئنده موندی آیتلرنی ظاهر لرندن صرف ایتیلر و معقول معنایرینی بیرر گه موفق بولمادیلر. سوک وقتلرده علم و فن کیلگیدی و شونک سببندن قرآنک فن گه متعلق بولغان خبرلرینی قابلاب طورغان پرده لر کوتارلور گه باشلادی، فن نی قدر ترقی ایتسه و علم نی قدر کیلگایسه قرآنده بولغان سرلر شول نسبتده آچلور و معلوم بولور. یونان حکیم لرینک مذهباری عربلر گه هجرتدن ایکنچی عصر اورتالنده غنه بلنور گه باشلادی. یرنگ کره شکنده بولووینی اعتقاد قیلو اولگی مسلمانلر قاشنده منکر و بدعت حساب ایتولور، احتمال که تصور قیلورغه فهملرده یتشماز ایدی. ایمدی شوندی بر معناغه دلالت ایته طورغان سوزنی رسول الله عصرنده بولغان عربلر نیچوک آکلاسونلر؟ خلقلرینک فهملری تحمل قیله آمازلق فنی مسئله نی و دین گه متعلق بولمغان بر سوزنی قرآن شریف تصریح قیلوب سویله ماسه عجب قیلورنق اش یوق.

قرآن شریفده علمی و فنی معلومات حسابسز بولدیغی کبی فرد و شخصلر، قوم و صنفلر، عموما اجتماعی حاللر گه متعلق قاعده لرده کوبدر. مذکور قاعده لر نی ایسه اداری و سیاسی، اقتصادی و عمرانی قسملر گه آبروب حیات و معیشت اساسلری قیلوب طوطق هر زمان، هر اقلیم و هر ملت و قوم ایچون ممکندر. ایندی بر مرتبه شوشی قرآنغه کوز سالک زده ایکنچی بر مرتبه ده، یوقاریدن سویله ب کیلدی کمز ذاتک احوالینی کور کر. شوندی بر کتاب اکرده الله تعالی طرفندن بولماسه شوندی حالده بولغان کسینک اوزلگندن گنه کیترووی ممکن کورله درمی؟ اوز وجدانلرغه سالک زده حکم قیلکر! ...

دينه لرينه تيوب قصيده و رساله لر يازوب طوراً. حریت اعلان ايتولگاج نهانی ده امثالی شيكلی اورندن چغارلغان ایدی. اوتكان يذغه قدرلی «بيروت» ده طوردي. لکن شول يلمه خريستانلر نك حسيات دينه لرينه طوقنوب يازغان بر رساله سی اچون حکم که طازتیه- چاغن سيزگاج مصرغه فاجدی و آندن ده مدینه که باروب شونده حکومت قولینه نله کگان ایدی. «بيروت» قه کيتلوب محکمه که طابشرله چق ایدی. لکن بيروت ده غی احبابلری نك رجاسی سایه سنده حکومت، نهانی نی بيروت قه کیلماو شرطی برلن عنو ایدی. وشول کوندن بيرلی شام ده طوراً ایدی.

شيخ نهانی تورکيه ده گي اجني ميسونير مکتببرنده اوقوچيلر نك بارسني ده کافر ديب اعلان ايتکانه بز آگا اوزمزن نك آمریقان کلیه سی طلبه سی ايکاغزنی ایتمی گنه تقدیم ایتوله چک ایدک. یاش محرر لر مزدن برسی: «مین، کواکل آچاسم کیسه، قولیمه کولکی ژورناللری وپارناغر افیچسکی رساله لر آلمیم. دین و معیشت ژورنال غنه اوقیم» دی طورغان ایدی. شونک شيکلی بزده ییدی آی بویی آمریقان پرافیسور و دوقتورلر نك جدیدتن آرغان کولگمزن نی نهانی مصاحبتنده بر آز یال ایتدرر که نله گان ایدک. لکن بوده میسر بولمادی. بز بارر آلدندن غنه نهانی مدینه که کیتکان ایدی. ایران قونصولی برلن کورشومزن تصادفی غنه بولدی دیورولک. بز دن بر نیچه کون صولک شام غه، کلیه ده گي طانش ایرانی طلبه لر دن بر نیچه سی کیلگان ایدی. بر کوتی ایرته برله بارمز صالحیه که چغوب کیتک. آنده باروب توشکاج ایرانی دوستلر مز اوزلر نك ایران قونصولن زیارت ایتوب چغاقلرن سویله ب بزنی ده برابر باررغه دعوت ایتدیلر. صوگغی نفسلرن آلوب یاتقان بر اسلام دولتینک ایکنچی بر اسلام دولتنده گي وکیلینک افکارینه بر آز مطلع بولونی بر غنیمت صاناب آرقداشلر مز نك تکلیفن مع الممنونیت قبول ایتک. یاغزده شام ده اوظور وچی ایرانی بر تاجر ده بار ایدی. بزنی قونصوله اول تقدیم ایته چک ایدی.

ایران قونصولخانه سی ده باشقه دولتلر نیکی یاننده کچکنه ره ک گنه گوزل بر بناده ایکان. بزنی ایشکده «آتشه میلیتری» قارشو آلوب توغری باقچه غه کیتوردی. آنده باشکده بر یگت برلن کورشک. اول یگت قونصول نك برادری ایش. قونصول نك بزنی قبول ایتهر که حاضرله نوب بتا گانلگن آ کلاغاج باقچه نی قاشا ایتوب یوری باشلادق. کچکنه ره ک گنه بر باقچه. اورطه سنده زور بر حوزدن ارغلوب ارغلوب صو چغوب یاطا. بر طرفده چیتک اچنده کواگرنلر، طاوقلر کورکلهر طوراً. بر آز یوروب حوض یانینه قایتوب کیلگانه آنک ایله نه سینه اورندقلر تزلگان ایدی. اوظوردق. یاغده غی ایده شیمه نیدی بولسه ده بر

کامپلیمینت ایتسه م کیله ایدی. چونکه اول اوز قونصولخانه سنده، اوز ماتینگ بر دیپلوماتی حضور نده ایدی. لکن اول قونصولخانه نك بو کون راصخوط برلن آسمدن باشقه اهمیتی قالمالغانن تحظر ایتوب اگر بو مناسبت برلن ایده شیمه دولتلر نك استقلال و سعادتین ایسینه توشر ردای بر نرسه ایتسه م بلکه کیفی کیتهر ديب آبدراب طوراً ایدم. ایده شم مینم آغر وضعیتنی آ کلاغان شيکلی اوزی باشلاب «مین بو بیرنی کورو برلن افتخار ایته من. مؤنسی اوز قونصولمز و اوز قونصولخانه مز» دیدی. مین ده آگا جواباً «نه وده، سزنک، هیچ بولماسه قونصوللر کور بار...» دیدم. کوب ده اوقادی، اچکه چاقر دیلر. طارغنه بر باصقچدن یوغاری منوب واق واق بر نیچه بولمه آرقیلی اوتکانتک صوگنده تره زه لری اورا غه قاراغان مزین بر بولمه که باروب کردک. بولمه نك ایده نینه ایران کله ملری توشه لگان، استینالر که تورلی لوحه و رسملر اصلغان ایدی؛ ایشکده قارشو استینانک آلدنده مظفر-الدین شاهنک هیکلی طوره. میبلر و باشقه جهازلری غایت نفیس ایدی.

بر آزدن صولک، قصه غنه بویلی، سیمز گنه بدلی، طولوق یوزلی آچیق چیرایی، چاچ و میوقلری آغارا باشلاغان اشتاتسکی کیومده قارا کول بورکدن بر ذات کیلوب کردی. قیافتندن و آطلاب کیلوندن مونک قونصول ایکانلگن آ کلاب طوروب سلاملا دک. تاجر افندی آگا ایرانی طلبه لر دن برسن تقدیم ایتدی و اول شا کردده قالغانلرن بره بره تقدیم ایتوب چقدی. اوزمنک نله نیچه خان برلن یولداش بولوب کیلگانلگنی شونده آ کلادم. افندیلر نك باریسی ده خان ده، خان. بز که کیوب یتکچ گنه اش باشقاردی. جنوب تورکلر نده هیچ بولماسه بر «بک» بار. یاغده غی تورک ایده شم شول اسم برلن تقدیم ایتولدی. بزده بیت بر تیتول ده یوق. اورنبورغ برله چیلایی آراسنده یورگانه مارجه لر نك ایکی تینک لیپوشکه لر ن صاتار اچون: «...пожалуйте, князь, у меня свѣжая и мягкая» دیولرینه ییک آچوم کیله تورغان ایدی. ایران قونصولی یاننده شوندی غنه بولسه ده بر کناز بولوب طوراسم کیلدی.

کورشوب اوظورغاج قونصول، ایرانی طلبه لرغه قاراب «ایران نك استقبال امیدی سز سکر» دیدی. اوز اقلامی قهوه لر کیلدی. تورلی مسئله دن سوز آچلدی. ساعت یارومدن آرتق دوام ایتکان بو مصاحبت طبیعی فارسی لساننده بولدی. قونصول تورکچه بلسه ده ایرانیلر اچنده اول تلنی بلسگانلری بر ایکی گنه ایدی. مین، سویله نگان سوزلر نك مفادن بر آز آ کلاب اوظورا آدم. چونکه کوربه ک سویله وچی قونصول ایدی. اول آوروپا

آدملر «اوپا» شهرینه سفر ایتارگه طور دقلر نده (بعضیلری سفر قیلغان بولغانلر) اورنبورغ مفتیسی طرفندن دعوتیلر اسملرینه: «ایندی مجلس بولمی، کیلمه گرا!» دیب ایکنچی برکاغد تارالووی معلوم بولدی.

مجلس طوقتلونک سببی ایسه اورنبورغ مفتیسی بو مشورتی اوز حقوقی دائرهدن گنه یاحامقچی بولغانی حانده جیت دینلر دیپارتامینتینک دیریکتوری مونک ایچون آیروم رخصت آلونی لازم کورگان. اورنبورغ مفتیسی ایسه موندی اشلرنی التزام ایتهسی کیلمادیکندن «ایندی مجلس بولمی» دیب اول چاقرغان کشیلرینه کیلمازگه قوشوب ایکنچی خبریبیارگان.

لکن ۱۰ نچی دیکابر کوننده «اوپا» شهرنده ۳۰ دن آرتق آخوندلر، مدرسلر و اماملر حاضر بولدیلر. مونلرک کویسی «کیلمه گرا!» دیب یازلغان سوکئی کاغدنی آلمان و بلمگان بولغانلر. بعضیلری ایسه مسئلهنک مهم بولوینه کوره آلاطوروبده کیلدیلر و نیچوک کنه بولسه ده مشورت مجلسی یاحارغه اجتهاد ایتارگه کرشیدیلر.

مجلس یاصاو طوغروسنده اورنبورغ مفتیسنک اجتهاد ایتارلگینی بلدیکلرندن سوک باشقلرینک تابشورلرینه کوره بتون مسئولیتی اوز اوستلرینه آلب «بلاهه بی» مسجندنه آخوند جمال الدین خوراشین، «مسکاو» مسجندنه امام عبدالله شمس الدینوف، اوفا غوبیرناطوری آرقلی ۱۴ - ۱۵ نچی دیکابردده مشورت مجلسی یاصار ایچون مینیستردن رخصت صورادیلر. مجلسنک پروگرامینی هم قاتوشاچق کشیلرینک اسملرینی یازوب تابشردیلر.

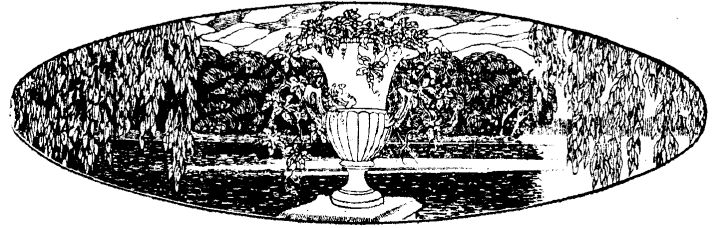
اماملرک اوتنچلرینی اعتبارغه آلب اوشبو مشورت مجلسینی یاصار ایچون مینیستر رخصت بیردی (گویا اورنبورغ مفتیسی ریاست ایتمک شرطی ایله ایمش). رخصت تیلیگرامی ۱۳ نچی دیکابردده کوندز اوبله دن سوک تابشردیلر.

شوگا کوره اماملر و آخوندلر ۱۴ نچی دیکابردده اورنبورغ دوخاونوی صوبرایه سینه جیولدیلر و اوزلرینک دعوت نامه لرینی کورساتوب اسملرینی یازدردیلر. مجلس بولا طورغان صوبرایه زالینه کرر ایچون جیت کشیلرگه رخصت بولمادی، حتی غزته مخبرلرینی ده کرتمادیلر (شاید بو قسقیق مینیستر و غوبیرناطور طرفلرندن بولماغاندر).

ساعت ۹ ده مجلس باشلاندى. اورنبورغ مفتیسی اوزی رئیس (پریدسیداتیل) بولدی، اماملردن مسعود عیدالدین ایله عطاءالله عیدالدین سیکریتار (کاتب) لک خدمتی ایچون تعیین قیلندیلر. مونلرک اولگیسی روسچه یازار و سوکغیسی ده تاتارچه یازار ایچون ایندی. مجلس اوشبو آدملردن عبارت ایدی:

اسانلرینک اصطلاحلارن کوب قوللانا ایدی. فارسچهدده عربی بملرک کوبلگی ده معلومدر. اوزمزنک «انتظام عمل کرد» لرده کلر آز عمل قیلدیلر. شولای ایتوب شول اوچنک قوشلوروندن بر نرسه چقدی. سوکندن قونصول بزگه خطاب ایتوب: «سزنی یالغوز قالدردق» دیب اعتذار بیان ایتدی، بزده مصاحبه ننگ مفهوم تعقیب ایته آدیغمزنی سوبله دک.

قونصول گیرمانیاده تحصیل قیلغان وصوگره آروپاده بر آز مدت سیاحت ایتکان. فرانسوزچه، آلمانچه بله. فکری آچیق و مسئله لرگه نظری کیک کورندی. (آخری بار). صاقاری.

دینی و ملی مکتبلرمن

جیت دینلرینی قاری طورغان دیپارتامینتک دیریکتوری، اوتکان یل ستایر آینه اورنبورغ مفتیسی اسمینه اوشبو مضمونده بر کاغد ییارگانلگی معلوم بولغان ایدی: «حاضرگی وقتده مینیسترستوا مکتبتک هر طرفنده غی مسلمان دینی مکتب و مدرسه لرینک بو کونگی حالی حقنده اوز قولنده بولغان ماتیرياللرینی ترتیب که سالورغه کرشدی. اوشبو مناسبت ایله، متخصص بولغان ذاتلرک اوظزیفلری بویچه مسلمانلرینی دینی تعلیم که طوغوردن طوغرو مناسبتی بولغان شریعت قرارلرینی بلورگه احتیاج نابولدی.» «شول سببی اوتهمز شریعتده محمدیلرک دین تعلیم ایته طورغان اشقوللرینک نازناچینه سی (موضوعسی) و آلردن کوتولگان مقصدلر، آلردده تعلیم ترتیبی، اوقوتولاجق نرسه لر و پروگرام، معلملر هیئت و بالا هم یکتلرگه دین اوگره تورگه آنگان کشیلرک نیندی صلاحیتلرینی حائز بولولری حقنده عموما بیانلر بارمی، بولسه نیندیلر...»

اوشبو سواللر حقنده اورنبورغ مفتیسی طرفندن اوز قول آستده بولغان ماللرک بعضیلرینه کاغدلر یازلوب فکرلری صورالدى. کاغد اوستنده بولغان بو جوابلرغه غنه قناعت ایتمی شول یل ۱۰ نچی دیکابردده اوز ریاستده بر مشورت مجلسی تعیین ایتوب بر قدر ماللرینی شول مجلس گه دعوت قیلدی. دعوت ایتولگان

(۲۱) محمد انہادی فخر الدینوف. اوقا شہرندہ ۴ نجی مسجد حضورندہ امام و مدرس.

(۲۲) حاجی احمد ولیف. اوقا شہرندہ ۵ نجی مسجد حضورندہ امام.

مجلسدہ الك ديبريكتورك سؤالدری اوقولوب، سؤالدرنی اوشبوو ماده لرگه آیروب هر برینک طوغروسینه جوابلرینی ده یازدیلر. اوشبو روش ایله:

۱ نجی سؤال: مسلمانلرنک دینی مکتب و مدرسهلری شریعتده نیدن عبارت؟

جواب: « احکام دینیہ و اخلاق اسلامیہ اوگره توب دنیا و آخرتده سعادتلی بولمق ایچون کیره کلی معلوماتی بیره طورغان اورندر. »

دلیللر:

آیتلر: (۱) کونوا ربانین بما کتتم تعلمون الکتاب وبما کتتم تدرسون. (۲) بلغ ما انزل الیک من ربک وان لم تفعل فما بلغت رسالته. (۳) هوالذی بعث فی الامیین رسولا منکم (جمعه). (۴) واذ اخذالله میثاق الذین اوتوا الکتاب لتییننه للناس ولاتکتتمونه (آل عمران. ۱۸). (۵) اقرأ باسم ربک الذی خلق. (حایشلر: ۱) ما اجتمع قوم فی بیت من بیوت الله یتلون کتاب الله یتدارسونه فیما بینهم الا نزلت علیهم السکینه وغشیتهم الرحمة وحغتهم الملائکة و ذکرهم الله فیمن عنده (مشکات). (۲) بلغوا غنی ولو آیه. (۳) لیباغ الشاهد منکم الغائب. (۴) سیأتیکم اقوام یطلبون العلم. (۵) تدارس العلم ساعة خیر من احياء لیله. (۶) مر رسول الله (ص. م.) بمجاسین (الحديث) (مشکات باب العلم). (۷) من اتی مسجدی هذا لم یأتہ الا خیر یتعلمه او یعلمه فهو بمنزلة المجاهد فی سبیل الله ومن اتی لغير ذلك فهو بمنزلة الذی ینظر الی متاع غیره (سنن ابن ماجه). (۸) تفقهوا قبل ان تسودوا. (۹) ارجعوا الی اهلکم فاعلموهم (مشکات باب العلم). (۱۰) ولتجاسوهم حتی یعلم من لا یعلم. (۱۱) قال رسول الله للنساء اجتمعن فی یوم کذا وکذا فی مکان کذا وکذا فاجتمعن فاتاهن فاعلمهن (بخاری کتاب الاعتصام بالسنة).

تاریخ و توارثن: (۱) رسول الله صلی الله علیه وسلم ارقم بن ابی الارقم الخزومی حجره سنده دین تعلیم قیادی. (۲) وولی عمر رضی الله عنه ففتحت بلاد الفرس طولاً وعرضاً وفتح بلاد الشام كلها والجزيرة ومصر كلها ولم یبق بلد الا وبنیت فیہ المساجد ونسخت المصاحف وقرأ الائمة القرآن وعلم الصبيان

(۱) محمدیار میرزا سلطانوف. اورنبورغ مفتیسی و شوشی مجلسده پریدسیداتیل.

(۲) حاجی احمد رحمانتواوف. طرویسی شہرندہ ۱ نجی مسجد حضورندہ آخوند و مشهور عالمردن.

(۳) محمد ظریف یونوسف. پیتربورغ شہرندہ ایکنجی محاہده آخوند.

(۴) عبدالله شمس الدینوف. مسکاو شہرندہ برنجی مسجد حضورندہ امام.

(۵) محمد شا کر غفاروف. سمبر شہرندہ گی مسجد حضورندہ آخوند.

(۶) حسن طاهروف. تاهبوف غوبیرناسی «اجبی» قریه سنده امام و مدرس.

(۷) جمال الدین خورامشین. «بهله بهی» شہرندہ گی مسجد حضورندہ آخوند.

(۸) مسعود عبیدالین. بوگولمه اویازی «بایراکه» قریه سنده امام و مدرس.

(۹) عطاءالله عبیدالین. ساماز غوبیرناسی «ملاه کس» ده گی مسجد حضورندہ امام و مدرس.

(۱۰) جلال الدین صقالوف. سیرغاج اویازی «پاشاد» قریه سنده آخوند.

(۱۱) عبیدالله طاهروف. سمبر غوبیرناسی «استاری تیموشقه» قریه سنده آخوند.

(۱۲) یوسف سعیدوف. «تومهن» اویازی «مانچل» قریه سنده آخوند.

(۱۳) میرزا عبدالرحمن زیروف. «مینزمله» اویازی «تله نجی تاماق» قریه سنده امام و مدرس.

(۱۴) احمد صفا بهاء الدینوف. زلاتاوست اویازی «لاقلی» قریه سنده آخوند.

(۱۵) محمد حاجی عبدالغفوروف. زلاتاوست اویازی «قیفی» قریه سنده آخوند.

(۱۶) عمر کاپکایوف. امام.

(۱۷) عبدالوکیل مساموف. شادرین اویازندہ آخوند.

(۱۸) جهان گیر آبرگیلین. اوقا شہرندہ ۱ نجی مسجد حضورندہ آخوند و مدرس.

(۱۹) پروزالدین کمال الدینوف. اوقا شہرندہ ۲ نجی مسجد حضورندہ امام و مدرس.

(۲۰) محمد صابر حسنوف. اوقا شہرندہ ۳ نجی مسجد حضورندہ امام.

یازو، قاعدہ لری بہن املا و انشاء . ۲) قرآن مع التجوید .
 ۳) علم حال . ۴) اخلاق و عبادتی بر نیچہ حدیثلر . ۵) علم
 الاخلاق . ۶) تاریخ مقدس . ۷) تاریخ اسلام . ۸) تاریخ ملی .
 ۹) روسیہ تاریخی . ۱۰) جغرافیا . ۱۱) حساب . ۱۲) حفظ
 الصحتہ . ۱۳) ریاضات بدنیہ . ۱۴) اشعار مشروعہ والہی مناجاتلر .
 ۱۵) علم اشیا (یعنی نباتات . حیوانات . معادن و زراعتک تعلقلی
 بر آرز معلومات) . ۱۶) رسم اشکال و حسن الخط .

مدرسہ دہ او قولاچق نرسہ لر: مکتبہ او قولغان فلر
 اوستینہ: ۱) علوم القرآن (رسم المصاحف، تفسیر، وجوه قرائت
 و وقوف) . ۲) علوم الحدیث (اصطلاحات الاحادیث، طبقات الرجال،
 احوال الرواة کبی علملر) . ۳) علم الکلام . ۴) علم الفقہ . ۵) علم
 اصول الفقہ . ۶) علم المنطق . ۷) عرب تلی ادبیاتی بلہن . ۸) سیر
 النبی و تاریخ اسلام . ۹) تاریخ الادیان . ۱۰) تاریخ طبیعی . ۱۱) تاریخ
 عمومی . ۱۲) تاریخ ملی ہم وطن تاریخی . ۱۳) حکومت لسانی .
 ۱۴) علم الاخلاق . ۱۵) علم اصول التعلیم . ۱۶) علم المواعظہ
 والخطبہ . ۱۷) علم حیاة البشر . ۱۸) ریاضات بدنیہ . ۱۹) قانون
 اساسینی تانو درسی . ۲۰) لسان فارسی . ۲۱) علم الاقتصاد .
 ۲۲) علم احوال الروح . ۲۳) تورکی ادبیاتی . اقسامی بلہ . ۲۴)
 حکمتہ طبیعیہ و آلیہ . ۲۵) ہیئت . ۲۶) ہندسہ . ۲۷) علم المناظرہ .
 ۲۸) علم حفظ الصحتہ . ۲۹) علم الحساب والجبر . ۳۰) علم الجغرافیہ
 بتون اقسامی بلہن . ۳۱) علم حکمتہ المعاش (باغچہ چیلق، ایگنچیاک
 علمی) . ۳۲) اشعار مشروعہ . مناجات آلیہ . ۳۳) حسن الخط .
 ۳۴) علم طبدن بر آرز معلومات . ۳۵) فلسفہ دینیہ . ۳۶) علم کیمیا .

مجلس طرفندن قبول ایتلرگان ابتدائی مکتب
 پروغرام ماسی حقندہ دلیللر بونلردر:

۱) آنا تلندہ او قو یازوغہ دلیللر املا و انشاسیلہ:
 ۱) اقرأ باسم ربك الذي خلق . خلق الانسان من علق . اقرأ
 وربك الاكرم الذي علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم (علق) .
 ۲) ن والقلم وما يسطرون . ۳) قيدوا العلم بالكتابة (کتاب تمييز
 الطيب من الخبيث) .

۲) قرآن مع التجويد گہ دلیل: ورتل القرآن ترتیلا
 (مزمل) . فاقروا ما تيسر من القرآن (مزمل) .
 حدیثدن: تعلموا الفرائض والقرآن . خيرکم من تعلم
 القرآن وعلمه (بخاری باب العلم) .

۳) بر نیچہ اخلاقی حدیث . دلیل: وما اتاكم الرسول
 فخذوه وما نهيكم عنه فاتھوا (الحشر) . فليبلغ الشاهد منكم الغائب
 (بخاری) .

في المكاتب شرقا و غربا (ملل ابن حزم ۲ نجی جزئہ) .

اجماع: عصر سعادت دن بو زمانغہ چاقلی هر بر دار
 اسلامده و مسلمانلر بولغان يردہ مكاتب و مدارس دوام ایتہ
 کیامشدر .

۲ نجی سؤال: مکتب و مدرسہ دن غایہ نرسہ؟

جواب: مکتب دن غایہ . مسلمان بالارینہ او قو یازو او گره توب
 احکام اسلامیہ نی بلدنمک . گوزل اخلاق ایله تریہ قیلوب دنیادہ
 آخرتده سعادتک ایرشدرہ تورغان یول کورسہ تک و ملاکتمزنگ
 طنچ و راحت یاشوی ایچون خدمت ایتمکدر . اما مدرسہ دن
 غایہ: اوشبو یولنی باشقہ لرغده کورساتورلک علوم دینیہ و فنون
 دنیویہ دن معلوماتلی و زماننگ اقتضاسینہ کامل آشنا بولغان مفتی
 و قاضیلر . مدرس و مدرسہ لر . معلم و معلمه لر . عالم و فقیهلر .
 خطیبلر . اماملر . مؤذنلر یوشدرمکدر .

بو حقندہ دلیل ایچون ایتولرگان آیتلر:
 ۱) فلو لا نفر من کل فرقة منهم طائفة ليتفقهوا في الدين ولينذروا
 قومهم اذا رجعوا اليهم لعلهم يحذرون (توبہ) . ۲) اقرأ وربك
 الاكرم الذي علم بالقلم علم الانسان ما لم يعلم . ۳) كونوا ربانيين
 بما كنتم تعلمون الكتاب وبما كنتم تدرسون .

حدیثلردن: ۱) ارجعوا الى اهليكم فعملوهم (بخاری
 ۱ نجی جزئہ ۲۸ صحیفہ) . ۲) الدين النصيحة . ۳) خذوا شطر
 دينكم من هذه الحميراء (۱) .

۳ نجی سؤال: مکتب و مدرسہ دہ او قوتو ترتیبی
 حقندہ شریعتدہ بیان بارمی؟

جواب: مکتب و مدرسہ دہ اصول تعلیم ینگلک و تیزلک
 ایله مقصودقہ ایرشدرلک روشقہ ہم آنا تلندہ حروف عربیہ
 ایله بولمق تیوشلیدر .

بو حقندہ ایتولرگان آیتلر: ۱) یرید الله
 بکم اليسر ولا یرید بکم العسر . ۲) وما ارسلنا من رسول الا بلسان
 قومہ .

حدیثلردن: ۱) ان هذا الدين يسر ولن يشاد الدين احد
 الا غلبه . ۲) يسروا ولا تعسروا وبشروا ولا تنفروا (بخاری) .

۴ نجی سؤال: مکتب و مدرسہ دہ پروغرام .

جواب: مکتب دہ او قولاچق نرسہ لر: ۱) آنا تلندہ او قو
 (۱) محدثلر قاشندہ ثابت حدیث توگل . شورا .

- (٤) علم الحال . دليل : تعلموا الفرائض .
- (٥) علم أخلاق . دليل : كنتم خير امة اخرجت للناس تأمرون بالمعروف وتنهون عن المنكر (آل عمران ١٠٧) . خذ العفو وأمر بالعرف واعرض عن الجاهلين (اعراف ٢٠٠) . لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة (احزاب ٢٢) .
- (٦) تاريخ مقدس . دليل : لقد كان في قصصهم عبرة لاولى الالباب (يوسف ١١١) . اولئك الذين هداهم الله فبهديهم اقتده (انعام) .
- (٧) تاريخ اسلام . دليل : ومن يشاقق الرسول بعد ما تبين له الهدى ويتبع غير سبيل المؤمنين نوله ما تولى ونصله جهنم وساءت مصيرا (نساء ١١٦) . هم اجماع الامة دليل .
- (٨) تاريخ ملي . وجعلناكم شعوبا وقبائل . . . (حجرات ١٤) . تعلموا من الانساب ما تصلون به انسابكم .
- (٩) تاريخ روسيه . وطنغه محبت بلهن شرعزم بيورديقندن بوني بلورگه مجبورمزم . وجعلناكم شعوبا وقبائل لتعارفوا .
- (١٠) جغرافيا بتون اقسامى بلهن . دليللر : (١) اولم يسيروا في الارض فينظروا كيف كان عاقبة الذين من قبلكم (روم ٩) . (٢) قل سيروا في الارض ثم انظروا كيف كان عاقبة المكذبين (انعام ١٢) . (٣) والى الارض كيف سطحت (غاشيه ٢١) . (٤) وفي الارض آيات للموقنين (الذاريات ٢١) .
- (١١) حساب . دليل : وتعلموا عدد السنين والحساب (يونس ٦) . آيت المواريث . يوصيكم الله في اولادكم . فرائضى بلو توقف ايته حساب فيينه .
- (١٢) رياضات بدنيه . دليل : علموا اولادكم السباحة والرمية والركوب .
- (١٣) حفظ الصحة . دليل : (١) الطهور شطر الايمان . (٢) فر من المجذوم فرارك من الاسد . (٣) اغتتم خمسا قبل خمس .
- (١٤) حسن خط ورسم اشكال . دليل : (١) اذا كتبت بسم الله الرحمن الرحيم فلول الباء وفضل السينات ولا تغور الميم (الحديث) . (٢) خط لنا رسول الله خطا ثم قال هذا سبيل الله وخط (الحديث) . (٣) عن عبدالله خط لنا النبي (ص . م) خطا مرابعا وخط خطا في الوسط خارجا منه وخط خطا صغارا الى هذا الذي في الوسط من جانبه الذي في الوسط فقال هذا الانسان وهذا اجله محيط به وهذا الذي هو خارج منه امله . (مشكات) .
- مدرسه او قولاجق فنلر هم دليللر :
مكتبه او قولغان فنلر اوستينه :
(١) علوم القرآن . تعلموا القرآن .
- (٢) علوم الحديث . (١) وما آتاكم الرسول فخذوه الاية . (٢) فايبلغ الشاهد منكم الغائب .
- (٣) علم الكلام . (١) قل هاتوا برهانكم . (٢) ادع الى سبيل ربك . . . (نحل ١١٧) . (٣) ألم تر الى الذي حاج ابراهيم في ربه (الى قوله) فبهت (بقره) . (٤) وتلك حجتنا . . . (انعام ٨٣) .
- (٤) علم الفقه . (١) ليتفقوا في الدين . (٢) تفقهوا قبل ان تسودوا .
- (٥) علم اصول الفقه . لعلمه الذين يستنبطونه (نساء ٨٦) .
- (٦) علم المنطق . قل هاتوا برهانكم .
- (٧) عرب تلى و ادبياتى . (١) انزلناه قرآنا عربيا . (٢) عليكم بالفهم في العربية . (٣) عليكم بديوان العرب .
- (٨) سيرة النبي وتاريخ اسلام . لقد كان لكم في رسول الله اسوة حسنة (احزاب ٢٣) .
- (٩) تاريخ اديان : (١) ان الذين آمنوا والذين هادوا والصابئين والنصارى والمجوس والذين اشركوا ان الله يفصل بينهم يوم القيامة (حجج ٢٢) . (٢) شرع لكم من الدين ما وصى به نوحا والذي اوحينا اليك وما وصينا به ابراهيم وموسى . . . (شورى ١٢) .
- (١٠) تاريخ طبيعى . واللقى في الارض رواسى ان تميد بكم (نحل ١٦) . (٢) وترى الارض هامدة فاذا انزلنا اليها الماء اهتزت وربت . (٣) وانبتنا من كل زوج بهيج - (ق) . (٤) والله خلق كل دابة من ماء فمنهم من يمشى على بطنه ومنهم من يمشى على رجلين ومنهم من يمشى على اربع يخلق الله ما يشاء - (نور ٤٤) .
- (١١) تاريخ عمومى . (١) وكم اهلكنا من القرون من بعد نوح . (٢) قد خلت من قبلكم سنن فسيروا في الارض - (آل عمران ١٣١) .
- (١٢) تاريخ ملي هم وطن تاريخى . اولده گى دليللر هم ده وجعلناكم شعوبا وقبائل (حجرات) .
- (١٣) وطن تلى . حكومت تلى بولوب وطنغه محبت تيوشلى بولديغى ايجون بلورگه تيوشليدر .
- (١٤) علم اخلاق . دليل اوتدى .
- (١٥) اصول تعليم : (١) كونوا ربانيين بما كنتم تعلمون الكتاب و بما كنتم تدرسون (آل عمران ٧٣) . (٢) يريد الله بكم اليسر ولا يريد بكم العسر (بقره ١٨٢) . (٣) وقرآنا فرقناه لتقرأه على الناس على مكث (بنى اسرائل ١٠٨) . (٤) نحن معاشر الانبياء امرنا ان نكلم الناس على قدر عقولهم وان ننزل للناس منازلهم .
- (١٦) علم الموعظة والخطابة : (١) ادع الى سبيل ربك بالحكمة والموعظة الحسنة (نحل ١٢٨) . (٢) ولتكن منكم امة (آل عمران ١٠١) . (٣) وذكرهم بايام الله (ابراهيم) . وذكر فان الذكرى تنفع المؤمنين (الذاريات ١٥) .

(۳۵) فلسفه دینیہ: (۱) ادع الی سبیل ربک بالحکمة والموعظة الحسنة.

(۳۶) کیمیا: علم طبنگ موقوف علیہیسی بولدیقی ایچون. عمومیته هر توری علم گه شرعی دلیل: علوم گه ترغیب و تشویق قیلغان حدیثلر و آیتلر در. عن ابن عباس: خطب لنا رسول الله فقال ان الله تعالى اعطى كل ذی حق حقه الا ان الله قد فرض فرائض و سن سننا و حد حدودا و احل حلالا و حرم حراما و شرع للذین فیجعله سهلا سمحا و اسعيا و لم یجعلہ ضیقا (ترغیب تریب).
۰

۵. نجی سؤال: هیئت تعلیمیہ؟

جواب: هیئت تعلیمیہ (معلم و معلمه لئ مدرس و مدرسہ لئ) حقتده شرعا ایگ مهم نرسه - اهلیت و اسلامدر. اهلیتی بولغان هر مسلم و مسلمه کیرده کایو صنف و نسلدن بولسون مقبولدر. بناء علیه هیئت تعلیمیہ اعضاسی بولمق ایچون دیاتلی، گوزهل اخلاقی اصول تعلیمدن خبردار اوزینگ اوستینه یوکه نمش وظیفه نی کامل اوتارلك اقتدارلی بولمق تیوشدر.

دلیل: (۱) واذابلی ابراهیم (الی قوله) لاینان عهدی الظالمین (بقره ۱۲۰). (۲) قل هذه سبیلی ادعو الی الله علی بصیره انا و من اتبعنی (یوسف ۱۱۰). (۳) فیما رحمة من الله لنت لهم ولو كنت فظا غلیظ القلب لانفضوا من حولك (آل عمران ۱۵۴). (۴) ولتكن منكم امة یدعون الی الخیر (آل عمران ۱۰۱). (۵) ان اکرمکم عندالله اتقاکم. (۶) ان هذا الذین علم فانظروا عنم تأخذون دینکم. (۷) اکمل المؤمنین ایمانا احسنهم اخلاقا. (۸) ولاتقف ما لیس لك به علم. (۹) من لم یرحم صغیرنا ولم یوقر کبیرنا فلیس منا (ترمذی).
۰

۱۹۱۳ نجی سنه ۱۵ نجی دیکابرده کیچ ساعت ۱۰ ده مذکور ماده لرگه قرار بیلوب اسملری یوقاریده ذکر ایتولگان اعضا امضا قیلدیلر (هیچ بر ماده حقتده آیروم فکرده قالوجی بولمانان بولادر).

اوشبو قرارنامه روسجه غه ترجمه قیلنوب اورنبورغ مفتیسی طرفندن حیث دینلرنی قاری طورغان دیپار تاهینتنگ دیریکتورینه (اوزینگ سؤالینه جواب ایتلوب) بیارلور، بلکه بو کونده بیارلگاندر.

بو مسئله حقتده بولغان خصوصی فکرمنی اوتکان یل ۲۴ نجی عدد «شورا» ده آچیق یازدق. بز همیشه شول فکرمزده ثابت بولوب، شونی طوغری ذیب بله مز. اوز فکرمزگه موافق

(۱۷) علم حیاة البشر: (۱) وجعلنا من الماء کل شیء حی (انبیا ۳۱). (۲) هل اتی علی الانسان حین من الدهر. (۳) والله ابتکم من الارض نباتا (نوح ۷۱).

(۱۸) ریاضات بدنیہ: مکتب قسمنده اوتدی.

(۱۹) قانون تانوی درسی: (۱) لا ضرر ولا ضرار فی الاسلام. (۲) اعدلوا هو اقرب للتقوی (مائده ۱۲).

(۲۰) لسان فارسی: تفسیر و بعض دینی کتابلرمزده فارسی تلی کوب بولدیغدن بلورگه مجبورمز.

(۲۱) علم الاقتصاد: (۱) ولا تجعل یدک مغلوله الی عنقک ولا تبسطها کل البسط. (۲) فما حصدتم فذروه فی سبله. ما عال من اقتصد.

(۲۲) علم احوال الروح: فاذا سويته ونفخت فيه من روحي.

(۲۳) تورکی ادبیاتی اقسامی بلهن: مکتب قسمنده اوتدی.

(۲۴) حکمت طبیعیہ: (۱) والسما ذات الرجع. (۲) و- یعلمکم الکتاب والحکمة. (۳) ومن یؤت الحکمة فقد اوتی خیرا کثیرا. (۴) کما ارسلنا فیکم رسولا منکم یتلو . . .

(۲۵) علم هیئة: (۱) ان فی خلق السموات والارض واختلاف . . . (۲) ویل لمن لا کها بین لحيه ولم یتفکر فی معناها.

(۲۶) علم هندسه: (۱) وکل شیء عنده بمقدار. (۲) وقدر فی السرد.

(۲۷) علم المناظره: وجادلهم بالتی هی احسن.

(۲۸) علم حفظ الصحة: اوتدی.

(۲۹) علم الحساب والجبر: اوتدی.

(۳۰) علم جغرافیا بتون اقسامی بلهن. خصوصا روسیه جغرافیاسی. (اوتدی).

(۳۱) علم حکمة المعاش: (خانملر ایچون قول هنری،

تربیه بیته، تربیه اولاد کبی درس لر اوقوتولور) (۱) وهو الذی انشأ جنات معروشات و غیر معروشات والنخل والزرع . . . (انعام ۱۴۳). (۲) وجعلنا لکم فیها معایش قلیلا ما تذکرون (اعراف ۱۰).

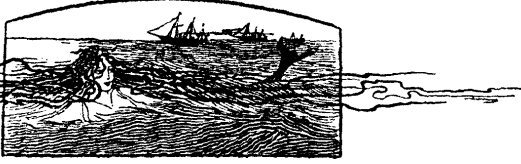
(۳) نحن قسمنا بینهم معیشتهم فی الحیوة الدنیا. (۴) ما من مسلم یزرع زرعا او یرس غرسا و اکل منه فهو له صدقة.

(۳۲) اشعار مشروعه: اوتدی.

(۳۳) حسن الخط: اوتدی.

(۳۴) علم الطب: (۱) ان الله تعالى لم ینزل داء الا و انزل

دواء. (۲) ان الله انزل ادواء والدواء وجعل لکل داء دواء فتداووا ولا تداووا بحرام (مشکات).

«ياڭى اورگانچ» گە بارغاندە...»

۷

كون آقرن آقرنغا قاراڭغولانغاچ، كىچىكى صالحون هوا بارلق نرسەنى جانلاندى. واغوتىك تەرەزە وايشكرن آچدق؛ كون بويى قزغان طوزانلى هوا اچوب، آروب طالب بىسكان يورەكلەرنى ترگرر ايجون، صالحون هوا يوتارغە و صيغان قدر اچكە آلورغە باشلادق. پويزد آشوقىنچە - سالماق غە بارا. يولنىڭ ايكي ياغندە سىرەك سىرەك كىگنە، قوللارنى بالالارن كوتەرگان، سارت خاتونلرى وزىباغنە بويلى سارت قىزلى كورنگەلەب قالالار. آلار اوزلارنىڭ ايگىنەكلەرنە چقانلار، طبيعتىڭ چىكسىز ماتورلغن، ايسە بسز بايلغن تاماشا ايتوب، كوكلارن آچار و طغزلق بلە حالسزەلەنگان يورەكلارن ايركەنلىك بلە جانلاندىلار.

ساعت سىكرلردە تاشكند واقرايىنە كىلوب طوقتالدىق. موندە كوچوب اوطوروو (пересадка) بولوب، «بخارا» ياغىنە كىتەچك پويزدنى ايكي ساعت كوتارگە كىرەك ايدى. ۳ نچى قلاص بولمە. سىنىڭ اچى كشى بران طولغان. اچى طاوش، طوقتاوسز حركت، معناسز گورولتى. ۱-۲ نچى قلاص بولمە سىندەدە كشى كوب، فقط آندە چوبالاش، رەتسز طاوش يوق. هر كم اورندىقغە اوطورغان، قورساغىنە خدمت ايتە. يولدە بارغاندە اوقورغە يارار ديوب - ايكي نومبر «توركىستانسكى قورير» غزەتن آلدم. پويزد حاضرلەنگاچ، منوب اورنلاشدىق و ۱۰ ساعتلردە قوزغالوب كىتدك. واغونلردە خلق بىك كوب و كشىسز قالغان هيچ بر اورن يوق ايدى. بو يولى مېنم ياغندەغى اورنغە - ۳۵ ياش چاملارندە - ياخشىغە كىيونگان بر يەورى اوطوردى. اورنلارمىز ياناشا بولغانغە كورە، بىك تىز طاناشدىق. اول «تاشكند» دن «سمرقند» گە بارا ايكان. لىكن تون بولغانلقدن كوب سويىلەشە آلماق.

ايرتە طورغان چاقىدە، پويزدىز، ايرتەنگى طومانغە اورالوب طوشسز طىسزغە كوگروب طورغان طاولر آراسندن بارا ايدى. طاولرنىڭ عظمتلى كورنشلرى مېنم بتون كوگلمنى قاپلادى. مېن تىزگنە اوستومە كىيوندمدە واغوننىڭ ايشك آلدنە چىقدم و ايشكنىڭ اوستوندىگى تەرەزەنى اچوب طاولرغە قارى باشلادم. كوگلم لطف هواغە تورونوب، ايرتەنگى قوباشىڭ يلى و يوشاق نورلرى

بولماغان نرسەلرنى تىخىتە قىلورغە حىمىز يوق. موندى اهمىتلى اشلرنى شوشدى نازىك و قىلردە اتقاد و تىخىتە قىلوب شغلنو موسمسز بلەكە خىطرەلى بر نرسەدر.

مذكور جمعيت اعضالى آراسندە دىنى غيرتلىرى، مىلى حىتلىرى، اجتهاد و خدمتلىرى بىك اچىق معلوم بولغان ذاتلر بار. مونلرنىڭ حسن قصدلرندە آرزىدە تىردەز يوق. شوشى كشىلرنىڭ سىغىلى برابرئە تشكر قىلورغە مجبورمىز. اگردە مونلرنىڭ مطالعەلىرى فىكرمىزنىڭ تمام عكسىنە بولسە ايدى اول وقتدەدە آللرنىڭ اجتهادلرئە احترام قىلور ايدىك. حالبوكة تىجە اعتبارى ايله بىزنىڭ خىصوصى فىكرمىز مونلرنىڭ مطالعەلرئە يراق توگلدەر. «اوقا» دە بولغان جمعيت، دىنى مدرسەلرمدن فلرنى سورمك طرفندە بولولرندىن خوفز زور ايدى. چونكە فن سورولسە شونىڭ ايله بىرلىكدە دىننىڭ دە سورولووى لازم بولماقچىدە شېهەمز يوق ايدى. الله تعالى گە حمد و ثنا بولسون، جمعيت، موندى اشلردن يراق و يوقارى طورمىشدر. موندن سولتدە خىطالىرى بولسە «مجتهدنىڭ خىطاسى معفو» دىگان سوزگە طوغرى كىلسونلر، كامل اصابت ايتكان بولسەلر ماچور و مئاب بولسونلر.

استىلال يوللرى كىرەك خىط و كىرەك صواب بولسون مقصود جەتتى محض صوابدر، كوچىلىك آراسندە بعض مخالف آدملىر بولسە بولور، لىكن اوقا جمعيتنىڭ قرارى روسىيە اسلاملرئىنىڭ مطالبلىرى بولووندىە حكومت آدملىرى شېهە ايتاسونلر. مسلمانلرنىڭ افكار عمومىيەسى شولدر.

اوشبو مسئلە، كونلنىڭ غزەلەرمزدە بىك كوب يازلدى و بىك كوب سويىلەندى ايسەدە «تارىخى وئىقە» لردن بولغانى ايجون بىز هم اوشبو خىلاصەنى بو يردە قىد ايتدك (لىكى ساقط لاقط).
رضاء الدين بن فخرالدين.

اشعار:

عقل برلەن طىبع قانونىنە حىاتىڭنىڭ اچى اول طار يولندە يوروشكىنى موافق ايلساڭ سىن سعادت بىلى سايرار قولكندە.
ك. ابوبكرى.

هر آن بىزى تارومار ايدوبدر ايدەچك
تصدىقى تصورسىز ايدن جاهللىر
ويرانە و خوارو زار ايدوبدر ايدەچك
انكار بدىيى ايلدىن عالملىر.

«صدا».

برلن ایرکله نوب یاتقان بویالانچاچ طاولر، بر برسینه یالغانوب
صوزلوب - صوزلوب نله قایلرغه کیتکانلر؛ یراقده - یراقده،
بزنگ کوز قاراشلر اوتیه آلمان اوزاق یرلرده قوی بولولرغه
آزالاشوب. قارالب کوگاروب نله نیندی برمهاتلیک برله کورنوب
طورالر. کوکلرگه طوتاشقان شول بیوک طاولرده نله نیندی الهی
سرلر. یاشرن قوتلر، تاریخ یاپراقلرینه کرمه گن عجیب خبرلر.
بورونعی واقعه لر دن قالغان سرلی صزقلر و طاغن نله نرسه لر بار
کبک طویولا؛ یورده کنی نیندیدر بر تورلی مهابت، بیلگوسز
قوت قابلی؛ کوزلر شول اوزون طاولر بوینجه یوگوره، کوکل
شول بیوک طاولر اوستونده وکوگلجم هوالر اچنده اوچا، آنده غی
صزقلرنی اوقورغه. آنده یاشرلگان سرلرنی آکلارغه نلی؛
واغونلرنک کیشمز شالتراولری، تیره یاقده غی آدملرنک یه مسز
طاوشلری - همه سی ده اونو طولا؛ بتون طویغولر شول طاولرغه
یونه له، کوکل طارتقچ سرلرگه بیریه . . . شول یالانچاچ بیوک
طاولر، محیطلرنده غی بارلق نرسه نی کوزه توب طوروجی تلسز
شاهدلر قاچاندن بیرلی شولای شلتسزغنه طورالر ایکان؛ طورمشنک
بورولوشی و شلتراوقلی آغوشلرن قاچاندن بیرلی صناشدروب
کیه لر ایکان؟

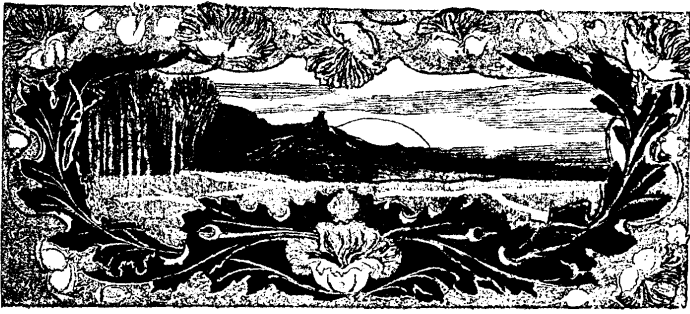
بیلکولی، شول بیوک طاولر، آدم قولقلرینه ایشتمه گن
بیک کوب بورونعی واقعه لر نی کورگانلر، نله نیندی اشلرگه شاهد
بولغانلر. تورکستان خلقینک شوکتلی چاقلرن، اوزارینک
مدیتلری اچنده قایناب طورغان اشکللی زمانلرن، بلملری آرقاسنده
نله نیچه تورلی ملتک خوجهلر ایکان کوجلی وقتلرن. شول
خلقنک قوللرن دن چقان قیمتلی ماللرنی تییه بز شهر دن بر
شهرگه یوروگان اوزون کروانلرن، چیکسز باطرقلری برلن
دشمانلرنک یورده کلرینه اوط صالحان غیرتلی عسکرلرن، حاضرگی
کونده یاوروبایلر طرفدن استاذ ایتلگان و حرمت قیلغان مشهور
عالمر ییتشدروجی بیوک مدرسه لرن و بارلق حاللرن کوروب
اونکارگانلر؛ شهرتلی ملتسک مظفریت مارشلرن، اوستونلک
موزیکه لر ایشکانلر. فقط بزگه گنه سویله میلر. آلا تلسزلر.
بزگه، اوز کوجیز برله اول سرلرنی ازله ب طابارغه و اوز غیرت
برله اول بورونعی واقعه لر نی بلورگه قوشالر.

طاولر آراسنده غی آغاچلر، ایگنلر اوسوب طورلر.
یلغالر، یلغالردن آریلوب تورلی یاقه یبارلگان ارقلر شول
اوسملکلرگه صو کیتره لر، آلا رنی صوغارلر و اوسدره لر. مونده
اشک یارارلق بیرنک بر قاریشی ده بوشقه یاقی. خلق، ایگن
اوسدرو اشنده یاخشیغنه دقتلی و تجربه لیگه اوخشیلر.
شول منظره لر نی قاراب طویغاچ، اورنیمه باروب اوطوردوم.

بر آزدن صولک یه وری بله چای اچه باشلادق. آقرن آفرنگه
سوزلر آچلیدی، اولده سویله رگه یاراتوچانغنه بر یه وری ایکان.
سویله وینه قاراغانده، تورکستانی، تورکستانک شهرلرن، خاق
و خلقینک عادتلرن بیک یاخشی بله، آلا حقنده توبلیگنه
محاکمه لر یوروتیه. سویله گن سوزلرن کورده سودا و سودا گه
اوستالق یغندن قاراب سویلی، حاضرگی طورمشنک پادشاهی،
کسب هنر ایکانلگن قات قات نیه. بز آنک بله کوب سویله شدک.
مین مونده آنک سوزلرن قصفار توب وره تلیرده کلرنگنه چوپله ب
یازام:

«هر ملت - هر قوم. اوز فایده لر ن یالغز اوز کوجلر ندنگنه
آزله رگه تیوشلی؛ باشقه لر نیک یاقتی یوزلرینه، تاتلی سوزلرینه،
انسانیت - طوغرولق - حقلق دیگان ماتور طاوشلرینه برده
اوشانورغه یارامی؛ اول سوزلر یالغز کتاب بیتلرن، غزته
یاپراقلرن بیزه کلر ایچونگنه یاریلر، نه حقیقته برسی ده یوق.
انسانیت و حقلق دیوب طامقلرن بر توجی کوجلی ملتدر. طوروش
میداتده اقتصادی کورده ش طوتقان چاقلرنده. ایک قزغاچ بر
کشینک ده آفتق کیسه گن. کوز یاشلری و کورده کوجاری
آرالاشقان آفتق سنقلرن طارتوب آودن چیرکاغه گچ، واق
ملتلرنک انسانیت و حقلق دیگان طاوشلردن یاردم کوتولری
بر تیللیک و اوزلرینک ملی فایده لر نی ایچون زور جنایت. مونه بز،
یالغز اوزمز ایچونگنه طرشقانلغمز و هر نرسه نی اوز کوجیز ندنگنه
کوتکانلگمز آرقاسنده دیناده طورامز، ایک قاتی قصه یلقلر ایله
بزنی ایزه رگه طرشسه لرده بز بیرلیمز، نلی شول قصارغه تله گن
ملتلرنک اوزلرن قوللر مزده اوینچاق ایتوب طوتامز» دی. مونه،
تاریخ یاپراقلرنک ایگ اولگی بیتلرن دن باشلاب، ایک صو کتیلرینه
قدر اورن آوب کیلگان، یه وری ملتینک بر بالاسی، مونه آنک
سوزلری: . . .

بارا طوزغاچ «سمرقند» گه ده جیتدک. بزنگ بورونغیره ق
ادبایقزده کوکلرگه اوچورولوب ماقتالغان، اسکندر ماکیدونیلرنی
کورگان، عربلر قولینه توشکان، چینگیز طرفدن برتلگان،
تیمورلنک طرفدن بیزه توب بایتخت یاصالغان، اوز به کلرگه.
بخارایلرغه کوچکان، ایگ آخرده - ۱۸۶۸ نجی یلنک ۶ نجی
مانده روسیه غه قوشلغان و شولای ایتوب باشندن ایس کیتکچ کوب
واقعه لر اوزدرغان بو تاریخی شهرنی توشوب کورده بیک
تله سه مده، وقت بولماغانلقدن ممکن بولمادی. بیاغی یه وری
توشوب قالدی، مین اوزوب کیتدم. سمرقند کوزدن یوغالغاچ.
تاشکنددن آغان غزته رنی قاراشدرا باشلادم. کوزیه «مسلمانلرنک
کیه چگی» اسملی بر مقاله چاغلیدی. مونده نی نرسه بار ایکان

ملاقلدن كوكل صوونو و آنك سيبلى

VI

١) ملاق اورنى مسلمانلر نك دينلى، اخلاقلى نقطه نظرندن ايگ قدرلى و ايگ جرمتلو بر اورندر. زيره ملاق لوازمندن مقصده - قول آستده. محله سنده بولغان خلقنى دين روحى ايله روحلاندروب آلارنى هر بر نچارلقلردن طيو، ايگ كوركام اسلام اخلاقلى ايله خلقلاندرو. آرلرندى عدالتنى صاقلالو. اسلاميتنك ترقى و تعاليگه مانع توگل ايدىكن، بلهكه انسانلرنك ترقىلىرى، سعادت دىاويه و آخرويهلىرى ايجون، عدالت اوزرينه قولمش بر دين الهى اولديغنى آكلاتاودن عبارتدر. طبيعى، حرمتلو امام افنديلرمنك ده وظيفهلىرى شولاردر. اجتماعى و اقتصادى اشلمزنى ده قايفرتو امام افنديلرگه ايكنجي درجهده گنه وظيفه بولوب قالاددر. اجتماعى و اقتصادى اشلر آرتدن يورو و آلارنى قايفرتو بيگرده ده مى مطبوعاتمزنك، معلملرمنك، ضيالى ياشلرمنك، محله قارتلرمنك وظيفه ليددر. پيغمبرمن حضرتلرمنك «اتم اعلم بامور دنيا كم» حديث شريفى شايد شونى آكلاتا طورغاندر. اگرده بز، اماملرمنى اجتماعى و اقتصادى اشلر ايله شغله نورگه مجبور ايتسهك. آلارنى خلقغه اورنهك بولو ايجون بانقلر ايله ده، سودا ايله ده و ايكونچيلىك ايله ده مشغول بولولرمنى تكليف ايتسهك وظيفهلىرى ييك كوبوب كيتوب ثمره ييك آز كورينه باشلار. «بر قولطقه ايكى قاربوز صيمى» ديلر. امام افنديلرمن دندن مقصد بولغان نرسه لرنى ياخشى صورته ادا ايتسه لر شهبه سز ييك كوب فائده لر كيتورلر.

٢) رسول اكرم حضرتلرمنك: «اذا وسد الامر الى غير اهله فانظر الساعة» حديث شريفلىرى مصداقچه شوندى ايگ قدرلى و ايگ اهميتلى اورنلرده، دينمزننى خلقغه آنا سوتى كبك سگدره طورغان اماملر بولماينچه علوم دينيه و اخلاقيه هم ده علوم طبيعده دن بى خبر آدملر پيغمبرمنك محرابينه اوطورسه لر شكسز شول وقت اسلام امتينك قياهمتى قوبا. مونك ضررى عموم ملت ايجوندر.

ديوب او قورغه كرشم. ياريسينه اوزون مقاله - ايكي نوميرده ده بتمه گان. يازوچيسى روسيه مسلمانلر نك حاضرگى حاللرن، بو كونكى مدنيتكه، حاضرگى طورمشقه قاراشلرن، خاتون - قزلرنك معيشتلرن، اسلامنك آلازغه بيرگان ايركنجيدكلرن. ادبيات و آنك طوتقان يولن - بتون اجتماعى حاللرن ياخشينه تفصيلى و ييك اساسلى صورته يازغان. بو مقاله نى او قوب مين چنلابده شادلاندم، روس غزته لرنده شوندى ياخشى - اوتكن، باشنده عقلى و كوكره گنده وجدانى بولغان هر كشىنى اوشاندرلىق توبلى مقاله لر يازوب طوروچى كشىلرمنك بارلغينه قوواندم.

مونه بخارا اولسكاسينك چيگينه ده ياقتلاشدق. مين طاغن تهره زهدن قارى و شونده غى كورنشلرنى تاماشا ايتيه باشلادم. بخارا حقنده ياش چاغمه ايشتاگان خبزلر، قزقلى نه كيه تدر و: «اگر بارسهك بخاراي شريفكه - كيلور خدمتگه ايكى فرشته» - ديوب يرلانغان شعرلر - بر بر آرتلى ايسيمه توشه باشلاديلر. بخاراغه باروچى كشىلرمنك خدمتلىر نه فرشته لر كيه مى يوقى، آينسن بلميم. بلهكه، تل آستلر نه ته مهكى صاوب جنت كوروچى، حورلر قوچوچى، اوغلان اويناتو مجلسلرنده يارتيلاش ايسرك كويگه ذكر نه يتوچى ايزگى مسلمانلر نك خدمتلىر نه كيه ده طورغانلردر. تيك شول قدرليسنگنه بلهم، فرشته لردن خدمت و بولشلق كوتوچى مسلمانلر نى. اوز كوچلر نه، اوز بلملر نه گنه طايانوچى يه ووريلر و باشقه لر ييك شهب ايزه لر، اجه لر، اوزلر نه قل ياصيلر و بخارانك بتون قايماعن جيبالر.

ياكى بخارا استانسهدن اونكان چاقده، بايتاقغه زاوود مورجه لرى و بولاردن چقغان قوبى قارا توتونلر كورنوب قالدى. بيلگولى، مسلمان يورتينك كوكره گينه زاودلر قوزوب نلله نى قدر باياقلىر طابوچى كشىلر، چيتلر بولوب، شول زاوودلرده قارا قورومغه و آچى طوزانغه بويالوب اش اشله وجيلر، شول يورتنك اوز بالالرى بولغان مسلمانلر بولور ايندى. بخارانى اوزغاچ ٣٠ نچى آوغوستده - كيچن چاردزويفه جيتوب، شونده توشوب قالدم. آمودريا بونچه «ياكى اورگانچ» ياغينه باروچى پاراخود، برنجى سنتابرده ايرته ساعت سيكرده گنه يولغه چفاجق بولغانغه كوره، يينگل آرباچيغه اوزوروب، «موسقووسقى نومير» غه كيتدم.

عبدالله بيگى. (ياكى اورگانچ).

مقصوم. موللا بولوب ملت كه خدمت قيلودر. يعنى استايكه آشقه كيتكانده مين مال قارارمن. مين آشقه بارغانده استايكه يورت اشلى قارار.

فدائى.

۳) ملالرنڭ اشلىرى بر تربىگه قويولماغانلقدن، معاشرلىرى تامين قىلورلق ژالونيا دخى بيرلمه گانلكدن آڭلى آدمار صدقه آلونى ضمع قىلو كېي اشلىر ديه نقرت قىلورلى ايچون ملاللق غه رغبت ايتىمى طورغانلردر.

۴) اصلاح قىلورغى ممكن. نادان، آڭسىز، منافق ملالرنى سپروب تاشلاب آلاز اورنینه عالم و آڭلى، فكري آچىراق ملالر قويودر.

۵) حاضرگى زمانده ايك اهميتلى مسئلهدر. حاضرگى زمانزده نادان و بوزوق ملالر كىناقى سببلى نيچه محلهلر مکتبسز و نيچه مکتبلر معلمسز طورادر. نادان و منافق ملالر معلملرگه اتورلى افزالز يابوب خلقلرنڭ كوكلارنى صوتالار. شونڭ ايچون وقو و اوقتو اشلمز توزه لوب كېته آلمى . شفيع عمروو . «تاشكند» سوداگرلردن .

VIII

۱) مسلمانلرنڭ دينلىرى، اخلاقلىرى، اجتماعى و اقتصادى حاللىرى نقطه سندن ملاللق اورنى حرمتلى اورن و بو اورنده ملتگه فائدىلى خدمتلر قىلورغى ممكن. زيرا ملالر خلقغه اخلاق، دين، احكام دين اوگره توجى و ته مى و عظم ايله خلقنگ افكارىنى اويغاتوجى. عموم ملت منمعتى ايچون همت قىلو تيوش بولغان اورنلرده نصيحتلىرى ايله خلقنى يوشاتوجى، ابتدائى مکتبلرنڭ آغه آتلاوينه يول باشچى و مدرسلىرى اداره قىلوب خلق خدمتینه ياراللق اماملر حاضرله وچى، نكاح و طلاق، دفن و تسميه، عبادات خصوصلرنده هم نظام غه هم شريعت كه موافق لوازم اجرا ايتوجى، زوجين نزالرلىنى قاراب آزالرنده على وفق الشرع حكم ايتوجى، بزنگ بو روسيه ده شول اماملردر. دنيا و آخرتده محض ضررلى اماملر بولغان كېي ياخشى خدمت ايتوب خلقينه بيوك فائدىلر قىلغان اماملرنڭ بارلقنى ده انكار ايتار حال يوق. مذکور خدمتلر بولغانده اماملر عموم ايچون فائدىلى بولوب بو مذکور خدمتلر هم الله هم خاق قارشنده حرمتلى اولدى كېي اماملق اورنى ده حرمتليدر.

۲) اماملق اورنینه نادان، يالقاو و فكريسز الحاصل لياقتسز آدملر قويولسه، آلاردن برنجى جوابده ذكر ايتولگان خدمتلر اولماي بلگه بالعكس خلقنگ بطالت و رذالترينه گنه سبب اولدقلىردن البته آندى كشيلىرنڭ امام بولمقلىرى عموم و خصوص ايچون ضررليدر.

۳) فكرلىرى آچق ملالرنڭ ملالقدن رغبتلىرى سونويونه و بالالرن ايكنچى خدمت ايچون حاضرله ولىرينه سببلر: بو زمانده

۳) بو بيك كوب ملتلرنڭ تاريخلرنده كورينه طورغان بر حالدر. ياوروياده غى روحانى صنفلر دينى جناب الله سنتينه، طبيعت قانونلرينه خلاف ايتوب كورسه تدبير. صوكغه طابا اوزلرن «لايخطى» درجه سینه مندرديلر. لکن دنيا بر كويى گنه طورمادى: خلق كوره، اويانا باشلادى، آز بولسه ده حقيقت كوروجى علملر ظاهر بولدى. تگيلرگه مخالفت هان اوسدى. بر زمان كىلدى خلق روحانيلردن محبت آدى. روحانى صنفنگ درجه سى توشدى، سانلرى كيمودى. لکن موندده دقت ايتله چك بر نقطه بار، اولده طبيعتنڭ آغيمى. آغيم، سيل كېك آغاده كېته، سينگ آه واهلريگه زارلريگه برده قاراب طورمى. منه ياوروياده ده شول حال بولدى. خلق «لايخطى» روحانيلرنى بتره آمادى اما لياقتلى، اقتدارلى، چن يولنى كورساته طورغان روحانيلرنى اورنلاشدرغى، يتشدررگه موفق بولمادى. آغم آدى. عوامنڭ طبيعتى بوزولدى. بر ياقدن ترقى ايتسه لرده ايكنچى ياقدن دينسزلك ظاهر بولدى. درست بزنگ روحانيلرمز اماملرمز اوزلرينه ئله نيندى زور اسملر طاقاديلر. اول قدر كوب خرافات برله ده اوغراشماديلر. حددن تجاوز ايتلرلك ظلملرده كورساتلرديلر. بلگه بالعكس زمانينه كوره فائده لرى ده تيدى. آز بولسه ده اچلرنده عالملر داهيلرده كورنگالهدى. شولاي بولسه ده بو كون بتون اطرافلرنى مدنيت دنياى قاپلاغانغه عوامنڭ كوزى بر درجه آچلوب اماملرمزنگ آرزغه خرافاتلرينه ده توزماديلر. موندن سولتده توزمازلر. حاضر بزده ده روحانى صنفمزنڭ قدرى، درجه سى توشكان چاق. بزده روحانى صنفقه ناچار قاراو و اعتبارسزلق شول قدر اوسدى كه، بالالرينى اوز سلسكلىرينه موافق صورتده تربيه له و قايدده حتى محترم امام افنديلر اوزلرى ده اماملق دن بيزه باشلاديلر. ايندى بزگه عوامنڭ شول آغوملرينى طوقتا تورغى، نيچك ده بولسه بووا سالورغى، محترم اماملرمزغه بولغان شولاي ناچار قاراشنى بتر و چاره لرينى ازله رگه، آلارنڭ معيشتلرينى ياخشير تورغى وقت . يوسف ابوالخان .

VII

۱) ملاللق حرمتلو اورن. ملا اكرده سميتلى، وجدانلى بولسه ملت مزگه زور فائده كېتره آور.

۲) بتون ملت كه ضرر بولاچق. اما ملالرنڭ اوزلرينه بيگرده ضرر بولاچق. حاضرگى زمانده هر تورلى صنف خاق اوقونڭ كېرده كلگىنى بلدى ايندى. هر كم اوقورغى طريشوب قايدن غنه بولسه ده علم آور. اوقوغان كشيلىرنڭ آلدنده نادان ملالرنڭ برتينلك قدرلىر قالمالايچق .

XIX

(۱) اسلام دینی اوگرده و اخلاق رنی توزه تورگه سبب بولا طورغان اورن ملائق اورنیدر. ملائقده بولغان کیشلر، بلکللی بولسه لر ملت گه کوب فائده ایتولری ممکن؛ عربلرنک «شرف المکان بالمکین» دیگان مقاللری بو اورنده طوغری کیله در.

(۲) لیاقتلی ذوات کرام اماملقدن نفرتله نوب و قاجوب طورسه لر مونک ضرری عموم ملت گه تیه چک. چونکه اماملق اورنی حقیقت اسلامنی آکلماوچی کیشلر اورنی غنه بولوب قالسه بوده رفع قرآن و انقض اسلام غه سبب بولور. بناء علیه بونک اصلاح چاره سینه کرشمک لازمدر.

(۳) مقتدر و عالم یکتلمزنک اماملقدن بیزوب شوندی ملالرنکده امامت خدمتینه ناچار قاراولری، بالالرنی اماملق غه حاضرله می هنر مکتبلرینه و ریالنی اوچیلشچله لرگه بیزولری بر محله ده اسیر (توتقون) کبی خدمت قیلوب ده خیرچیلک آلدنده معیشت کیچردیکلری ایچون بولوی ظاهردر.

(۴) اماملرنک معیشتلری تأمین قیلنسه بو اورنغه معرفتلی و آچق فکری ذاتلر خدمت ایتودن قاجازلر ایدی.

(۵) دینی مکتب و مدرسهرمزندن شاگردلرنی نفرتله ندرمی ملالق اورنیدن، اونکن قلملی و آچق فکری، حقیقتنی آچق بیان قیله و راستلقنی نه ایتوده شلته قیلوچیلردن قورقمی طورغان اماملرنی بیزدرمازگه اجتهاد قیلو بتون ملت اوستینه بورچ هم جان آلوب جان بیرو درجه سنده اهمیتی مسئله لردن بولسه کیره ک.

«اوصولیه» ده امام و معلم: کلیم الله مختارف.

XX

(۱) مسلمانلرنک، دین و اخلاقی هم ده اقتصادی جهتدن ملالق اورنی ممدوح و محترم اورنیدر. بو اورنده ملت گه خدمت ایتهرگه ده ممکن. چونکه بزنک کوب مسلمان ایللرنده ملا سوزلری پیغمبر سوزی عد ایتوله در. لکن ملت گه خدمت ایتهر ایچون منفعت شخصیه دن یراق بولورغه کیره ک.

(۲) ملالق اورنینه لیاقتسز کیشلرنک اورنلاشوی طبیعی عموم ملت که کوب ضرر بیره چک. چونکه تاتار ملتینگ یارومنی ملالر اداره قیلغان کبک یارومنی ده آبتایلر اداره قیلمقده در.

(۳) فکری آچیق ملالراوز دورلرنده امام بولسه لردن اول ملالر زماننده احترام و عشرلر کوب ایدی اما آلارنک بالالری ملا بولوینه یرلر تارایا. اورمانلر بته، عشرلر بیک آز بولاجق، بر محله لی قریه ده ۲-۳ محله بولاجق، عاقبت استقبالده ملا بولوچیلرغه تأمین معیشت قیلومکن بولاجق توگل؛ بناء علیه غیری خدمتلر که رغبتلری آرقمده در.

هر نرسه قیمتله نوب مصرف کویابه اما واردات آزایا باردقدن (مین بو سوزنی شهر ملالرنه قاراب ایتهم اما قریه ملالرنک حالی بو زمانلرده بزگه معلوم توگل) معیشت جهتدن طارلفغه توشو و معیشت ایچون معین وظیفه بولمادقدن کیله چک کوتنک قارا کغیلقی و خلقنک کینه گنه قاراب یرله طورغان صدقه ایچون طمع ذاتی و شول یتار یتماس یرگان صدقه لری ایچون ملالرنی، محله خلقینک هر قایوسی دیورلک اوز فکرینه خدمت ایتارگه مجبور ایتولری، طبیعی بولغان کوب مباحلردن استفاده ایته آماو درجه سنده ملالرنک خلق کینه سارتنی، اماملر مقدس بر روحانی خدمته بولوب ده، مالنک کری بولغان زکات و ایسکی موسقی فدییه صدقه لری ایله کون کیچررگه مضطر بولولری، میت تیره سنده تیوشسز ئله نیندی پیس حرکتلرگه دوچار بولولردر. مونه اوشبو سببلر ایچون اماملر اماملقدن صوونوب بالالرن ایکنچی خدمت ایچون حاضرایلر.

(۴) اماملرنک حاللرنی اصلاح هم امامتک لیاقتلی آدملر قویو شرطی ایله، امامت اورنی هم دنیا هم آخرت ایچون خیرلی. اماملرنک حاللرنی اصلاح ایسه اماملرغه محله دن اورتا طوروشقه کفایت ایتارلک معین وظیفه قویلوب، بونی محله دن آلونی بر نظام تحتینه قویو ایله بولسه کیره ک. بو ایسه محله لر اشینی معین بر نظام غه صالو ایله بولسه کیره ک.

(۵) محله اماملرنک حاللرنی اصلاح (سؤال ده گی «بو مسئله») دن اصلاح مراد بولوغه کوره ایتهم مسئله سی اهمیتی. زیرا محله خلقینک هر درلو دینی و اخلاقی و اجتماعی خدمتلری ایچون هر محله گه اقل بر لیاقتلی امام بولمق البته ضرور. یوقسه خلق، هر کون دیرلک واقع بولوب طورغان تورلی مسئله لردن کم گه مراجعت ایتارلر و مکدن خدمت ایتدرلر؟ ایندی لیاقتلی عمومغه فائده ایتارلک امام قویمق ضرور بولسه بوندی اماملرنک بو مقدس خدمتک قویلمقلری موندن صوک اماملرنک حالی اصلاح ایتولگانده گنه ممکن بولور. اصلاح ایدلمازسه، معیشتده طارلق، قارا کغیلق، رذالت، طمع بولینه اختیارلری ایله هیچ بر وقت امام قویلماسلر. موندی خدمتک لایق آدملر یتشدره طورغان مدرس گه شاگردلردن کرماسلر. کرسه لردن همان امام بولودن قاجازلر. هر قایوسی کیک و حر معیشت که یاردم ایته طورغان قنلر اوقو بولینه آغلورلر. مع ما فیہ، خلق اماملر خدمتینه بر آدم قویمی طورآ مالزلر. بس بو منصب غه جیون اشکسز نادان جسدلر قویلورلر. ایندی بولاردن چغاقق عمومی و خصوصی ضررلرنی ایتوب طوررغه ده حاجت بولماسه کیره ک. امام نوراحمد اشمیف. «اورسکی».

سالنغان يورت بلدكە ملاننگ زاوودى ايتوب بولورى . (بو ايسه ايسكىدن ملاننگ يتهر يتمهس كوچلرى برله اوزلرى كوچه نوب خلقتنگ اوز اوستلرينه يوكله توب اورده تمه ودن - هم محله گه كبر ايچون مسجد سالو، مكتب مدرسه طور غوزو كچي ظاهرده الله ايچون كورنوبده مقصودلرى ملا بولور ايچون رشوت يورلر ننددر).

۹) بعض بر رساله، ورومانلر آشا ملالرنى فديه قوزغونى، عشر، فطر اوبورى، فورصاق و طاماق يالچلرى ديه طانولوب بازارلرى توشووى (واقعه كوبره گمز شولاي بولغانلقدن بو سوزلر درستدر). ۱۰) اصلاح وجهلرندن اينگ يينگلى مونه، شوشى بولسه كيرهك (باشقه طريقلرده كوب بولور لكن آلاز قايچان وجودگه چغاقچق): بزنگ اول خلقلرمز ئلى افراط درجه ده ساده، برده بوزولمغانلر، صوبراينه اعضالرينى بيك مقدس صاينلر، شونك ايچون صوبراينه اعضالرى ياكه كيم بولسه ده صوبراينه قوشقان كشيلىر يلغه بر يا ايكي مرتبه هر محله گه يوروب مسجد و مكتبى قازاب اهالينگ بولغان قدر خدمتيني ماقتاب و تقدير قيلول مونگ برله گنه قالميجه كيله چك ايچونده قايعرولرينه قزقدروب و بر آز چويله بكنه كيتسه لر هم خدمت ايتوچى معام و ملالرنى (يارارلق بولسه لر) تقدير قيلول ياراماسلق بولسه لر تنبيه قبانسه لر بلدكە خلق باشقه چه بولور ايدى. حاضر ايندى قايدة بولسه ده خلق، اوقونگ كيرهكلنگ توشونگان مگر، اينگ آور خدمت اوقتوغه قاراغانده ده مصرف غه كوندرو.

(آخري بار) نورالعين ايشايف «ربط» .

اشعار:

معنارم

شوندى بايق ئزله . تاب سين دنيادن ،
قايسيكه : بورچولمى ، طوزمى بتمى ده .
طوتده اش طودر خلق غه اورتادن ،
قايسيكه اول مهككى سوغى ، ئولمى ده .

ك . باتيى .

وجدان عذابى

مىن تليم بر اش اشلەرگه كوكل ، تن ، جان بله ن
كوب وقت بولمى قالا وجدان ايله جانجال بله ن .

مصطفى ثابت .

۴) ملالوق اورنى دنيا و آخرت ايچون خيزلو اورندر .
اگرده ملا بولغان ذات اخلاق حسنه ده بولسه آخرت ايچونده دنيا ايچونده فائده لو بولاچق . ملالر ايچون ينگل كسبلر: اومارتا، چيلق ، استالارلق ، كيوم تگوجيلك ، باچقه ييشلرى يتشدر و غيرلر .

۵) بو مسئله نك ملت ايچون اهميتى بيك زوردر . بو خصوصه هر بر اهل قلم فكر يورتوب قاراو و حقيقتى ميدان غه قويو لازمدر . اهليتسىز كشيلىرننگ رئيس قوم بولوى ناتار ملتىنىگ انقراضينه الك برنجى سببدر .

معلم : عمادالدين ناصروف . «قولومبت» .

XXI

ياشادكمز ۲۰ نچى عصر، تجدد و انقلاب زمانى بولغانلقدن هر بر لوازم تجدد، و اصلاحات صورى . بتون اسلام دنياسى «اصلاح دين» ديه ققروب طورغان زمانده، اوغل ايله آتار، قز ايله آتالرننگ ده فكرلرى آلماشغان زمانده، يالكر محله برله اماملر آراسنده غنه كوكل صوونوب هر طائفة بر برندن رضا بولماو «آخوند حضرت» ايتكانچه عجباه نورلك اش بولميجه عمومى زماننگ آغوينه و انقلابينه ايرهش نرسه لردن بولسه كيرهك . بنا عليه محله برله اماملر و اماملر اوستوندن نظارت قيلوچى محكمه لرنگ اصلاح غه محتاج بولولرى طيبعيدر . ايندى بو كوكل صوونوننگ باش سببلى اوشبو نرسه لردن طش بولماسه كيرهك : ۱) ملالرننگ كيرهك گندن طش كوبلگى، ۲) ملالرننگ خدمتلى معين بر نظام برله اوزلرينه معلوم هم مجبورى بولماوى . ۳) نظام قاراماغنده ملالر نيندى اورن طوتالر؟ شونى بلمه گانلكدن اوزلرن اوزلرى طوتا بلمه ولرى . ۴) عموماً بولماسه ده كوبرهك ملالرننگ زماننگ بارشندن خبردار بولوب ده ايسكى اصوله خدمتلىر يته گنه قناعت قيلميجه نى طريقه خدمتكه باشلارغه ابدراولرى . ۵) ملالر اوستوندن مخصوص نظارت بولماوى و آلازلردن چغوبده فدائى خدمت ايتوچيلرينك هيچ بر وجه برله ن تقدير قيلناوى . ۶) ايكي ملا بر مؤذن ، تورلى محله بولسه كوبدانوك، اوزلوازملىر نده غنه طورميجه هر برسى كندىنى مستقل كوروب بر برسینه خلاف حركت ايتهرهك عوام خلقتى تله گانچه تورلى فرقه گه بولولرى . ۷) اهالى . ملا صايلاونى اوزلرينك كورهك ، سنه كلرينى (تغهلرينى) صالوبده شونگ برله اش تمام بولدى ديب صوگندن ملادن قول سلتب اوسته وينه چيكسىز، حسابسىز خدمت كوتولرى . ۸) مكتب ، مدرسه سالو، كيرهك ياراغىنى قايعرتو كبك اشلرنى ملادن غنه كوتو، طوغرىسى مكتب مدرسه نى ملانك اوز فائده سينه

املا حقنده

«معلم» ژورنالینگ دنیاغه چفون صبرسزلوب کوتمکده همده تعلیم و تربیه حقنده کیگرمک و مفصلراق معلومات بیروینی امید ایتمکده ایدم. شاید شولای بولورده. ئلی مین برنجی نومرینه گنه قاراب حکم یوروتکمچی بولام. بر وقتده معلملرنک اوزلرینه مخصوص بر ژورنال یا ایسه غزته بولندرونک تیوشلگی حقنده (قایسی نومرده ایکانی خاطرمدده یوق) «شورا» ده یازغان مقالهمدده فکرمنی ایوب اونکان ایدم. شوکا کورده مین بو ژورنالی بیک شادلق ایله قارشی آلام. لکن - املا توغروسندده غی حرکتلرینی طنحقنه قبول ایوب بولورلق توگل ایکان.

مونه، ادبیاتمزده قلمی ایله تانولغان بر ایکی محترم ذاتک اوزلرینی تیکشرب قاریق ئلی. باشقاروچیسینک املاسنی ایفورگده حاجت یوق. چونکه ژورنال آتی - یعنی «ایه سینک بیه سی» هم آنک توب «ایدیبا» سی ده بتونلی ایکنچی بر تورلی املا و ایکنچی بر تورلی شیوه وجودگه کیتمکدر. مثلا: زامان، پاید، اوموت. اوتر، «اوترشلار یازلاچاق» (اوطورشلر یازیلایچق) قب، آکناو، آیال، آقن، وباشقه... نی کوزدن کیچرو یتسه کیرهک. ۹نجی یل اییدی معلملک ایتم. املا اوگرهته اوگرهته باشم ایله نوب بتدی. هر کیمک بولای اوز آدینه بر املا چغارغان بولوب، املا مننی تغلیظ ایته بارولرینه اچم پوشا. «رهبر املا»، «املا قاعده لری» نام رساله لر بونینچه املا مز خیلی توزه لوب آقرن غنه بولسه ده بر قاعده آستینه کروب بارا اییدی. لکن - زورغنه ادیلر مز چقدیلر ده: «فلان نگ گنه ترتیب ایکان قاعده سینه نیک ایهره مز» دیگان شیکللی بتونله ایکنچی تورلی املا ایله یازا باشلا دیلر.

«املا قاعده لری» رساله سندن مونه بر قاعده: «معدن، قایدن، نرسه دن سؤالدرینه جواب بولغان سورلر ده «د» ایله «ن» آراسنه های رسمیه ده الفده یازلاماز». بو - خیلی کیگ گنه بر قاعده اییدی. همده بیک ینگل، کچکنه بالالرده بیک تیز توشونه لر اییدی.

سعدی افندی بر یارم باغانالق مقاله سنده مونه بولای یازا: «قانلارندن، آلدکدان یه شله رنده ن». بر تورلیگنه یازلورغه تیوشلی بولغان شول - «دن» نی - دن، دان، دهن یازوده نیندی مزیت تابالر ایکان؟.

ظرفیت معناسنده بولغان «ده» نی - آرقاسندا، آزدا، حیاتدا، دنیا دا و شوندوق: اویگده، حالده، اچنده، اوستکده دیه بوتوده نیندی قرق بار ایکان؟

باشقا، آدینا، قایلارغا، جانغا، بولسا، (شوندوق) بیرلسه، یازا. بولارنی بر تورلیگنه آدینه. باشقه، ... دیه های رسمیه آرقلیغنه یازلسه نیندی کیمچیلک کیله ایکان؟.

بولونوب سوزینی «بولنب» صورتده یازوده بیت اوگنایسز بولوب چنا. ادبیات ایله ۱۵ یلدردن بیرلی قمار درجه سنده بولشدیغ حالده «اوزک بولنب» ده «بولونو» نی انقسام معناسنده آ کلاب اوتدم. اگر قرینه دلالتینی آ کلابرلق بولماسه م ایدی البته شولای قبول ایده چک ایدم. و حالبوکه بو ذاتلرنک «ایدیبا» لری قرینه فلان گه احتیاج قالدیرماو، ملی ادبیاتنی ینگلاییتو اییدی. بو بارشدن ایسه ینگلک اورتده آورلق غنه حاصل بولایچق.

مصطایف افندی جناب لری ده (چت تانارچه یازام دیه بولورغه کیرهک) سیزسک معناسنده بولغان «طویاسک» نی - طویاسک، «قویاسک» سوزینی - قویاسک یازوب، اولگیسی: نهی معناسنده بولغان «طیو» نی، صوگئیمی ده: اونکن نرسه ایله سیزدرماسدن کیسوب کینو معناسنده بولغان «قیو» نی آ کلاب تادیرلر. طویو، قویونک باش حرف لری ضمه لی بولدقلرندن - کسره علامتی بولغان - یا - ایله یازلغانده البته درست معنا آ کلاب بولایچق توگل. «سویله گانچه یازلسون» قاعده سی تطبیق ممکن بولغان قاعده توگل. چونکه (بر قطاردن تزیلوب کیتکان اون قبیله نی ایتمیم) بر قبیله دن بولغان اون اولنی غنه آوب سویله ندروب قارا کر، اون اول خلقینگ اون تورلی سویله گانی کوریلوز، آیرما بیک کوب بولماسه ده، تابلور. شولای بولغانده هر بر اولنک اوزینه بر املا ترتیب ایته رگه توغری کیلماس میکان؟.

شونک ایچونده «سویله گانچه یازلسون» دعواسن قویوب «یازلغانچه سویله شلسون» یا که سویله تورگه طرشلسون قاعده سینی ترگررگه کیرهک اییدی. بو صوگئی قاعده نگ شیوه لرمز برله شوگه همده ادبی سویله شوگه اوگره نورگه ده فائده سی تیهز اییدی.

ینه بر سوز: بر اوچ. و ادبیاتسز قزاق خلقنه ایهره ب «آقن» دیه چک یرده «شاعر» دیگانمز ماتورراق همده ته ملیره کدر. «آقن» آخون دن محرف اولدیغندن شاعرگه اطلاق درستده بولماسه کیرهک.

هر حالده - اشنی فیلاوغلرغه طابشرامز. لکن - افکار عمومی ایله حسابلاشوبراق اشله سله ر ده خیرلی اوله چغینی ده خاطر لرینه توشره مز. ذاکر جان آخانف. «ازمینا گورسکی».

قافقاز سیاحتندن

برنجی آوغیسته «سیزران» دن پاراخودغه او طوروب «حاجی طرخان» غه کیتدم. مین قایده بولسه بارسه م هر وقت کوزم برله مسلمانلرنی ازیلم، کورسه م، آنلرنی هم آنلرنک حاللرنی تیکشروب باغام. پاراخودده مسلماندن ایتورلک، کوزگه چاغولرلق کشی کورلمادی.

«صاراتاو» ده بزنگ پاراخودم، زیش ساعت طوراجاق بولغانغه شهرنی گیزه رگه کیتدم. آنده یاخشی اوراملرنی، کورکه م اوبارنی، باغچلرنی باغوب یوردم. برده ر کیت گه وبره قهوه خانه غه کردم، اوزیه تورلی خاق اوچرادی: اورص، نیمس، ارمن، یهود. اما هیچ بر مسلمان کورلمادی. «آنلرنی قایده کوررم؟» دیب بره وودن صوراسام، آنلر طالجوقده بولورلر، دیدی. پاراخود قوزغالوب کیتکچ صاراتاو چیرکاولری، اویلی کورنوب قالدی. شونلر آراسنده ببول برله بیگ طریشوب باقسامده مع التأسف مسجدنی ازله ب تانا آلامدم. «صاراتاو» غویر ناسنده مسلمان بایناق بولسه ده، شهرده مسلمانلرنک اوزلری. طورمشلری وبارلقلری توگل کوزگه بهاروب طوررغه، ازله بده تابارلق توگلر ایکان.

«ساریچین» ده پاراخودم، ز طاعن بیش ساعت طوررغه بولدی. مین طاعنی شهرنی گیزه رگه چقدم. یاخشی اوراملرنی، باغچه ده غی، بزده اوسمی طورغان جنوب آغاچلرنی، گللرنی قاشا قیلماچ آراباجی برله مسلمانلر طورا طورغان اوراملرغه کیتدم. باشده آراباجی: «اوراملر بیگ قوبطی، باغار ایچون آنده بر نی ده یوق هم اوزی بیگ یراق، شهرنگ ایگ چیتنده دیب اوزمنی باره اسقا اوگوتله سه ده مینم مسلمان ایکنی هم مسجد کوره سم کیلگانی آکلاغاچ باررغه راضی بولدی. بایناق اوزاق بارغاچ مسلمان محله سینه ایرشدم. آراباچینگ سوزلری بارده چن بولدی. آنده اورامده بر نیچه مسلمان ایر، خاتون، بالا کوردم. مسلمان فامیلیه سی یازغان کچکنه گنه کیتلر اوچرادی، آخرده مسجدنی کوروب بر آز باقغاچ کیری پاراخودغه قایتدم. مسجد. اورامنگ پچماغنده تاشدن سالغان، اوزی زور توگل قارصاق، آرختیق تورا سی بیگ یه مسز، یاینه باروب یکانچه کورلمی. بارووم بوشقا بولمادی:

آراباجی، بر مسلمان حالینی سویله ب مینی قواندردی. آنده بر یاخشی اوق بایغنه مسلمان بولوب زوررغه اش قیلا ایکان. بایناق یورتلری، مال قویار ایچون آمبارلری بار ایکان.

حاجی طرخان غه یتدک. مونده کورنش بونله ی آلماشندی. ایچکی روسیه گه برده اوخشامی. پاراخودنی قارشی آوررغه اورص، تاتار، ایرانی، قافقازلی، ارمن، یهود چمتغانلر. بارده قایناشوب مژ ایتوب یوریلر. تجربه برله باقسام آراده کوربه ک مسلمان کورندی. مونه بو شهر چندن مسلمان قالاسی ایکان دیب کورلگه شادلق کردی. ایرانیلر مونده، کوربه ک، یوک تاشوچی ایکان.

«پیتروفسکی» گه بارر ایچون مین ایکنچی پاراخودغه او طوردم خاقلر بر برسی برله صابوللاشا، بر برسینه باشرا. یاولق سلیکی باشلادیلر. کوزلم مسلمانلرنی ازلی باشلادی، اما برنجی و ایکنچی قلاصلرده بر مسلمانده تانا آلامدم. بایا شادلانغان کورگم صونوب کیتدی. شول قدر مسلمان آراسنده برنجی یا ایکنچی قلاصده برگنه آدم کورلمادی. بایلق برله طوره شنگ یاخشی یاغی باشقهر قولنده بولغاچ مسلمانلرنک قوری کوبچیکلرنده کوب معنا یوق.

پاراخودم زده بر ارمن کشیشی بار ایدی. یاخشی اسپای کیونگان، اوزنی اوزاتوچی ارمنه نلرده، یوقاری صنفدن ایکانلکلی معلوم ایدی. آراننده بر اینژیبر و بر داخلیه وزراتده خدمت ایتوچی ده بار ایدی. کشیش برله یوق بویی سویله شوب باردق. اورصچه بیگ یاخشی ادبی تل برله سویلی. حاجی طرخانده ۶-۵ ارمن محله سی بولوب کشیشلر محله دن وظیفه آلالر ایکان. ارمنه نلرده، کشیشلر اوقوب چغار ایچون بر نیچه سیمیناریا بار ایکان. آنده اوقو ارمن نلنده بولوب دین علمندن باشقه دنیا فنلرنی هم اورص تلینی ده اوقوتلر، شونده امتحان بیروب چغوچیلر کیره کلی یرلرگه کشیش بولا آلا، باشقاچه امتحان فلان کیره کمی هم بزده گی ملالر کبک غویر ناتورنگ تصدیق قیلوووی ده حاجت توگل، مکر پالیتسهدن بو کشینگ کشیش بولرؤینه بر بر طوتقار یوقی، دیب گنه صورالا ایکان. نیندی کچکنه بر ملت، نیندی زور حقوقلرغه ایرشکن. ارمنه نلرده وقف آقچه لری بیگ کوب ایکان. سیمیناریا بارده شول وقف آقچه لرنه آصرالار ایکان.

پاراخودم ز «قاسپی» دیکرینه چققاچ دیکر اورتاسنده بر بریستان غه باروب طوقتادی ده ایکنچی پاراخودغه کوچدک. مونده ده یوک تاشوچیلرنگ باری ده ایرانیلر ایدی. خدمت بیگ آور، حق ارزان بولوررغه اوخشی، اوست باش کیوملری بیگ ناچار، بالان آباق یوریلر. آنلرغه ماتروسلرنگ معامله لری ده

خاتون قزلى بالا چاغلىرى كورنوب قالالار. اوبلىرى كچككنگنه، فقير كنگنلر. بزنگ تانار اوللر ندهغى كبت يات ايتوب طوردا طورغان مسجدرلر هيچ كورمادم.

مينم قافقاز كورورتلر نده بارووم سيزون آخري نده طوغرى كىلدى. شول وقتده، حكومت خدەتمده بولغان تورلى كشىلر تيگون داوالانورغه كىلەر ايكان. قايدە باقسەك گىرالمىر، آفتيسارلر، اينژينيرلر، الحاصل تورلى مينىستىرلىكلر ده خدمت ايتوجى يالطراوق تومەلى، قافقازدى كشىلر اوچرى. شونلر آراسنده بر ايكي قافقاز اينژينيرلر نده باشقه هيچ بر مسلمان و يهودى كورلمادى. حكومت اوشبو خاقلر ايچون يك كوب آچقلر تولى طورغاندر. لىكن بو آچقلر مسلمانلردن باشقه خاقلرنى قوللر نده كره در. مسلمانلر اوز نادانلقلر نىك جزاسىنى كوره لر. انلر حكومت خدمتى ده، جماعت خدمتى ده باشقارا المىلر، حكومت بەلشون آشارغه ئلده اوسوب يتماكلر.

قافقازنىك مسلمان قولندن چغوونيه كوب وقت اوزغان بولماسده حاضر آنده مسلمانلق هم تاتارلق علامتى كورلمى. مسلمان غزتهلر و كىتابلر نى تابوب بولمى. انلر نى اوقوجى هيچ كورلمى. اچكى روسيه ده مسلمان كىسبچىلر ي ا بوفيتلر ده خدمت ايتوجىلر، چى بر روس قالاسينه جبولسه لر حاضر جمعيت ياصاب محله قورالر، امام آلار، بالالرنى اوقوتورغه معلم چاقرتالر، مكتب و مسجد صالا باشلىلر. مثلا: ارخانگىلسكى، توير، خارقوف، كيف شهرلر كى. اما موندە مسلمان جمعيتى ده يوق، مسجده يوق، محله ده يوق، ملا و امام ده يوق؛ الحاصل دين و مليت روحى هيچ يوق. قافقاز غزتهلر نى ماليلر ايرتەدن او ك ققوروب ساتوب يوريلر، اما شونلر آراسنده مسلمان غزتهسى بولغان «قاسى» ده يوق. آنى آلور ايچون واقراغە باررغه كىرەك بولادر. تيره ياقده مسلمان آللرى ده بار، قورورتلر ده قافقاز مسلمانلر ي ايتاق كورونلر. كيونوشوب ياصانوشوب باغچلر ده بولورلر ده مارشيراوات ايتوب يوريلر ي ا كە ات اوستينه منوب يورويله اوزلرنىك يگتلىكلر نى كورساتلر. مسلمان علامتىنى «قاراجاى» تاتارلر ندهغە كوردم. آللرنىك يولده هم صحرا ده بر گە جيولشوب نماز اوقوغانلر هر وقت اوچرىدر ايدى.

مسلمان سوداسينه كىسەك اولده كوگلىنى شادلاندرلق توگل. اورامده ي ا كە كچككنگنه كىتلدە: تياق، قامچى، قام صابلى، كاغد كىسكچلر، يىل بوغچلر هم مشهور قافقاز اشى دىب اتالغان واق تويەك كمش نرسەلر صاتالر هم يك اوستار روسچە مونوغرائلر يازوب يره لر (مسلمانچە بلميلر). اما تورلى قافقاز كىوملر، بورقار، يايخلر، بيشمەلر، قافقاز كون هم بورقا ايتكلر، قافقاز ايهلر،

«ايدل» بويندهغى اورص يوكچىلر نده قاراغانده كوب ناچار ايكان. ياخشى سوز قوشو، اشنى يونەب ايتو هيچ يوق. طوغرى كىلگنده اوزلر نى تورتوب صوغوب ده يبارلر. ايرانلر اوزلر نى يك اشچان، اما يواش خالق بولوغە اوخشىلر. كشىلرنىك شوندى قاطى معاملەلر نده چنغوب يتكانلر در آخرسى، هيچ بر پروتست قىلميلر. نادانلقلر نده يك كوچلى بولورغه كىرەك: اوز حقوقلر ن آكلاميلر ده صاقلاميلر ده، اوزلر نى دىندارلر بولورغه اوخشىلر: مينم مسلمان ايكانگىنى بىلگچ ايكال: سين روزە مى؟ دىب صوراديلر.

«پىتروفسكى» گە كيلوب يتدك. پىتروفسكى، بتونەلى آسيا شهرى بولوب خاقلرنىك كوسى شوق قىاقتەدر. بر مسجد بار. شهرنىك چىتمده بولسده باشقه بنالردن آيروم كوركام كنگنه. تاشدن صالغان، اوزى زور توگل. مسجده دن يراق توگل مسلمان يورتلر بار، قايسى تاشدن، اما كوسى باچقندن صالغان. كچككنگنلر. كورنشده فقيرلر.

«پىتروفسكى» دن تىمر يولغە اوطوروب «ايسىستوىكى» گە كىتدك. يول يك كوگلى، قافقاز تولى كورنوب طورالر. قايسىلر نى بلوط قابلاغان. قايسىلر بلوط اوستىدن چغوب بارلر. موندە ده هر استانسده يوك تاشوچىلر. همەسى ده ايرانلر. يولده چىركاسلر كورنە باشلادى. استانسەلر ده، رمضان بولسده تماكى تارتوب چاى اچوب اوطورالر. خاتون قزنىك ايرلردن قاچو عادتى موندە يوق ايكان. هر قايسى اوچراغان تانوشلر برله ايسانلەشوب سويلەشوب اوطورالر. باشلر ندهغى يولقلر نى ده يوزلر نى قابلاماسلق ايتوب بەيله گانلر. قاندوقتوردن: بو نىندى خلق؟ دىب صوراغاج مينم تاتار ايكانگىنى بلمىچە اوزلر نى كىمستوب: «تاتارلر» دىب جواب بىردى.

«غروزنى» قالاسينه ياقىنلاسا باشلاغاج بو چىركاسلر كويابه باشلاديلر. قايسى پوزدغه اوطورا، قايسى برەر استانسەغە باروب پوزدەن توشە. استانسەلر ده بايتاق كورنە باشلاديلر. انلر يك كيونوب اسپاى يوررگە ياراتالر، اوزلرنىك كىوملر برله يك مشغولار. قايسى ياشل، قايسى قزل توسلى كىوملر كىوب كمش خىجر بووب پلاتفورما بوينچە يورونلر، لىكن اش كشىلر نده اوخشاميلر. خاخول، قازاق و ايرانلر هر تورلى اشلر ده كورلەر. اما چىركاسلر ي ا غاج كوله گەسى آستنده كيف چىگوب ياطوب طورالر ي ا تاو باشينه منوب صوغش غە حاضرلەنگان كشى كىك يك اسپاى طوروب پوزدنى باغوب اوزاتالر. اىگون اشەوچى و اوگزلر نى يىگوب اشلق تاشوچى چىركاس، يولده هيچ اوچرامادى. انديلر بولسە ي ا خاخول ي ا قازاق بولالر، چىركاس آللر نده اوچراقلادى.

ایران خاتونلری کوبسنجه یالکز، باشند آباق قارا چارشاف
یانوب کوله گه لر کبک بولوب یوریلر. تل بلماولری سبیلی بولسه
کیرهک بره و برله ده سویله شمیچه، بره و گده قاتاشمیچه یالکز لر یغنه
یوریلر و آوروپا معیشتدن بیک یراق طورالر. ح. م.

روح تربیه سی

نیدینگنه اشکه کرشساکده ایگ نلک بز اول اشنگ اوزینی
یاخشی بلورگه تیوشلیمز. مثلا: آما آغاچی تربیه سینه کرشمک
بولساق، آنی نیچوک اوطورتونی، آکا نیچک صوسیونی بلودن
ئلک، آما آغاجنده غی همه خصوصیاتلرنی و همه صفاتلرنی بلورگه
تیوشلیمز. بر نرسه نلک صفاتلرنی هم خصوصیاتلرنی بلو - اول
نرسه نلک اوزن بلو دیکدر.

روح تربیه سی ده شولای اوق. روحنی تربیه ایته بلو ایچون،
اولده روحنک اوزینی بلورگه کیرهک. شونک ایچون ده، روحنی
نیچوک تربیه ایتو حقنده یازودن نلک، روحنک اوزی حقنده،
یعنی آنک اوزنده بولغان خصوصیاتلری حقنده یازارغه
مجبورمن.

سبزو (ощущение)

روحنک خصوصیاتلرندن بری سبزو در. عادتی سویله شو
لرده سبزو سوزن - «طویو (حسن)» هم «بلو» معناسنده
استعمال ایتلر. لکن فنی معناسی بلن آغانده: سبزو، «طویو»
و «بلو» سوزلری بر برندن آیریلار. مثلا، بز آما حقنده:
«مین آمانک ایسن سبزم، مین آمانک توسن سبزم، آنده غی
یومشاقلقنی، صالحناقنی هم آورلقنی سبزم» دیب نه ایته مز. منه
شوشی نه اده غی «توس»، «ایس»، «آورلق» و باشقلر حقنده
بولغان آبروم - آبروم بلملرنی سبزو ذیب آیلر. شول آبروم -
آبروم بلملکلردن حاصل بولغان معلوماتلرنک جمعینه (جیونینه)
«بلم» یا که «بلو» دیلر. دیک. سبزو «بلم» نلک بر جزئیگنه.
«بلم» - کل. سبزو - جزأ. نه، طویو - «حسن» دیب بز نلک
جانمزغه (روحمزغه) راحتلک یا که راحتسزک بیره تورغان

بالاصلر، تورلی قیمتی نقیس آلتون کمش نرسه لر همه سی ده ارمنلر
و گرچیلر کیتلرنده ساتولا. قیمتی مال بولغانغه کوره مولر برله
ساتو ایتار ایچون بایناق آچه هم سرمایه کیرهک. مع التأسف
مسلمانلرده آچه کورنی. آنک اوسته وینه هر یرده مسلماتی
نادانلق باصقان. قافقاز مسلمانلری آلی، گوللی کیوملر کیوب
پااختی آرتقاراق صالوب کمش خنجر تاغوب، بیلدن قیوب،
قولنی بیلینه قویوب یا که فسقه تایاق طوتوب، اوزینه پایروص
قابوب باغچه لرده بیک اسپای یورسه لرده، ایتورگه اویات، کوبسی
اوقی یازا بلملر. البته شوندی نادان بولغاچ سوداده زور اش
قیلو ممکن توگل.

نیچه یلر ایچکی روسیه تاتارلری برله اش قیلا طورغان
قافقازده طوروچی بر روس قومسیئونیر میگا اوشبو سوزلرنی،
سویله دی: «مونده غی مسلمانلر سودا یاغینه آورلر، طویاسلر
فایده و ضررنی اوزلرینه هیچ آکلاتوب بولمی، اما سزنگ
تاتارلر فایده کیله چکنی نلله قایدن آکگاروب طورالر هم اشنگ
جاینه بیک تیز توشونلر». البته بو سوز درست بولسه کیرهک.
چونکه تاتارلر ایندی کوبدن آوروپا مدینتی و معیشتی برله تانوشا
کیلگانلر، اما قافقازیلر یا کچی معیشتی یا کغنه کوره باشلادیلر.
قافقاز خلقی آراسنده بایلق ارمنلرده کورنوب طورالر. اوزلرنده
زور و یاخشی کیتلر، دوالانو یا که استراحت ایچون کیلگانلر
آراسنده تورلی اینترنیرلر، آفتسرلر و حکومت مأمورلری کوب
هم زور سودا گرلر، بانکیرلر، یاخشی و قیمتی اوتیللرده یا که اوز
داچارنده طورالر، اوز آتلرنده یاخشی ایکیپازلرده یا که آفتامایلملرده
اورامده یوریلر.

بر وقت «پترغوف» ده آریستوقراتیانک شولای دینانی
تیوب طورولرنی، بای قیلانشلرنی بر تاتارغه کورساتکان ایدم.
اول شونی کوروب میگا اوشبو بیتنی اوقودی:
«بو دنیا کافره جنت، اولوبدر هؤمنه زندان!»
مونه بز نلک مسلمانلرده شوندی یالغان اعتقاد و اوشانو
بار. شوندی اوشانولر مسلمانلرنک دنیا طوره شنده آغه بارولرینه
بیک کوب ضررلر بیره حتی مسلمانلرنک هر خلقدن آرته
قالوینه بو اعتقاد ایگ برنجی سبب بولادر.

قورورنلرده تورلی یرلردن کشیار باز ایدی. بز نلک تاتارلردن ده
برایکی کشی کورندی. ایرانلیلر هم یرلی یعنی آنده غی قافقازیلردن
قایسیلری خاتونلری برله اوق کیلگانلر. بز نلک تاتارلر اوراملرده
یا که باغچه لرده خاتونلری برله برگه یوریلر، خاتونلری ایرلرینه
یابشقانلر، هیچ آیریلیر. اما قافقازیلردن ایرلی خاتونلی برگه
یورویچیلرنی هیچ کورمادم. بلکه ایرلری باشقه، خاتونلری باشقه یوریلر.

(حسرتانو، شادالانو کبی) حالرگه ایتله ر.

یوغاری ده کیتورلنگان، ماللردن سمیزو، نی ایکانی آگلانسه کیرهک. بالانک روحی طورمشی سیزودن باشلانا. بالانک روحی طورمشی، روحی حرکتلری هم روحی ترقیسی ایچون کیرهکلی ماتیریلر (معلوماتلر) هر توری سمیزولردن حاصل بولالر.

خارجی عالمده گی نرسه لر و آلوده بولغان (یاقتیلق، تاوش، یلیق، صووقلق، قاتیلق، یومشاقلق کبی) خصوصیاتلر - ییلگیلر انسانک نیرؤلرینه تاثیر ایتله ر. شول تاثیرلردن کشینک روحده خارجی نرسه لر نك ییلگیلری (توسلری، یلیق - صووققلق کبیلر) حاصل بولالر. خارجی نرسه لر نك تاثیر بلهن روحده سیزو حاصل بولا. دیمک سمیزوده اوچ توری حال بار. برنجی: جسمی حال (خارجده گی نرسه لر نك نیرؤلرینه تاثیر)؛ ۲ نجی: فیزیالوگیچسکی حال (نیرؤلر نك اثرنولری)؛ ۳ نجی: روحی حال (روحنک شول اثرلرنی سیزووی - باووی). بو جهندن قاراغانده سمیزو روحی هم جسمی حاللرنک ایکسندن ده مرکب بولا. خارجدن کیلنگان تاثیرلر بلهن تنک توری اورتنده بولغان نیرؤلر اثرلنه لر. اول اثرلرنی نیرؤلر باشده گی هم آرقاده گی نیرؤ مرکزلینه (میلرگه) ایتله لر. شوندن صوگغنه، بو تاثیرلرگه سبب بولغان، خارجی نرسه لر حقدنه بزنگ روحده سیزولر، آیروم معلوماتلر حاصل بولالر.

سمیزوده ایگ اهمیتلی بولغان حال - روحی حال. اگرده بر - بر سبب بلهن خارجی تاثیرلر مرکزگه یتمی قالسه لر یا که آلارنی بز اعتبارسز اوتکارساک، روحده سیزو حاصل بولمی قالا. مثلا: کورو نیرؤلرن یا که ایشو نیرؤلرن مرکزلر (می) دن آیرساق، روحده کورو یا که ایشو کبک سیزولر حاصل بولمی.

شولای اوق روح، بوتان بر فکر بلهن مشغول چاقده، خارجی تاثیرلرنی ده سیزمی قالا. مثلا: ییک قزقلی بر کتاب اوقوغانده یا که سویله شو بلهن مشغول وقتده، بز او یگه کرگان کشینی ده یا که ساعت صوغولرنی ده سیزمیزم هم (یوق، هوش کیتو کبی) بر سبب بلهن روح، خارجی تاثیرلرگه اعتبار ایتله آلماسه، آنده سیزوده حاصل بولمی.

روح ییک اعتبارلی چاقده ده خارجی تاثیرلرنک هر برسنی سیزوب بتره آلی. چونکه بزنگ سیزو قوراللمز (حواس خمسه - خارجی حسلرمز) ایچون ییلگیلی چیکلر بار. اگرده خارجی تاثیرلر شول چیکلرگه یتمه لر یا که شول چیکلرنی اوتوب کیتسه لر بزده گی خارجی حسلر (سیزو قوراللری) ده اشلی آلمی باشیلر؛ دیمک، سیزوده حاصل بولمی قالا. کشی، کوب وقتده اوز ئه یله نه سنده گی و ییک آز بولغان ایسنی سیزمی هم ییک آقرون

طاوشنی ده ایشتمی. اما حیوانلر (مثلا: صونارچی ات) انسان سیزه آماغان ایسلرنی سیزه، انسان ایشته آماغان طاوشلرنی ده ایشته. چونکه حیوانلر ده غی بعض بر خارجی حسلر ییک مکمل. شولای اوق ییک قاتی طاوشقده ده انسانک قولاغی طونا، ایشتمی باشلی هم چیکسز کوچلی یاقتیلق ده انسانک کوزن چاغلدره، کوزی کورمی باشلی؛ چونکه موندی تاثیرلر بزده گی خارجی حسلرنک استعدادلرندن طش.

روحده غی سیزولر نیچک حاصل بولوون یاخشبراق توشنو ایچون مونه نلرگه اعتبار ایتارگه کیرهک:

بزنگ خارجی حسلرمز (کورو، ایشو، ایسناو، تاو، تیریز بلهن تیو - لمس) خارجده غی نرسه لر بلهن طوناشماغانلر. شونک بلهن، خارجی حسلرمز نك قایسیسی آرقلی روحمز خارجده غی نرسه لر نی سیزه یعنی قایسی حسلرمز آرقلی روحمز آلا حقدنه معلومات آلا ایکانن آیروب بولورگه کیرهک. مثلا: خارجده غی هوا (اولچاونی قابل بولغان جسم) یا که ایفیر هم ایلیکتریچستوا کبی (اولچاونی قابل بولغان نرسه لر) هر وقت حرکتلنه لر. شول حرکتلر، بزنگ خارجی حسلرمزگه هر وقت تاثیر ایتوب طورالر. اگرده بزنی هر یاقدن چورماغان هوا بلهن ایفیرنک حرکتلرندن طاوش بلهن یاقتیلق حاصل بولماسه ایدی، بز بر نرسه نی ده کوره هم ایشته آماز ایدک؛ ئه یله نه مزده ده خارجی نرسه لر ییک کوب بولسه ده، بزده گی کورو هم ایشو نیرؤلری ییک طنچ طورلرلر ایدی هم روحمزده ده هیچ بر توری سیزو حاصل بولماز ایدی. شول ایتولنگانلردن مونه نلر آگلانا. توسلرده، تملرده هم طاوشلرده غی آیرمالر (тон لر)، حاصل سیزولرده بولغان توری صفتلر خارجده گی نرسه لرگه مخصوص بولغان صفتلر توگل. سیزوده گی صفتلر - بزنگ روحمزده غنه حاصل بولالر. اما خارجی نرسه لر روحده غی سیزوگه سبکنه بولالر. خارجده غی نرسه لرده بز سیزگانچه ئه چیلک - توجیلک ده یوق، یلیق - صووقلق ده یوق هم توس و طاوش ده یوق. طبیعتده فقط جسمی هم کیمیای اوزگارشلر (физические и химические процессы) گنه بار. بو اوزگارشلر فقط атом ماده لر نك حرکتلرندن عبارت. شولای بولغاچ، طاوشنی سیزونک ده طشق سببی - هوانگ حرکتلنوویگنه، باشقه بر نرسه توگل. بر جسم قوزغالسه، آنی چورماغان هوانگ جزلری ده حرکتلنه لر؛ هواده دولقن حاصل بولا؛ شول دولقنلر بزده بولغان ایشو نیرؤلرینه تاثیر ایتله. ایگ آخرده، بزنگ آگلومزچه، طاوش حاصل بولا. کوروده گی سیزونک سببی ده ایفیر ماده سیننگ حرکتلرلرندن عبارت (ایفیر - هوا کبی، لکن غایت نفیس، نازیک نرسه دن عبارت. ایفیر بتون عالمی

بوتهن توغرى بىلر دى بولغان شىكلى، تل وادىيات اوقتو قاعده لرى حقتىده ده صوڭ درجه ده يارلىمىز. بونگ حقتىده، معلمارمىز گە چن معناسى ايله يول باشچى بولا آلورلق، يونلى بر كىتاب، ئەلى بو كونگە قدر، مطبوعا قىزغە آياق باسقانى يوق. خىر ايندى بو، تل و اىيات اوقتونگ كىرەكلىگىن و شول زور احتىياجىمىزنى بو كونگە قدر هان آكلى المىچە كىلومىزدن بولسىدە بولور. هم، شولاي ايتىب، احتىياج قامچىسى آرقالرىنە توشمەگانلىكدن، ياكى تاثير ايتە المىچە تورغانلىقدن، بعض بر اقتدارلى ذاتارمىزدە بومهم و مقدس اش ايله باش واتونى كىرەكسىمەگان بولورلىرى.

لىكن ايندى بوگا احتىياجىمىز تام كۆچەيدى، تل وادىيات هم آنلارنى اوقوتما بىلو، بزنگ اوچون صو ايله هوا درجه سنده ايكانن ايندى هر قايسىمىز آچق آكلادق.

اوزلرىنگ قوللىرى تىمەگان، ياكى كوجلىرى يتشمەگان، كۆب معلم و معلملر مىز، اقتدارى و فرىقتى بولغان ايدى شلرندن هم باشقارلدن، تل وادىيات اوقتونگ اوزىنە مخصوص بر اصول تعليم رساله سى يازولر، بوگا نچە بولمىسەدە، بوندان صوڭ دورت كوز بلەن، صبرسىز لايىق كوتەچكلر ندى شىبە يوقدر.

مە شونى دىقتەكە آلب، اقتدارلى ذاتلر مىزنگ، وقتىن كىچىكدرمىچە، بو بىوك و مقدس خىدمىتكە تىزىردەك توتولر، ملت نامەنىمىز ايتو - بەلىكى اوتو - دە اوزمىزنى يىك حقتى تابامىز. شونىڭ بىلەن برابر، احتىياجىمىزنىڭ زورلىغى و اهمىتى حرمتىنە، تل وادىيات اوقتوب آلغان بر نىچە يىلق تىجرىبەمىزگە تايانوب، شول حقتىداغى اساسى قاعده لرىنى، اوشىو اورندە، قىسقىچە غەنە بولسىدە، يازوب اوتودن اوز قالمىزنى هم طيا آلمادق. فقط، الفبا اوقتو اصولى حقتىدە بوگا نچە بايتاقىنە يازوب كىلوى اوستىنە، ئەلى دە بعض برەولرمىز طرفىدىن يازوب تورغا نلقدن، حاضرگە آنى قالدروب، سوزنى قرائت (اوقتو) دن باشلاياچقىمىز. املا، انشا - تىجرىبە؛ صرف - نحو؛ قواعد ادبىيە وادىيات اوقتو اصوللرن كورسەتودە، قرائت ايله برىگە، پلاغىز اچىنە كرتلىدى.

سوزنى قرائت درسلىرى حقتىداغى اصوللردن باشلىمىز دىدىك. لىكن، ايك اول قرائت كىتابلىرىنگ اهمىتىن و باشقى خصوصىتلرن بر آز يازوب اوقتەسەك. سوزمىزنى بىم اەسىز باشلاغان كى بولاچقىمىز. شونىڭ اوچون ئىلك بو حقتە يازامىز.

قرايت كىتابلىرىنگ اهمىتى: ابتدائى مەكتىبلردە تعليم و تىربىيەنگ توب نىگىزى و اصل مەركىزى قرائت كىتابلىرى بولويىنە

چورناغان، همە بر يوزن هم كوكىنى و يولدىلر آرالرن اوزى بلەن طوتورغان نرسە).

خارجى جىسملرنىڭ حرىكتلرندن حاصل بولغان سىزولرلىنى، بز، نىرۋلرمىزغە تاثير ايتوچى، خارجى نرسەلرگە كۆچرەمىز. البته، روحمىزدەغى طاوشنى سىزو ياكە توشنى سىزولر بلەن هوا هم ايفىر حرىكتلىرى بر بىرنە اصلا اوخشامى. حرىكت اوزىنە باشقى، طاوش ياكە توس قاغى اوزىنە باشقى نرسەلر. مثلا: بز كورەمىز آق توشنى؛ لىكن طىبىقتە آق توس بالكل يوق؛ اول فقط بر نىچە توشنىڭ برىگە قوشلورندىغىنە حاصل بولا. شول روشىچە مەكە ايتىكاندە بزنگ روحمىزدەغى سىزولر خارجى نرسە لرگە مخصوص خصوصىت توگى بولوب چىغا. حاصل روحمىزدەغى سىزولرلىنى، خارجى نرسە حقتىدە بولغان حقتى مەلوماتلر دىب بولمى. بزنگ خارجى جىسملرمىز نىچىك مستەد بولسىلر، بز دە خارجى نرسەلر حقتىدە شوندىغىنە مەلومات آلامىز. چونكى انسانىڭ نىرۋللىرى خارجى تاثيرلر بلەن اوزىنە مخصوص روشىدەگىنە ايتىلەر هم شول ايتىلورلدن اوزىنە (انسانغە) مخصوص سىزولر حاصل بولا. اگر دە نىرۋللىرى بوتان روشىچە ياراتقان مخلوق بولسى ايدى. اول، دىئانى و آندە بولغان خارجى نرسەلرلى دە بالكل بوتان روشىدە كورر هم بوتان روشىدە تصور هم تىفكر ايتار ايدى. مثلا: كوزى و قوللىغى صاو بولغان كىشىنگ خارجى نرسەلرلىنى سىزووى. بلەن، كوزسىز ياكە صا كىغراو بولغانلرنگ سىزووى بر - بىرنە باشقى. شولاي اوق حيوانلردە دىئانى، خارجى نرسەلرلىنى اوزلرىنە مخصوص بر روشىدە تصور ايتلر.

مرد عالم محموف.

تل وادىيات اوقتو اصوللىرى (۱)

اصولسىز اوقولغان درسلردن فايده چىقماغانغى مەلوم. شولاي بولسى، مەكتىبلرمىزگە مىلى روح كرتب، آلارنى چن معناسى ايله مىلى مەكتب دىب آتالورلىق درجه گە كىلترو اوچون. اوزلرندە مىلى تل و مىلى ادبىيات درسلرن بر نىچى پلانندە توتوب اوقتو كىرەكلىگىنە ايمانمىزنى كامل قىلغان ساعتمىزدن اولك، بز معلملرگە، آنلارنى اوقتو يوللارندە بلورگە تىيشلى.

باشقى فىلرنگ اوقتو اصولى بولغان كىك، تل وادىيات اوقتونىڭ دە اوزىنە مخصوص بر اصولى - اساسى قاعده لرى بار. مە شول قاعده لردن بر دە خىزمىز بولمىغان تىقدىردە، تل وادىيات اوقتودن، شا كرتلرگە ايدى ايتىلگان فائدانى بىرە آلا اوتىلمىز يوق.

(* اوز املاسى بلەن درج ايتولەدر.

اوشبو اوچ تورلی نیگزگه بنا قیلوب یازلورغه کیرهك. یعنی قرائت کتابلرندن شول توبه نده گی اوچ تورلی زور مقصود کوتوله :
۱- بالارنی اوزلرینگ ملی تلی بله ن یاقندن تانشدرو، لغت و طرز-افاده گه بایتو؛ آلا رغه اوز تلر نده آچق یازلغان هر تورلی موضوعلرنی، غزته و کتابلرنی اوقوب، باشقه لرغه سویله ب آکلانا آلورلق قوه پیرو.

۲- اچنده یه شه دکاری طبیعت (دنیا و یاراتلش) و آنداغی کشیلر، هر تورلی حیوانلر، نه بیرلر هم آنلرنگ یاراتلش و یاصالشلری، تورمشلری، فایدا و زیانلری بله ن درست تانشدرو.
۳- ملی تورمشدن، دیاتندن، عمومی و خصوصی اخلاق قانونلرندن خبردار ایتو.

برنجی اساسنک لزومی : چونکه، عموماً کشیک دنیاسی، خصوصی آغانده هر مات، فقط اوزینگ تلی، سوزی و طرز افاده سی آرقاسنده غنه بختلی بولوب یه شی آلا. همه انسان اولادی اوزینگ بختن ده بختسزلیگن ده آنچق، بر ایت کیسه گندن عبارت بولغان تلندن تابا.

انسانتک عقلی، فکری، الهام و ذکاسی، حاصل مادی و معنوی بتون قوتی بتون استعدادی یالغز تلی و اسلوبی آرقالی گه وده له نوب، کوز آلدینه کیله و شول سایه ده گنه اوزینگ بارلغن آچق کورسه ته آلا.

تل بولماسه ایدی، بو کونگی مدنیت، بو کونگی فنی و اجتماعی خوارقنرنگ شائبه سی ده کورله س ایدی. تل و افاده بولماسه ایدی، آدم بالاسینگ دورت آیاقلی حیواندن کوبی آیرماسی قالور ایدی؟

ایکنجی اساسنک لزومی : انسان طبیعتک ممتاز بر مخلوق. هم اچنده گی حیوانلر و باشقه نه بیرلرنگ هر برسینه خوجه لق ایتهرگه بیلگیله نگان؛ عقل، تفکر و مدنی استعدادغه مالک بولغان جدی و نه رسز بر بالاسی.

بتون طبیعت آگا تابشرلغان زور بر عائله حکمنده. اول، شونگ اچنده بولغانلرنی، طبعاً و خلقناً، بتون عمری بونچه اداره ایتوگه، شونلر بله ن کوره شوگه محکوم. آنلردن اوزینه خدمت ایتدروگه، یا که زیانلر نندن اوزن صاقلابولن توتارغا مجبور. بر عائله یا که بر حکومت باشغی، اوزینگ عائله سی و مملکتی اچنده گیر بله ن تانش بولماسه، آلارنک هر تورلی اشلرن و حاللرن کوزه تب، بلب تورماسه، هیچ بر وقته ده عائله سن و مملکتن بحق اداره ایته آلاچق توگلدرد. به لکه دائماً بوزغلق و ترتیسزلیک حکم سوره چکدر.

شول حالده، انسان اولادی اوزینگ ممتازلغن، خوجه لق

هم شولای بولورغه تیشلیگنه مدنی ماتلرنک پیداغوغلری (اصول تعلیمچیلری) ایندی قام قناعت حاصل ایتکانلر. تعلیم یولنده گی کوب تجربه لر شونی آچق اثبات ایتکان. هم ایته.

قرائت کتابلری آرقاسنده. بالارغه بیک یکلک اوزه رنده و آلارنی هیچ بر یالقدرمیه چق ره و شده. هر توغریده قسقا و یکلجه گنه معلومات پیروب، باشلارنده گی طبیعی آکلارن قوزغاتو اوستینه، یاراتلشلر نده (خالقترلر نده) بولغان، علمگه محبت توغیرلر ده تله گانجه کوجه یتوب بولا. حاصل قرائت سایه سنده، بالارننگ صاف کوکلرینه، طبیعی حالده گی، بوزولماغان، اوتکن و آفر دماغلرینه (میلرینه) بیک اوکغایلق ایله، هر تورلی بلم و معلوماتک اورلغن ایگو، مایه سن اوتورتوب قالدرو ممکن.

شوگا کوره ده، یاگی زمان پیداغوغلری، تل و ادبیاتقه دائر یکلجه مسئله لر، نظم و نثر ایله یازلغان هر تورلی ادبی پارچالر، تاریخ، جغرافیا، حکمت طبیعی و اشیا کبی هر فن و هر نرسه حقنده بیکل و قسقه چه معلومات، قرائت کتابلرینگ مندرجه سی اچنده مطلقاً تابلورغه تیش، دیلر. هم شول شرطقه رعایه قیلنوب یازلماغان قرائت کتابلرینگ، درس کتابی بولورغه و مکتبه کرتلورگه یاراماغانغی بله ن حکم ایتلر.

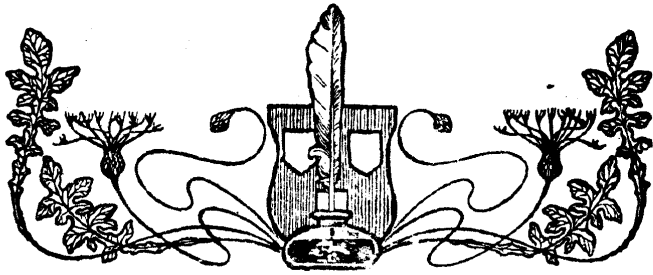
شولای بولا تورغان بولسه، ابتدائی مکتبلرمن اوچون، برمن جغرافیا، ایکنجیمز حکمت طبیعی یا که اشیا، اوچنیمز حفظ صحت هم تاغی نه لله نیلر یازوب، قوری درس کتابلری کوبه یته بیرومنرگه بره وده یاخشی کوز بله ن قاری آلماس، دیب اویلازغه اورن یوق توگلدرد.

اگر نیتمز ایزگی بولسه، بز اول نهرسه لرنی، ابتدائی مکتب بالارینه فقط قرائت کتابلری واسطه سی ایله بلدررگه تیشلیمز. بونک اوچون ده، طبیعی، بو کوندن اوک، مندرجه گه بای بولغان، جامعه لی قرائت کتابلری حاضرله و یولن توتوغه و حاضرلی باشلارغه کیرهك. (ذاتا بو یول بله ن حرکت ایتکان و ایتوب یاتمقده بولغان، امیدلی یه شلمزده یوق توگل. جناب الله دن آلا رغه یاردم تلیمز).

حتی ممکن بولسه. ابتدائی مکتبلر ده دینی تعلیملر ده قرائت کتابلرینگ مندرجه سی اچینه کرتلورگه تیش. اعتقاد، فرض و واجبلرنی بو طریقچه بیک یکل آکلتمق ممکن. هم. اگر بوله ی ایتلسه. مادی جهندن ده. وقت یاغندن ده شاگردلرگه کوب فائده کیلترگان و اقتصاد یولن توتقان بولاچقمز.

قرائت کتابلری نیری اساس فرلورغه نیتمه :

قرائت کتابلری برنجیسندن آلوب، تا صوگئیسینه قدر، عموماً،

مطبوع اثرلر

انجمن ارواح. سید احمد خواجه صدیقی نك شعر مجموعه سی بولوب ملا عبد القادر شكوری طرفندن «تقیلیس» شهرنده «شرق» مطبعه سنده باصلمشدر. حق ۱۵ تین.

مرجانی نك نرجه حالی. آدمزده بولغان آپریل آینده مشهور عالمز و روسیه مسلمانلرنك آبرویلری بولغان الوغ آدمزنگ وفات بولووینه یکریمی یش یل طولو مناسبتی ایله ترجمه حالی ترتیب ایتولگن ایکان. حاضرنده شول اثر، «مرجانی نك ترجمه حالی» اسمی ایله قازان شهرنده «معارف» مطبعه سنده باصلورغه باشلانمشدر.

ملت. اوشبو اسم ایله پیتربورغ شهرنده سیاسی، اجتماعی و اقتصادی بر غزته چیقارغه باشلادی. اداره گه کیلگن برنجی نومیری «شورا» قطع سنده بولوب اون ییتی آچق تورکیچه و آلتی ییتی ده روسچه در. تورکیچه قسمنده اوشبو مسئلهلر بار: (۱) دولت دوماسنده مسلمان وکیللرنك بولووی. (۲) حالمرگه بر نظر. (۳) دولت دوماسی و اوکتابریستلر. (۴) مطبوعات کامیسیاسنده. (۵) عود اشلری کامیسیاسنده. (۶) باکوده سید مرتضی مسجدی مسئلهسی. (۷) ابتدائی تعلیم مسئلهسینه دائر برنجی عمومی اسیزد. روسچه قسمنده بولغان مسئلهلر مونلر: (۱) دولت دوماسنده مسلمان وکیللرنك بولووی. (۲) مسلمان اشلری خصوصنده بولاجق کیکاش. (۳) مسلمان (تاتار) مطبوعاتی.

آخنهسینه بر چیقا طورغان بو غزته نك سنه لکی ۵ و آلتی آیلغی ۳ صوم. محرری اسماعیل لیانوف وناشرلری ده انیامن آختموف ایله سلیم گری جاتورین. موقت آدریسی:

С.-Петербургъ, Таврическая ул. 7 кв. 16. ред. *Миллять*.

یاکئی رفیقمزنی تبریک ایتوب رواجلی بولووینی تلیمز.

کوکل بالقونلری. واقف الجلالی افندینگ شعر مجموعه سی بولوب اوشبو اسم ایله «استرخان» شهرنده «ع. عمرروف وشرکاسی» طبع خانه سنده باصلمشدر. ناشری عبدالرحمن عمرروف در. حق معلوم توکل.

ومدیرلگن، حاصل انسانلغن قولنده صاقلاو اوچون، تلی آچلغان کونندن اولک، مطلقا، طبیعت اچنده گی و نه یله نه سنده گی حیوانلر هم باشقا نرسه لر بله ن نه کر نله ب تانوشا کیورگه، آلازنگ خاقتن، طرز حیاتلرن، بشریت اوچون بولغان فایده و ضررلرن اویره نه باررغه تیشلی و شوگا اول مجبوردر.

اوچنچی اساسنك لزومی: اوز تورده مشندن، اوزینك ماییتندن، ملی عادتندن، دیاتتندن خبری بولماغان؛ اوزن تشکیل ایتوجی اعضالر (کیسه لکر) نك، بر برسی بله ن نیندی معامله ده بولنورغه تیشلگن و هر قایوسینك بر برسینه قارشلی بولغان حقوق هم وظیفه لرن بله گان ملت، کوب یه شی آلمی، اعضالری برگه اویوشمی، تارالا و شولای ایتب اورتالقه، ملت اسمندن، عمومی بر قوت یاصی آلمیچه نهایت تورمش ایله بالکل وداعلا شوگه مجبور بولا، بته، یوغلا... بو، تاریخی و تجربی بر حقیقت، شونک بله ن برابر، بر ملتك تمام راحت و بختلی یه شوی اوچون، یالغز اوزن تشکیل ایکان کیسه لکر آراسنده بوره وش ایله، خصوصی و ملی اخلاق قاعده لری رعایه قیلنورغه یتمی؛ بلکه اوزی شیکللی اولک. ایکنچی بر ملتك حقلرن ده آیاق آستینه آلوب تابناهوی یعنی اوزندن باشقه ملت اعضالری ایله ده یاخشی مناسبتده بولتوب، آلاز بله ن انسانیتچه معامله قیلنوی لازم. بو ایسه، عمومی اخلاق قاعده لرن بلو بله ن تامین ایتله.

بو ایکی تورلی اخلاق قانونلرن اویره نولری آرقاسنده بالالر، اوزلرنك حاضرگی بالالق دورلرنده نیندی اخلاقده بولغانلقلرن توشوب، کیله چک توره شلرنده نیندی خلق بله ن ترییه ایتلورگه و خلقلارورغه کیره کلگن آکلایاچقلر. شوگا، یه شدن اولک، اوزلرن حاضرله و اوچون اجتهاد ایته چکلر.

دیک: یازو تانی باشلاغاچده، بالالرنی مکتبده شول ایکی تورلی (عمومی و خصوصی) اخلاق قانونلرندن خبردار قیلا بارو، تورمش یولنده غی ایگ زور احتیاجلر مز نك برسیدر.

معلم عبدالرحمن سعدی. «آلمات».

عموما بنی آدمی عادلانه

مساوی یاراتمش خداوند مطلق

اصالت مدار تمیز دگلدرد.

مدار تمیز فضیلتدر آنجق.

من القرون الثلاثة ولكنها مع ذلك قد اشتملت على محاسن وضدها. فمن تحرى (۱) في عملها المحاسن وتجنب ضدها كان بدعة حسنة ومن لافلا» ديمشدر. حقيقت حلاله صحابه‌لر و تابعين‌لر عصر نده مولود بايرامى ياصاو بولسه ايدى مولود كونى. قربان و فطر عيدلرينك كونلرى قيبانندن تعيين قيانوب قالغان بولور، سير يازوچيلرده مولود كونى حقنده بو درجه ده اختلاف قيلشماغان بولورلر ايدى. روايتلر گه كوره ايك الك مولود بايرامى ياصوچى اسلام حكمدارى «اربل» پادشاهى بولغان كو كبرى بولدى (۶۳۰ تاريخنده وفات). اندلس حافظلر نندن ابن دحيه (۶۲۳ ده وفات) شرق مملكتلرينه سفر ايتكان وقتنده اوشبو حاكم دارغه ملاقات ايتدى ومونك مولود عملى طوغر وسنده غى اعتناسينى كوروب «التتوير فى مولد السراج المنير» اسمنده بر كتاب تأليف قيلدى. كو كبرى ايسه اوشبو كتاب حقنده مكافات قيلولوب ابن دحيه گه مك آتون بيرى».

۳ نچى جلد «شورا» دن كوچرگان سوزمز اوشبودر. اوتكان عدد «شورا» ده ترجمه حالى يازلغان قدق نك استاذى صالح اليمنى اوزينك بر اثر نده اوشبو مضمونده سوز سويليدر: «مكه» مكرمه ده بولغان بدعتلر نك ايك الوغسندن مولد بايرامى ياصاودر. رسول الله غه صحابه‌لر نك اخلاص و محبتلرى هر كيمنك اخلاص و محبتندن آرق ايدى اوز آرالرنده رسول الله حضر- تلرينك بوللوى ايچون تعريف ممكن توكل درجه ده شادالانلر ايدى و لكن شريعت حدلرينى صاقلاو طوغر وسنده اعتنالىر كامل بولديغندن موندى بايراملر ياصاماديلر. اصلده موندى بايراملر تورات و انجيل اهللرى طرفندن اختراع قيلندى. بو مكه خلقى رجب و شعبان آيلرنده ده بايراملر ياصيلر. مونده طوراً باشلاومزغه اوچونچى يل بولدى هميشه يا كا بايراملر چيقوب طورادر».

اگرده بر كشى هر تورلى عوارضدن خالص ايتلوب طوتولغان حلاله مولد بايرامى ياصاونى عبادت و دينى بز عمل ديب اعتقاد قيلسه بو اش شبهه سز بدعتدر. بز نك عاجز فكر مزگه كوره بدعتك حسنه سى يوق. شارع محترم بيان قيلووينه موافق «هر بر بدعت ضالاندر». رسول الله سوزينه قارشو هيچ بر آدمك سوزينى قبول ايتميمز، رسول الله سوزنندن و آنك حكمنندن باشقه سوزلرنى و حكملرنى تانويميز. و اگرده مولد عملنى دينى عبادت و شارع طرفندن امر ايتولگان عمل ديب اعتقاد قيلماسه اول وقتده بر مباح اش گنه بولوب قالادر. مباح اشنى قيلولدن البته منع يوق. سوزنك قسقه سى اوشبودر: ضالان بولغان بدعت گه كرو احتمالى بولديغندن مولد بايرامنى «دينى» اش ديب قيلورغه يارامى. اما

(۱) «شورا» ده بو سوز طبع خطاسى اوله رق «تجنب» رسمنده يازلغان، آنى «تحرى» ديب توزاتور گه تيوشلى.

نابول . «مشهور خاتونلر» اسملى اثر ده خيزران اسملى خاتون حقنده: «عباسى خليفه لردن مهدينك جاريه سى و موسى الهادى ايله هارون الرشيدنگ آنالريدر» ديولگان (ص ۱۷۱). حالبوكه اوقيانوس صاحبى «دارالحيزران» ماده سنده خيزراننگ هارون الرشيد آناسى توكل ايدى كنى اشعار قيله در. بو ايكى تورلى سوزنك قايسى درستدر؟ .. «شورا» ده جواب يازلسه ايدى. امام ابو سعيد بيكشينو ف.

شورا: هارون الرشيدنگ آناسى خيزران اسملى ايكانلكنده شبهه يوق. برر جازيه سينگ اسمى ده خيزران بولورغه ممكن. لكن مكده گى «دارالحيزران»، هارون الرشيد آناسى بولغان «خيزران» غه منسوب ايدى. بو يرده اوقيانوس صاحبينك قلمى سهو ايتكانلگى اوز اوزنندن معلوم.

فروج . مولد النبى (صلى الله عليه وسلم) نى حاضر گى زمانده روسيه مسلمانلرى ده قيله لر. مولد مناسبتى ايله مدرسه لرده تعطيل ده بولا. بو سنه عالملر آراسنده بو طوغر وده نزاعلر كورنگه له دى. بعضيلر ام المؤمنين عائشه (رضى الله عنها) دن مروى بولغان «من احدث فى امرنا هذا ما ليس منه فهو رد» حديثى ايله استدلال قيلولوب مولد عمللارى مردود، ديديلر. حديث اربعين لننووى نك يشمنچى حديثى شرحنده «فتح المبين» صاجى ابو شامه ديگان ذاتدن نقل ايتوب مونى بدعت حسنه گه داخل قيلغان. بز گه كيره ك نرسه فقط شولغنه: مولد حقنده صحابه اثرى بارمى؛ اثر صحابه بولماسه نينداين بدعت گه داخل؟ مذكور ابو شامه نك كم ايكانلگى معلومى؛ معلوم بولسه شونك احوالينى آرزغه بولسه ده يازسه گر ايدى. «شورا» غه درج قيلولوب بز لرنك شبهه مزنى دفع ايدوگرنى رجا ايتمه مز.

معلم: نورالعيان آنلانگيلدى.

شورا: مولد نبى حقنده ۳ نچى جلد (۱۹۱۰ نچى يل) «شورا» نك ۶۹ نچى بيتنده اوشبو جمله لر بار: «مجر تدين صوك اوچ عصر اوتدى و شوشى مدت ايچنده اهل اسلام مولد بايراملرى ياصاو توكل حتى آنك اسمى ده بولمادى. حافظ ابن حجر: «اصل عمل المولد بدعة لم تقل عن احد من السلف الصالح

ایکی خطبه آراسنده بر آز اوطوروب طورالر. بو اوطورو بر دعا اوقور ایچوغنی یاکه اولگی خطبه ده گی سوزلرنی آ کلامی قلوب ده شونی بلورگه ته وچیلر خطیدن صوراب آ کلاسولر ایچوغنی؟ خطبه اوقوغانده تایاق طوتونک سببی نیندی نرسه؟ یوقسه: «سوزمنی تکلامسه کز مونه سزگه شوشی تایاق!» دیب خلقنی قورقوتور ایچوغنی؟ شوشی سؤالرمزغه قسقه غنه بولسه ده جواب یازلسون ایدی. حاجی احمد امیروف. «اسماقای».

سورا: «رسول الله ایکی خطبه اورتاسنده اوطوروب بر آز حال حیدر ایدی» دیگان سوز بار. اوطوروی حال حیدر ایچوغنی یاکه باشقه نرسه ایچون بولدر ایدی هر حالده اوطوروی ثابتدر. رسول الله نك شول عادتی مسلمانلر آراسنده میراث بولوب قالمشدر. یوقسه سوز صوراسولر ایچون بولماز. چونکه صحابه لر، خطبه وقتنده ده سوز صوریلر، رسول الله شول اشدن منع ایتمیدر، اوزی ده یوهوشی بولسه خطبه آراسنده ادا قیه در ایدی. تایاق طوتو، کشی قورقوتور ایچون توگل، بلکه رسول الله، خطبه سویله گان وقتنده عرب عادتینه کوره بعض وقتلرده تایاق و بعض وقتلرده جه به طوتادر ایدی. عرب خطیلری سوزلری تأقیرلی بولسون ایچون خطبه وقتنده حتی کیوم سالوملرنی ده آیروم فورمه لرغه قویارلر، اشارت قیلوب سویله ر ایچون قوللرینه «مخصره» (میمنک آستی ایله) دیب معروف، آرشین اوزونلغنده قسقه بر تایاق یاخود جه به طوتالر ایدی. آروپا خطیلر نده شوشندی بر عادت بولغان و بو کونده هم بار، دیلر. مشهور خطیلرنک خطبه سویله گان وقتنده غنی عادتلی حکایت ایتولگان بر مقاله اوقوغان ایدک. مونلرنک عادتلی بیک مختلف بولوب بعضیلری قسقه تایاق و بعضیلری قولتق آستلرینه بر بوچه یاکه کتاب قسددرلر و بعضیلری بورك و اشله به لرینی طوتولری حکایت ایتولگان ایدی. عبدالمکک بن مروانک: «اگرده قولدن قامش تایاغم توشوب کیتسه سویله رگه دیب حاضرله گان خطبه منک یارومی غنه ده کوگامده قالمی» دیب سویله گانلگی روایت قیلنه در. بر مجلسنده معاویه، مشهور خطیلردن سبحان وائل که خطبه سویله رگه قوشقان ایدی. سبحان: «یاغده تایاغم بولماسه سویلی المیم» دیب اعتذار قیلدی. بر تایاق کیتوب بیردیله، طوتوب قاراغان صوگ: «اوز تایاغم بولماسه سویلی المیم» دیدی. اوینه باروب اوز تایاغینی آلوب کیلدیله، قولینه بیردیله: «ایندی ممکن» دیب آباق اوسنینه باصدی ده خطبه سویله دی. بعض کتابلرده: «رسول الله بعض بر خطبه لر نده قلیچ طوتادر ایدی» دیگان سوز بار، علملری انابتلی آدملر: «بو سوز درست توگل، رسول الله هیچ وقت

دنیای و عادتتی هم مباح اشلر جمله سندن قیلوب اشله و دن شریعت حکملرینه کوره مانع کورلمی. شونک ایچون بو مسئله حقتنده نزاع قیلشولر موافق اش توگل. بایرام یا صاوچی غنه ده یا صاماوچی غنه ده قاغلو رغه اورن بولماسه کیردک. هر کیم اوز عقیددینه کوره عمل قیه بیرسون. مباح بولغان نرسه لرنک «نیت» هم ده «وسیله» بولو کبی عوارض سببیدن عبادت یاکه حرام اشلر جمله سینه کروی ممکن. بحتک بو قسمی بزنگ مسئله مزگه باشقه در. بزنگ اوز آ کلاموزغه کوره اصطلاحی معناسی ایله (حدیث شریف نظر نده مذموم) بولغان «بدعت» سوزی یالکز دینی اشلر گه گنه خاص بولوب دنیای اشلر «بدعت» بولو ایله ده «سنت» بولو ایله ده صفت ایتولمیلر. اگرده دنیای بر اش حقتنده «بدعت» یاکه «سنت» سوزی استعمال قیلغانلغی کورلسه آنلرنی اصطلاحی معناغه توگل بلکه لغت معناسینه غنه حمل قیلورغه تیوشلی. بر یرگه جیولوب تراویخ غازی اوقوچیلرنی کورگان وقتنده حضرت عمر نك «نعم البدعة هذه» دیویوی شوکا محمولدر. چونکه اصل تراویخ غازی بدعت توگل، بلکه بر یرگه جیولو قدرسی گنه «بدعت» در. تراویخ غازنده بر یرگه جیولو ایسه دینی اشلردن توگل، بلکه دنیای اشلردن بولغانلغی ایچون «کل بدعة ضلالة» حکمی آنی شامل بولمیدر. (بو مسئله نی باشقه بر یرده موندن اوزونراق صورتده یازدق). لکن بزنگ آ کلاموز هیچ کیم ایچون دلیل توگل، هر کیم اوز کیره کنی اوزی تیکشروب باسون، اگرده بو اش نصیب بولماسه بلوچیلردن صوراسون «فاسألوا اهل الذکر ان کنتم لا تعلمون».

ابو شامه نك اسمی عبد الرحمن و لقبی شهاب الدین ایدی، آتاسی اسماعیل اسمنده در. ۵۹۶ تاریخنده «دمشق» ده دنیاغه کیلدی و ۶۶۵ ده (۱) وفات ایتدی. علملرنک مشهورلردن و محدلرنک معتبرلردن ایدی. صول قاشنده میک بولغان سببلی «ابو شامه» دیب معروف بولدی. آدملرنی بیک نچکه ایله کلر ایله ایله و جی ذهبی، مونک حقتنده: «وکان مع براعته فی العلوم متواضعا تارکا للتکلیف ثقة فی النقل» دیمشدر (۲). شاید صوراعان نرسه لکز حقتنده اوشبو سوزلرمزدن جواب چیقغاندر. اگرده آ کلامی قالغان یرلر بولسه تکرار یازارسز.

♦♦

استرلیتاسی. خطیلر، جمعه خطبه سی اوقوغان وقتلرنده

(۱) «تذکره الحفاظ» ده مونک وفاتی حقتنده «توفی فی تاسع عشر رمضان سنة خمس و عشرين و ستمائة» دیب یازغان بولسه ده بو سوزنک طبع خطاسی بولوونده شبهه مز بوق. درستی ایسه «سنة خمس وستين و ستمائة» در.

(۲) تذکره الحفاظ». ج ۴ ص ۲۶۲.

یاصو بو کونگی خرسیانلر قاشندهده «دینی» سانالماسه کیرهك. اول ایسه بورن زمانده آغاچلرغه عبادت قیلغان وقتلرنگ یادکاریدر. اسلام دینی عقل استعمال قیلو و هر نرسه نی محاکمه دن اوتکاروگه مبنی بولدیفندن مولد کونلرنده بر قدر اختلاف بار. اگرده مسلمانلر علی العمیا تقلید ایتوچی بولسهر ایدی بو اختلاف هیچده بولماز ایدی. شولای بولسدهده مولد حقنده غی مختلف روایتلر آراسندن مسلمانلرنگ مدقق آدملری یاگی فلر قوتی ایله ولادت کونینی تعیین قیله آورغه موفق بولمشلردر. ولادت نبی حقنده مصر عالملرندن محمود پاشا فلکی دن کوچرلوب ۴ نجی جلد «شورا» نگ ۱۰۰ نجی بیتنده بر تحقیق یازلغان ایدی. او قوچیلر مز شوگا مراجعت ایتسهر یاخشی بولور. رسول الله رضا بولورلق، روحی شادلانورلق روشده بولو شرطی ایله مولود بایرامی یاصاودن ضرر بولماز. ایك الك رسول الله نگ نیندی اشلر ایچون شادلا- نووینی بلورگه تیوشلی. بو ایسه حدیث کتابلرنده آچیق معلوم.

اقبال . (طرابزون). قبرلکلر، حاجت اصلیه مزنگ جمده- سندن بولوب مونلرنگ اورنلرینی حفظ صحت قاعده لرینه و خلقلرنگ معیشتلرینه موافق روشده انتخاب قیلو لازم. مزارلر و مزارلقلر. خلقلرنگ حیاتلرینه بیک مناسبتلی اورنلر بولدیفندن هر کیم ایچون موگی و حرمتلی اورنلردر. قبرلکلرده بولغان یازولی طاشلر، قویته و چلترلر، ییلگو بولوب طورسون ایچون او طور تولغان آغاچلر، زیارت قیلوچیلرنگ کوکله رینی یومشارتار. خاطرلرگه بیک کوب نرسه لرینی توشره لر. شهرلر، اوللر زورابو نسبتنده قبرلکلرنگ مسافه لری یاقینلاشوب طوراً وشول سببلی آتا بابلر مزنگ اوستلرنده صارق و صغرلر، کجه و آتلر تاپتیلر. آتلر یوریلر. بورونغی وقتلرده قبرلر مز بوروشده توگل، بلکه شهرلردن. اوللردن یراق یرلرده بولادر ایدی. قبرلرنگ قدرسز بولماولری هم دینمز هم آدمچیلر کمز جهتندن ده مطلوب بدر. شوشی اش گه هیچ بر ملت و هیچ بر مملکت خلقی قارشلی کیلمادی. هر بر مزنگ ایکنجی وطنی بولغان بو اورنلرینی اعتبارسز طوقق لائق اش توگل. کینیماتوغرافلر واسطه لری ایله هر کیم گه کورله درکه آوروپاولرنگ مزارلری گوزل و عجایب باغچه لر دن عبارتدر. بردن، بو کون سلامت

قلج طوتوب خطبه سویله مادی» دیلر. «بزنگ بلغار مملکتی «تایاق» ایله کورساتلگان کرامات سببندن مسلمان بولدی، شونی خاطرده طوتو ایچون خطبه لرده تایاق طوتولادر» دیگان سوزده اصلاسزدر. هر حالده تایاق، عربلرنگ الوغلی و خصوصا خطبیلرنگ استعمال ایتکان نرسه لریدر. جاحظ، اوزینک بر اثرنده «کتاب العصا» دیب آیروم بر کتاب قویوب. تایاق حقنده غی حکایتلر نی و آنک خاصیتلرینی بازادر. اوقورغه بیک کوکله نرسه لر بار. هر حالده خطبه وقتنده تایاق طوتونک اصلی بورونغی عرب خطبیلری عادتندن آنگان بر اشدر.

نا معلوم . حضرت عیسانک دنیاغه کیلگان وقتی خرسیانلر قاشنده آی و کونی ایله معلوم. مونده ایسه آزغنه اختلاف بارلغی ده ایشتملی. اما رسول الله نگ دنیاغه کیلو وقتنده مسلمانلر آراسنده اختلافلر کوب. مونک سببی نیندی نرسه در؟ بو اشدن خرسیانلر نلرنگ اوز دینلرینه اخلاصلری کوبردک، اما مسلمانلرنگ اعتبارلری آزرای ایکانلگی ثابت بولمیی؟ خرسیانلر، حضرت عیسانک مولد (راژدیستوا) کوننده الوغ دینی بایراملر (یولقلر) یاصیلر، اما مسلمانلر آراسنده شول کونده دینی بایرام یاصاونی منع قیلوچیلر بارلغی بلندهدر. مولد بایرامی یاصاودن نیندی ضرر بولسون؟ عبد الکریم حسنوف.

شورا : حضرت عیسانک طوغان وقتی، حضرت محمد (علیه السلام) نگ طوغان وقتینه کورده آچیق معلوم توگلدر. حضرت عیسانک طوغان آینی توگل، حتی یلنی ده آچیق بامیلر. «میلادی تاریخ» دیب یورتوله طورغان تاریخ، حقیقت گه بنا قیلغان نرسه بولمادیغی علم اهللرینه معلومدر. راژدیستوا بایراملرنگ حواریلر زماننده حتی اسمی ده یوق ایدی. انجیل ده هم بو طوغروده معلومات بارلغی بلنمی. مذکور بایرام خرسیانلر باشلانوندن بیک کوب یلر صوگ باشلانندی. باشلانغان صوگده بو بایرام بعض اورنلرنده یانوارده و بعض اورنلرده دیکابرده حتی بعض یرلرده آپریل آینده یاصالادر ایدی. میلادی تاریخ ایله دورتچی عصرده کیلگان پاپلردن بری بو بایرامنگ ۲۵ نجی دیکابرده یاصالووینه قرار بوردی. بو کونگی خرسیانلر شول پایا قراری ایله عمل قیله لر. اهل اسلام قاشنده دینی عمللر قرآن و حدیثلر ایله معلوم ایتولگان، شونلردن آرتدروب بر دینی عمل احداث قیلو حتی شارعدن باشقهده یوق. مولود بایرامی یاصو و یاصامو مسئله سی شوشی قاعده گه مبنیدر. اما خرسیانلر قاشنده «دین» و «دینی» سوزلرنگ دائره سی بیک کیگدر. لکن حقیقت حالده راژدیستوا بایراملری دینی بایراملر توکل، «یولقه»

بولغان خلقلارنىڭ حفظ صحىتىنى رعايت قىلو جەھتتىن واىكنىچىدە دە توپراق آستىلىرىدە ياتوچى آتا بابالارنىڭ سويەكلىرىنى حىرمت ايتو جەھتتىن قىرلىكلارنى ياخشى قاراو و تىرىلى طوتو لازىمىدۇر. زىيارت قىلوچىلار يوررگە اوڭغاي بولسۇن ايجون قىرلىكلارنى يوللار، اوراملار، طوقرلارغە بولەرگە و مېتىرنى بر نظام و ترتيب ايله دفن قىلورغە تيوشلى. آتا بابالار اوستىلىرىدىن. تابتاب و سىكروب اوتوب يورو ياخشى اش توڭل. شونىڭ ايجون قىرلىكلارنى باغچەلىق روشنىدە قىلورغە، آت آرباوجەيە و يوررلىك يوللار قالدوب توزورگە تيوشلى.

◆◆

اقبال. (باكو. محمد سعيد افندى مقاله سى). بخارانىڭ خرابلىغىنى سبب بولۇچىلار «علما» ھەمدە مەدرىسەلەرنىڭ حىجرەلىرى ايله ساتو ايتوچى سودا گىرلەردىن عبارت ايتى فرقه خلقلاردۇر. «علما» لار اوزلەرنى دىن جامىسى، ملت خادىمى، شىرىعت ايله عامل توسىنى بىر مەكدەلەر، اما شىرىعتدە حرام قىلغى بولغان نەرسەلەردىن صاقلاغۇچىلار دە شوشىلاردۇر. بو فرقه، حراملىقى قرآن بىرلە ثابت بولغان ربانى اوزلەرغە ھەر تولى حىلەلر ياغاغان بولوب حلال اعتقاد ايتەر و ھىچ مبالاسىز مەاملە قىلەر. مونلارنىڭ بعضى بر «حىلە» اسمىدە بولغان نەرسەلىرى حتى «كەر» لك گە سبب نەرسەلەردۇر. بخارا مەدرىسەلەرنىڭ ھەر بىرى: «بىھىت لا يباع ولا يوب» شىرطلەرى ايله وقف ايتولگان و ھەر بر مەدرىسەنىڭ وقف نامەسىدە شول سوز يازغان بولسەدە بخارا مەدرىسەلەرنىڭ حىجرەلىرى ايله ساتو ايتولتەدۇر. مونلارنىڭ دە كۆپسى «علما» بولوب بعضى بر مەدرىس و قاضىلر وقف مەدرىسەلەردىن يوزلەب حىجرەلەرنى قارماقلىرىنى ئلە كەدراگانلر. بخارا عالملىرى: «شىرط الواقف كنىص الشارح» دىدىكلەرى ھالەدە وقف قىلوچىلارنىڭ شىرطلەرنى بوزۇچىلار اوزلەردۇر. شوڭا كۆرە مونلارنىڭ شارح نىسبىنى بوزو قىلىدەدە پروالرى يوقلىقى اوز اوزىدىن مەلوم بولور. شارح نىسبە قارشو حىرەكلەرنىڭ نىسبى اش گە سبب ايتكانلىقى ھەر كىم گە مەلومدۇر. «بخاراي شىرىف» اسمىدە بولغان شەھىدە، اوزلەرنى «علما» اسمى آوچى آدمىلر شوشىدى حرام مەھسۇلەرنى حلال قىلوب آشولرەننى اوز كۆزىمىز ايله كوردۇق. فقيرلر و علم عاشقلىرى ايجون خىرات اھللىرى طرفىدىن اللە رضالغىنى امىد ايتوب بنا ايتولگان مەدرىسەلەر بو كۆندە بخارانىڭ تىقى و دىندار «علماسى» قولىدە الڭ قائىدەلى تىجارىت سانالادۇر. حتى اشقىلارنىڭ مەدەلىرىدە قبول ايتە آلەى طورغان بو كى جىنايتلر بخارا عالملىرى آراستىدە آرا توڭلدىر. باى ملالارنىڭ زكات چىقارماولرى اوشبو جىنايتلەردىن بىرى بولسە كىرەك. ملالارنىڭ زكات و عشر پىرمادىكلەرنى كۆرۈپ عواملەردە زكات و عشر پىرمىلەر. ملالارنىڭ «جوان» لىرىنى كۆرۈپ عواملەردە «جوان» لار طوتالار. ملالارنىڭ يىفاك جاپانلر

◆◆

اقوام. تورىكلر ايله عربلەرنىڭ «مىلت» كە بنا قىلىنغان

كىولرەننى كۆرۈپ عواملەردە يىفاك جاپانلر كىلەر. فقيرلر ايجون بنا ايتولگان مەدرىسەلەرگە «علما» تسلط ايتدىكىنە كۆرە بخارا فقيرلەرنى اوقۇرغە اورن يوقدۇر. بخارا مەدرىسەلەردە ھىچ بر كىرەكلى علم اوقولمى. بخارا اھالىسى غىرىت، ناموس، علم و صنعتىدىن بى بەھرەلەردۇر. آتا بابالاردىن قالغان و مىليونلر ايله قىمتلىرى بولغان وقف كىتابلارنى اوزلەرنىڭ توبسىز كىسەلەرنى صالولرى ملالارنىڭ ايتكىچى جىنايتلەردۇر. يالڭىز مېر عرب مەدرىسەسى كىتەبخانەسىدە ۱۰۰،۰۰۰ جىلد وقف كىتاب بولغانلىقى رواب ايتولەدۇر. ھازىردە ايسە بخارا كىتەبخانەلەردە كىتابدىن اثر يوقدۇر. ظاھىر قىلانلارنى كۆرۈچىلەر، بو ملالارنىڭ حرام آشولرەننى حتى خىلالرەن كىتورمازلىرى. چونكى بو ملالارنىڭ ھەر بىرى تقوالقدىن بىھىت ايتەر، باشقىلەرنىڭ آرزۇ غەيبلەرنەدە توزە آلەملەر، اما اوزلەرى «قر كىوگى» اسمىنى بىرۈپ حتى ايشاڭ ايتى آشودىدە صاقلاغى طورغان آدمىلەردۇر. بخارا مەسجىدلىرى ايجون ايتولگان وقفلىرىدىن اوانار، يىكرەمىشار مەك و اردات كىلوب طوردىغى ھالەدە مەسجىدلەرنىڭ غازلقلىرى يوق. چىتىدىن كىلگان مسافىرلەر جەمە غازىنە بارىلەر كۆرگىچە تىزەكلەرنى سىجدە قىلورغە مەجبورلەردۇر. چونكى وقفىدىن كىلگان و اردات، ملالار كىسەلەرنى كۆرۈپ طورغانلىقدىن غازلق آلورغە آچقە قالمايدۇر. ايندى اللە يورتىنىڭ غازلقلىرىنى قدر آشاغان خلقنىڭ ايشاڭ ايتى آشاونە عىب قىلورغە اورن يوق. «مەسجىدلەرگە نىچون ياخشى پالاسلر توشەمىسىز؟» دىب صور اوچىلەرغە بخارا ايلر اوزلەرى: «اوغرىلەر آلوب كىتەلەر، ايسان آسراب بولمى» دىب جواب بىرەلەر. بو سوزلەرى دىرست. ياخشى پالاسلەرنى مەسجىدلەردىن اوغرىلەر اوغرىلاب كىتەلەر. لىكن اوغرىلەر كىملەر؟ كىملەر بولسۇن چالماق قاراقلار! تەجىب اورنى شولەدە مەدرىسەلەردە و ايشانلىقدە بولغان اخلاقسىزلىقلەرنى مەشھەدە ايتوچى و شوشىلەرنىڭ سارى خىستەلكەلەردىن قورقوب بالالارنى حتى قابالاردىن چىقارماوچى و وقف ماللارنىڭ ملالار طرفىدىن نىبط ايتلەرنى كۆرۈپ طوروچى بخارا ايلر بو كۆندەدە مەسجىد و مەدرىسەلەر بنا قىلوب و شونلەرغە وقف قالدروب شىغللەلەر. ھالبۇكى بخارانىڭ بو كۆنگى مەسجىدلىرى بو كۆنگى جانلەرغە تقسىم قىلىنسا ھەر اون كىشى گە بر مەسجىد و اگىرەدە وقف مەدرىسەلەرنىڭ حىجرەلىرى وقف لك گە كىرۈ قاتتارلسە ھەر شاگرد باشىنە ايتكى حىجرە توشەدۇر. بخاراغە مەسجىد و مەدرىسەدىن بىگىرەك وقف ماللەرغە كۆز سالماق طورغان ملالار و كىرەكلى علملەر اوقوتە بلوچى عالملەر كىرەك. يوقسە تون بخارا شەھىرىنى اللە يولىنە وقف ايتولسەدە غىرە چىقماز.

تعليم و تربيه يوقلقدن، تورکستان طلبه لری يالکړ عرييات اوقو ايچون مدرسه لرده ٢٥ - ٣٠ يللر عمر اوزدرالر.

ملت . مکتب و مدرسه لرمز و اداره روحانيه لرمز مسئله لری
 شو صوگ و قتلرده خلقمزنی خفالاندروب، مطبوعاتمزده تورليچه مذاکره ايتلمکده در. بو مسئله لر بوکون اورتابه چققان بر نرسه لر توگل، بلکه مونلر حقنده کوبدن پیرلی سويله نوب و يازلوب کيلدی حتی اوزغان اسپيزدلرمزده مذاکره دن ييله اوتکارلدی.
 شولای بولسه ده بو مسئله لر خصوصنده مطلوب بولغان بر حاضر لکمز يوق ايکانلگی و بو کونده شول مسئله لر قارشوسنده آبدراب طورغانمز کورنه در. اگر بو مسئله لر، بزنگ ملی موجودیتمزنگ نيگزينی تشکيل قیلغان مسئله لردن بولغانلقلرينی اعتبارغه آلساق موندی مهم مسئله لرمز خصوصنده غفلت کورساتوومز، ملتزمنگ بصريتی کشيرینی جدی صورتده توشندره چک بر واقعه در. بر قوم، اوزينگ ملی خصلتلرينی يوغاتمی صاقلاب بارا آووی و بر ملت صفتی بله ن ياشاوی ايچون ايگ ضرور بولغان نرسه. شول قومنگ افرادنده ملی حس قوتلی بولوويدر. موندی حسدن ايسه ملی فکر طوبوب و ملی فکردن ملی اشار و تدبيرلر چغوب و اشله نوب طورووی کیره کدر. بزنگ مسلمانلرده ملی حسنگ بارلنی شبهه سز ايسه ده، معين بر طريقه ده، انتظام بله ن اشله ب طورغان ملی فکر خصوصاً ملی اشلرمزنی آلوب بارو ايچون تشکيل ايتلگان بر تورلی تدبيرلر بولماغاتنی ده هيچ کم انکار ايتماسه کیره کدر. مسلمانلر اوزلرينی آيروم بر ملت ديب حس ايتلر؛ ملی خصلتلری بله ن بولغان حسی رابطه لری قوتلی و بو خصلتلرينی صاقلاب کیره کلگيتی ده بله لر هم مونلر نی اوزلرينگ ملی مسئله لری ديب ده يوروتلر؛ بو حدکه قدر باری يک شهب بولوب کيله. ايندی موندن صوگ ملی فکر و ملی غيرت حرکتکه کيلوب ملی اشارنگ شاه نوب بارووی ايچون بر نظام و ترتيب يا صالمق کیره ک ایدی. لکن بز لر يا مونگ کیره کلگيتی حقیچه آ کلاميمز ياکه بزده بو درجه اقتدار يوق. نی بولسه يوقاروده کورساتلگان حس چيگندن، بو ياقه اوزا آلميمز. بزنگ ملی اشلرمزده کورله کيلگان حاضر لکسز لگمز و عاجز لکمز، بزنگ بختسز لکمز، ايشته بز لرده گی شوشی نقصاندن کيله در. نیندی گنه بر اش بولسه ده آنی کیره گی کبی آلوب بارو ايچون شول اش که مخصوص بر پلان تعيين قیلوب، اشنی انتظام بله ن آلوب بارو کیره ک بولادر. پلان سز و ترتيب سز اوز حالينه تاشلانوب يورتلگان اشدن فائده و خير کورله گانی معلوم. اش عالمينگ قانونی بولغان بو قاعده لرنی هر بر سوداگر و صنعت اهلی، هر بر اش ايه سی بله لر و اوز فائده لری ايچون

حسياتلری «دين» محيطندن طش توگلدر. «دين» خصوصنده تورکر ايله عربلر آراسنده بر آيروملق ده يوق. هر ايکيسينگ استقبالرينی تامين ايچون عربلر ايله تورکرلنگ بر برلینه مربوط بولولری لازمه در. تورکرلر باشقه غنه عربلرنگ اوز اوزلرينی چيترلر صاقلاب احتماللری يوق. تورکیا منقرض بولسه مستقل بر عرب دولتی يا شامک احتمالی اصلا يوق. چيترلر قولينه توشوچي عرب مملکتلری بر برر محو اولنوب (نوب) کيله لر. آوروپالولرنگ اقتضای حاللری شول روش که کيلدی که قول آستلرنده طورغان چيت ملت لرننگ صولش آلورينه غنه ده توزه آلورغه امکانلری يوق. آوروپانگ اورتاسنده بولغان اسويچره مملکتنده «ملت» برله «دين» نی بر نرسه ديب بلورگه مجبوریت کورلسه مسلمان لرنگ «دين» ايله «ملت» نی بر برندن آيرمی يورتولری، بلکه ايکيسینی بر نرسه صاناولری نيچون عيب بولسون؟. مسلمان لرنگ «دين» ايله «ملت» نی بر نرسه صاناولری فن که بنا قیلنه طورغان اساسی سوزدر. بو خصوصده آوروپا عالمرندن «نوشاتلد» نگ مهم تدقيقلری بار.

قرباشی (نوشيروان ياوشف مقاله سی). تورکستانده کوب خراجاتار ايله يا صالغان اسرافلی طویلر آرقاسنده يک کوب کشيرلنگ مال و ملک لردن آيرلوب - بولوب، صنوب قالولری حقنده، غزته لرده کوب يازلدی. ايندی بوندی طویلرنگ معنوی ضررلرينه ده کوز سالورغه کیره ک: سنت طویلری کوبسچه کوز کونلرنده بولوب. اوقو و اوقو و قتلرينه طوغری کيلدکندن، مدرسه شاگردلری و مکتب بالالری اوقولردن قالالر. چونکه بو کبی طویلردن مدرسه و مکتب دامالاری (اصول قديمه معلملری) اصلا قاليلر. مدرس و ملالر طويغه باروب چاپان کيودن لذت آغانلری کبی. شاگردلر و مکتب بالالری ده موندی اوین و تاماشانگ يشراق بولوب طوروون تایلر هم يک سيره کده بولمی: بر کون مکتبده، بر کون طويده. مونه شولای ايتوب ياش بالالرنگ يوره کارينه «علم که محبت» بيرله شدره سی اورنده «اوین و تاماشا» غه اوگره تله. اوزلری مکتبده بولسه لرده کولکلری طويده، اوینده بولا. بو طویلر، تانارلرده غی قاز ئومه سی کبی بر ايکی آرده غنه تمام بولمی، بلکه کوزدن باشلاب، يازغه قدر دوام ایت. طوی کبی مانع لر بولماغانده ده. تورکستان مکتب و مدرسه لرنده هفته که ٤ - ٥ کون گنه درس و سبق اوقولا. مدرسه لرده تحصيل وقتی بیش آی بولا. طویلرغه کيتکان کونلرنی چغاروب حسابلاغانده هفته که ايکی کوندن آرتق اوقولمی. بو حسابدن بر يبله باری ٤٠ کون تحصيل علوم ايله مشغول بولغان بولالر. شونلقدن هم ده اصول

همده باشقه و ظنداشلرمز قاشنده لائق بر نرسه بولوب چقمایه چقدر. بر تورلی غیرت و همت کورساتوب هیچ بولماسه موندن صوگ بولاجق اشلرمز حقنده بر نرسه اشله، کیره ک ایردی. بو حالدرگه مملکتیزنگ حالی و قانونی مساعد بولسه و خلقمیزنگ قدرتی، کوچی یسه کیره ک. بو مسئله لرنگ اوبلاناچق و اشله چک یاقلری کوب بولسه ده اهلی بولغان و اقتدارلی کیشلردن تشکیل قیلغان هم شونی اوزینه وظیفه ایتوب اش که کرشکان آرخنه بر هیئت، کیره گی کبی اشلی آور ایدی. یوقسه عمومی زور مجلسدن مونی کوتوب بولی همده زور مجلس بولا دیب آگا اشانوب طوروده معقول بولماسه کیره ک.

وقت. (عبدالحق کمال الدینوف مکتوبی). بو کونده اول شهر مسلمانلرینک ایک محتاج بولغان کیشلری ابی (آقوشیرقه) لردر. بالا طوغدروچی مسلمان خاتونلرینک کوب عذاب و محنت چیکولری معلوم. طبی یاردم بولماو سببندن بیک کوب مسلمان خاتونلری دنیادن وقتسز اوتوب طورالر. بو حالدر، احتمال شهرلرده کوب توکلدر، اما اوللرده یازوب بتره آلمازلق درجه ده کوب. آنلرغه اوللرده فائده لی یاردملر بولماوی اوستینه نادانلق جفالرینی کوره لر، ایسکیدن کیلگان معناسز عادتلرینی یورتولرگه قربان بولوب کیتوب طورالر. شونک ایچون اوز قزلرمزدن بعض برلرینی آقوشیرقالق مکتسینه بیروب «ابی» لرتشدر و لازم ایدی.

عباس نك قزغانچ کارتینالری (*)

عباس اش که طوتونا، اشله گانده ماخه صوغه توشوب تیرلی، بوونلری در، در قالطری، یوره گی آغولانا، آغزی کییه، جانی بورچلا - اچی پوشه، برگنه رومکه بولسه ده آراقی اچسی کیله. بر ایکی مرتبه بو اشن طاشلاب، باشقه اورندن آچه ازلهب آراقی اچکچی بولوب اویلاسه ده، بار کوچی برله بو کون کیچکه حدلی ئوز ئوزن طیارغه طرشدی. بو کوتی عباسنگ آش قازانی، صوزولوب بیک قاطی آغرتوب بوروشه، آش قازانینی بر نرسه ایگان کبی طارتلوب چاتاب آغرتا ایدی. شسولای ایتوب عباس بو کون مک بلا برله کیچ که حدلی آلمش تین آچه

(*) باشی ارتکان سنه ۲۴ نجی عدد ده.

آبی اعتبارغه آلوب آگا تابع بولورغه مجبوردرلر. خصوصی و جزئی بولغان اشلرده ده حال شولای بولسه زور بر بادشاهلقنک تورلی محللرنده تارالوب یاشاغان یکریمی میلیونلق بر قومنک دینچه و ملیتجه بولغان مشترک اشلری حقنده معین بر پلان و ترتیب توزولمه گانی کونچه هم آنلرنی تدبیر قیلوب و اشلهب باروچی بر هیئت و کیشلری بولماغان حالده، شول اشلرنک، ملتک تله وینه و منفعتینه موافق روشده اوز اوزلرندن اشله نوب چغورینی و کیره ک بولغان چاقده ده - مونا بز - دیب آنک قارشوسینه کیلوب طورولرینی تصور ایتو یا که کوتو ممکنیدر؟ بزلی، اشله نووی چیتن بولغان ملی اشلرمزنی آلدن توشونوب حاضرله می، قایغوسز تیک طورآمزده بر وقت مونلر احوالک سوقی بلهن اورتاغه چغوب باشمزغه بهرلگانده گنه شاولی باشلیمز، بو کون مکتب و مدرسه رمز هم اداره روحانیه لرمز مسئله لری قارشوسنده دخی موندی بر حالده طورغانمز کورله در. مطبوعاتمزده ظاهر بولغانته کوره حاضرده خلقمیزنگ بو مسئله لر خصوصنده فکری، نی طریق بلهن بولسه ده بر عمومی کیگاش مجلسی یاصالوب مسئله لر شونده مذاکره ایتلگان سوگنده موافق بر قرار بیروویدر. بو اش بولا آغانده کیگاش، اوشبو مسئله لرنگ بزچه مهم بولغان جهتلرینی بیلگولوب مونلر حقنده طلبلرمزنی و یوروته چک تدبیرلرمزنی قرارلاشدر ایدی. بزنگچه کیگاش مجلسدن کوتولوی جائز بولغانی بو قدرلک بر نرسه در. زیرا حاضرگی مسئله لر، بیک زور و چیتن هم چوالجق بولولری سببلی کوب کیشلی مجلسنگ بالنسبه آز وقتده آنلرنی مطلوب بولغان درجه ده تورلی یاقلردن اویلاب توپلی و اساسی صورتده اشلهب چغارا آلووی چیتن بر اشدر. اصلنده موندی عمومی مجلسنگ وظیفه سی، الکندن اشله نوب حاضر طورغان مسئله لرنی دقت بلهن قاراب چغو و حاضرگی احوالک اقتضاسینه کوره شونی موافق کورو، تیوشلی بولسه شول اورنلرینی اوزگارتوب اوتودن گنه عبارتدر. اگرده کیگاش مجلسی بولا قالسه شونده چغاروب صالا آلاچق نرسه مز، موندن بر نیچه یل الک بولغان اسیزدلرده بو مسئله لر حقنده بیرلگان عمومی قرارلرمز بولاجقدر. مونلر ایسه اشنی نی روشده آلوب بارو ایچون دستور، ملی حسدن طوغان عمومی و اساسی آرزولر مقامنده در. ملی فکرنگ بو مسئله لرنگ اچه کروب آنلرنی تدقیق و تحقیق ایتووی و مونگ نتیجه سی اولارق توپلی قرارلر، حجتلی طلبلر یا که لائحلر یاصالوب چغوروی موندن صوگ بولاجقدر. بز که حاضرده کیره ک بولغانی ده شوشی اشدر. چاره سنی و امکاتنی طاوب اشلهب اولگوره آلورمزمی ایکان؟ اگر بز موندن صوگده بر تورلی همت کورساته آلی قالساق بزنگ ملی شأنمز و اعتبارمز ایچون

ایتوب آراقینی قارغاسده طاشلی آلمی، آزغنه وقتقهده اچی توزه آلمی، اچهرگه باشلی، ئوز ئوزون آداب یورگان کبی بولوب چغا. حاضرنده ئوز ئوزون آدامی بیک چنقلاب طاشلارغه اوپلی، بیک حرمتلی نرسه لر برله آنط ایته، اوتکانده گی چیکسز قزغاج حالترینی ایسکه توشره، وقتلی وقتلی اشله ب آیق یورسه م کون ایشوم تیز یونه لور، اولگی شیکلی اوک بولماسه مده. اورام ائی بولودن فوتولسه م بیک شادلانور ایدم دی.

«نینه دی کونلرگه توشدم! بر نرسه اشله رگه طوتنسه م اول اشم او یلاغانچه چقمی، ئوز اختیارمدن باشقه ایکنچی بر اش کیلوب چغا؛ گویه ایکی جانلی کشی دیهرسن! بر جانی بر اشنی اشله رگه تلی اما ایکنچیی تله می. اچمه سکه او بلیم، شوندوق اچهرگه تلم» دیب سزلانا و شکایت قیله ایدی. عباسنک بو وقتلرده اوزه گن اوزگان نرسه، اچماس اوین نعتوب قویا طوروب ئوزی ده سیزمازدن اچوگه اوستره لوی ایدی.

ئوز اختیاری برله ئوز ئوزینی طوتا آماوی ایچون عباسنک جانی قم بولا، ئوز ئوزن وعظ ایته، شلته لی اوین شوشی نرسه لر برله نغیتا ایدی: «هر وقتده اوزم او یلاغانچه اشله رگه، ئوز اختیارم ئوزمده بولورغه، ئوز، ئوزمنی آراقی دن طیو یولنده نق طرشورغه، بو ناچار عادترمنی طاشلاب آیق کشیلرگه، قاتناشورغه، ایسروک یولداشردن آیرلورغه، آلازنی دشمن کوررگه. یوقلاودن طوقتاو ممکن توگل، اما آراقیدن طیو ممکن». اوشبو فکرنی اوز اوزینه سویلی بوغازینه باصه «اچمه م دیگاج اچمام! اگر آراقی کورسام ده اچمام، اچهرگه او یلاسه م، بوغازمنی قسارم هم بیارمه م، شول کو یگه اولهرمن، بر طامچی - سون اچمام!» دی.

«ایندی بر طاه چیسینی اچکامچی ئولگانم آرتق، بو حدلی رسوای بولوب یوروم یئارلک بولدی. ایرته گه اش که باریم، اشله گن آچمه منی خوجه غه قالدره باررمن حتی صوراعانده ده بیرماسن» دیب ایرته ن طوروب اش که یونالدی.

X

عباس ایکنچی کوتنی چنلاب ییلن باغلا دی و کونلکچی بولوب اش که طوتوندی. اوشبو روشده کونلکچی بولوب بیتاق کونلر طرشوب اشله دی و بر نیچه آظنه لر اوتدی، عباس ئلی آیق، اوز اوزینی طییا ایدی. بر وقتده توش وقتده ایکمک برله قیار آشاب اوطورغانده، باشقه ایده شاری تراکتیزگه باروب اچوب کیلگانلرینی کوروب، عباس نی آنده باروب اچوب کیلوگه طارتسه لرده، ئوز ئوزینی نیچو کده

آلدی. اشدن قوتولور برله قاباق آلدینه یوگریدی لکن اول آرا ده وینتی لافکلر بیکه نوب بئکان ایدی. مک بلا برله فایدندر بر اشکالنیک طابوب یوتدی. قایددر بر اورنده یوقلاب ایرته ن طورو برله قابقغه کیتدی و بر یارطینی توشردی، شول مینوتلرده ئوزینک کیچه آراقیدن نچک ده آزلاب طوقتارغه کیره ک دیگان او بی کیلوب توشدی. عباسنی کینه ت قالتراوق آلوب کیتدی ده قاباق آلدندن طوروب ده کیتدی. قالغان آچمه سینه ایکمک برله توزلی بالی (سیلو تکه) آلوب آشارغه طوتندی. مونچه غه بارغانده یولده بر کوله کده آلدی. بو وقتده عباسنک اوستنده گی کولمگی اشطانی تلمه گنه، قول باشلر نده تله گوب گنه طور ا ایدی.

IX

ایکنچی کوتنی عباس اشله گن برینه دخی باردی. عباس اشنی بیک قینلق برله اشلی، بو کون اچهرگه بارمی، آچمه سی یانده قونه، ایکنچی کوتنی ده شولایوق اشله ب اچی طیولا. اوچنچی کوتنی عباسنک حالی طاغی او کایسزلانا، اشنی اشله راشله مسکنه طوروب آراقی اچو هوسی اوینه بیک نق توشه باشلادی. اول آقاغول دشمانک توزوگان پلانی بو نیچه غه یورمی، یورسه آراقی ایچون گنه یوری. آچمه طابسه ده آراقی ایچون گنه طابا. عباسنک بار بولغان او بی اچکیلک گنه. باشقه بر نرسه ده او یغه کیلمی. عباس آراقی غه عاشق، نی گنه او یلاسه ده آراقی حقنده اوپلی، آنه نینه دی بر نرسه باخشی کورنسه اول ده آراقی غه، آچمه نی اورلاب، خیر استه ب طابسه ده آراقی ایچون گنه. قینلوق یولنده جانی فدا ایتسه ده فقط آراقی ایچون گنه.

عباس کون بوینه اورلاب ده، خیر صوراشوب آچمه طابا آلمادی، تر تواردن باشینی ایوب آقرنغه اوزون اوزن او یلاز آراسنده قوط اوچقچ ناچار قیافت ایله یوردی. «ای خدایم نی اشلیم بو اچکیلک دن شولایوق طیولا آلام میکان دیب زارلانا، آیق باشلرینی سلکه سلکه ققرو ب جلی، کوزلرندن قانلی قاینار یاشلر توگله ایدی. بر ازنا قومی دؤرنیک که باروب آنگ یاردمنه سیوندی و آزاراق یوقلاب آور ایچون اورن صورادی. عباس اچی حسرتلی اوپلری برله آه دیب یوقلارغه یاندى لکن یوقیسی برده کیلمی، چیکسز قایغره بر یاقدن ایکنچی یاقعه یومغاق کبی ایلانوب یاطا، یا طوب ده توزه آلمی اوکسی اوکسی یغلی ایدی. آخرنده یوقلی آلمی طوردی و اچمه سکه بیک انقلاب قرار بوردی. آند ایتدی، آراقی نی قهرله دی، «یاوز دشمن مینی سین هلاک ایتدک» دیدی.

بو کون که قدر عباس، تله نیچه مرتبه طاشلارغه وعده

اینگه اشیا آزره ق سویله شهده باشلی ته نی قاره یانوب بئکان
بالتیسه گه ایتدیله. دو قورلر قارادیلر. قابرغالی صئوب چار په لئوب
بئکان. عباس ایندی بالتیسه ده یاتا دوایلر ایدی.

XI

عباس، بالتیسه ده بایناق آیلر یاتدی، قزلغان اعضالرنک
چیکسز صزلای تمام اوزه گینه اوتدی. طوره شدن ده طوبوب:
«نیچک بولسه ده نولسهم آرتق بولور ایدی» دیب الله دن صوراب
یاتسه ده مگ زحمت برله سلامتگی آزره ق یاخشیلانندی، بالتیسه دن
چغاردیلر. بالتیسه ده یاتقان وقتنده عباس ننگ حالینی بلورگه زیارت
ایتارگه برگنه کشی بولسون بامادی. بالتیسه دن چقغاج، برگنه
تورلی ده شفقت برله قاری تورغان کشی بولمادی، اختیارسز
خیر صوراشورغه طوتندی. عباس بیک آخلداب بیک کوچ برله
یورسه ده برده قزغانوچی یوق. اوسته وینه اوزینی نهرله ب رنجتوب
چغارالر: «بار کیت موندن! باشکنی آوروغه صالوب حیلله له ب
یوریسک!» دیلر حتی بعض بر اوی خو جه لری تور تکه له ب ده
چغارالر و: «سین بزنگ نلگان کرلرنی اوغرلاب ساتدک!»
دیب اورشارل ایدی. عباس ننگ چیکسز نرنیگان جراحته لی کوکلینه
بو سوزلر ملطقدن آطلغان بدره دن کیم توگل، تیه ایدی.

عباس بو وقتلرده نهرنی، اوکسوب، اوکسوب قانلی یاشلرینی
توگوب یغلی، باشینی ایوب اوز اوزینی شلته له ب: «ای خدای!
خراب بولدم اچکیمک ایسرکک مینی، نی حال گه توشردی، مینی
ئوزلرینه ایدش یاصغان، آراقی اچرتوچیلر خدانگ قهرنده،
جهنمنگ توبنده بولسونلر! یارب خدایم!» دیب اوکسی، اوکسی
یغلی، صئوب یالغانغان اعضالری اوزه ککه اوتهرلک بولوب صزلی
ایدی. «کوب یوردم، حالم ضعیف، کم کوزلرینه باروب تیلریم،
کملرنک شفقت قوچاقلرینه صینیم ای شفقتلی خدای! میگارحیم
قیلسه نا! اولسه م کفتمده یوق، بر نرسدمده یوق، حیوان اوله -
کسه سی کبی صاصماسون ایچونگنه مینی زیارت گه ایتوب طاشلارلر!»
دیب نهرنی ایدی.

عباس، تملی تون یوقیلرینی یوقلی آلمی نهرنوب، انگر اشوب
چغا، طینی مشکل حال برله گنه آلا ایدی.

عباس قه ایکمکده بیرمی، قاباغه ده کرتیلر «یوغان کرلرنی
ویورنده کورنگان نرسه لرنی آلوب کیت» دیب آیاقد ده باصدمیار
ایدی. بر یورت غه کروب بارغانده کوکره کندن تور توب
اوچردیلر، عباس نلله قایه باروب توشدی، بر آز حالسز، هوشسز
بولوب یاتدی.

(آخری بار)

مبارکشاه الحقی.

یکدی و شول کوتی ایدیه شلری ما گریچ گه بر چیرک آراقی
آلوب اچدیلر. عباسی ده اچرگه کوچله ب قارادیلر. عباس بیک
کوچ برله گنه طیولدی. اچهدی. عباسنک آیق یورووینه حاضرده
بر آیلر بولدی. اون صوملاب آچیه سی ده بولدی، اوست باشینی
یونایتورگه اوبلی باشلادی. خوچه دن آچیه سینی آلوب کیوملر
تکدردی. بو وقتلرده نلی عباس یال ایدی، سلامتگی ده یاخشی،
کوکللی ده طنچ، حاضر آیق وقتلری بیشنچی مرتبه، یش آلتی
کون اوته، اش اشهرگه قیونسنه باشلی، طاعی ایلکه سیدکه یوری،
نلی آیق، تین اچی پوشا، اچن نلله نرسه طرناغان کبت پوشلغه،
آنده موندنه باروب قاری بر نرسه ده اشلی آلمی، بو وقتلرده
نیچه مرتبه اچرگه اویلاب قاراسه ده، اوبلی ده طیولا ایدی.
بر کوتی بیک تیره ن اویلاب آراسنده تر تواردن کیتوب
بارغانده، بر ایدیه شی اوچراب: «ای دوستم عباس! نی اشله ب
یوریسک، ایده بر یرگه» دیب آلوب کیتدی. بیک یقین دوستی
بولدقدن بولار بیک دوستانه سرلرن سویله شوب کیتدیلر. ایدیه شی
نیچکده بولسه عباسنی اچرگه آلوب کیتدی. عباس: «اچیم،
حاضر طاشلادم توبه ایتدم، آنط ایتدم بر طامچیسینی ده اچیم!»
دیب قاراسه ده ایدیه شی اختیارینه قویمی کوچله ب اچره باشلادی.
عباس ننگ ایندی آراقی آغزینه بر تیگاج آز برله ننگه طیولو قایدده؟
ایسروب یغلاغاچه اچدیلر.

قایا کیتدی عباسنک: «بر طامچسینی ده اچام!» دیگان
سوزلری: . . .

ایکی اوچ کون اچدیلر، عباسنک آچیه سی ده بتدی، اوستنده
گی کیوملرینی ده صاتوب یالانچاچدن آغنه آلدیه قالدی. عباس
اچکیمکده شول چیک گه بتدی که: اصلمایانینه یارطی اشتوف آراقی
قویوب: «بو آراقی غه قاغلمه! قاغلساک! اصنورسک!» دیسه لرده
اچه چک ایدی.

شولای ایتوب عباس اورام بوینه خیر صوراشورغه چقدی،
بر توتی ایدیه شلری برله بر باینگ کلا دؤینه توشوب بیک کوب
نرسه اوغرلادیلر و بر یرگه ایتوب صاندیلر. بایتاغنه آچیه حاصل
ایتوب، آراقینی چیرکله ب آلوب اچدیلر.

بو وقتلره قش صالقون وقتلر، عباس بر کیچنی بیک نق
ایسروب اورامدن آوا تونه کله طورغاج آدلارغه حالی قالمغان
سبیل قناوغه کیلوب یغلدی. رحیمسز اچی بورانلر، قولاچلرینی
جه یوب یوز توبان یاتقان وقتنده بر کشینگ چانه سی چالوله ب
قاناونک طاقتلی قرینه کیتوب عباسنی قصدی. عباس تمام ایزلوب
قالدی، تمام اولم حالنده. ایرته ن گرادوایلر کیلوب قاراسه لر
عباسنک آغنه طنی بار، پالتسه گه آلوب باروب یلوتدیلر. عباس

عالم ہمہ اجتماعی، علمی اشرکہ قاتشوجی نازلی خانم اسمندہ مشہور بر خاتون شوشی کونارده وفات بولدی.

تورکیا حکومتی حجاز تیسر یولینی وقفلر نظارتینہ تابشرغہ قرار بیرگانلکنندن وقفلر نظارتی، مسلمان قاندوقتورلر یتشدرر ایچون مکتب آچادر. حجاز یولی «مدینہ» دن «مکہ» گہ صوزلاچق و کیرہ کلی اورنلرغہ بوتافلر یبارلہچکدر.

«مدینہ» ده دارالفنون آچوغہ مدینہ و آنک اطرافندہ بولغان عربلر بیک شادلانغانلر. دارالفنون ایچون حاضرندہ ۱۵۶ بولمہ لی بر مسافر خانہ اجارہ گہ آلتغان. اوز بناسی «داودیہ» اسمندہ گوزل بر اورندہ صالونادر. دارالفنونندہ حاضر گہ علوم شرعیہ، ریاضیات، طبیعیات، ادبیات عربیہ، تاریخ، جغرافیہ، حقوق و قضا، تعلیم و تربیہ شعبہ لری بولوب صوگنندن طب، هندسہ، زراعت، صناعت قسم لری ده آچلاچقدر.

تورکیا حکومتی طرفندن حق پاشا بیرلین گہ، عاصم بک و یانہ غہ، حلمی پاشا پیتربورغہ ایلچی تعیین ایتولدیلر. حلمی پاشا ۱۹۱۱ نجی یلدہ روسیہ ده سیاحت ایتکان ایدی. اوشبو سفرندہ قازان غہ، ژولغہ ایلہ «سامار» غہ ده کیلگان ایدی. ۱۹۰۹ نجی یلدہ بر آز وقت صدر اعظم بولوب ده طوردی. حلمی پاشا، روسیہ ایلہ تورکیانی دوستلاشدرونی موافق کوروجی فرقه گہ منسوب بولووی سویلہ نہ در.

«ریوجانیرو» دریدناوطني آلور ایچون هندستان مسلمانلری طرفندن تورکیا گہ کوب اعانت یبارلگانانگی غزته لردہ کورلدی. تورکیانک اوزندہ ده اعانت قیلوچیلر کوبدر. تورکیا، آمریقانک «چیلی» حکومتندن «آلیرانت لاتور» اسملی یاکی دریدناوطني ۳۰ میلیون صوم برابرینہ صاتوب آلمشدر.

تورکیادہ، باشندہ یاشلر و شاگردلر بولدیغی خالدہ اوتکان دیکبر آئندہ «استقلال ملی» بایرامی یاصالدی. بو بایرام، حاضرگی تورکرانک سلچوق تورکاری اورتندہ مستقل بر حکومت تأسیس قیلولرینک یادکاریدر.

محرری: رضاءالدین بن فخرالدین.

ناشری: «محمد شاکر و محمد ذاکر رامیفلر».

حوادث

روسیہ ده زیستوانرنک برنجی مرتبہ آچولورینہ ۵۰ یل طولو مناسبتی ایلہ غنوارنک ۸ ندن باشلاب «پیتربورغ» شهرندہ «زیستوا بایرامی» (یویلی) یاصالدی. زیستوا حقندہ غی نظاملرنی باشلاب امضا ایتوجی پادشاه. ایکنجی آلکساندر ایدی. ۱۸۶۴ نجی یل برنجی یانوارده امضا ایتکان و شول یانوارنک ۹ ندہ اعلان قیلنغان ایدی. اوشبو بایرام مناسبتی ایلہ زیستوا وکیلری ۸ نجی غنوارده قشلق سرایندہ امپراطور حضر تلرینہ تقدیم قیلندیلر. پیتربورغ شهرندہ امپراطور اسمینہ منسوب عمومی کتبخانہ ناک آچلووینہ یوز یل طولانلقدن مذکور کتبخانہ زانندہ یویلی یاصالدی. یویلی مجلسینہ وزیرلر، پرافیسورلر حاضر بولدیلر. بو کتبخانہ ده ایکی میلیون آلتیوز مگ جلد کتاب و ایکیرز یدی مگ قول یازماسی بار. هرکون کیلوب طوراطورغان واق رسالہ لر، پلان وخریطہ لر، تاش باصمه لردہ باصاغان نرسه لر بو حسابلردن طشدر.

آرناودلق ده قتلہر همیشه باصلوب یتمی، جیتلرنک قوتور-تولرینہ کوره بولسه کیرہک آرناودلر همیشه بر برینی اولدروب قروب طورار. آرناودلر تورکیانی بختسزلک گہ توشرگانلر ایدی، اوزلری ده بیک بختلی بولورغہ اوخشامیلر.

قطای مسلمانلری حقندہ کولگلسز خبرلر بار. حاضرگی حکومت آدملرینک مسلمانلرغہ جبرلری توزہ آلمزلق درجه گہ یتکانلگی و شول سبیدن «قانسو» ولایتندہ بولغان مسلمانلر، قطای حکومتندن آیرلو چارہ لرینہ کرگانلکلری روایت قیلندہ در. مصرده خدیو طرفندن پارلامینتو آچلدی، مینیسترلر، ملت وکیلری نظام غہ صداقت حقندہ آند ایتدیلر. بو حقدہ عرب غزته لری: «پارلامینتوغہ صایلاو حقدہ مصر خاقینک حرکتی و اجتهادی مثالسز درجه ده بولدی، کوزدهک مستقل فکری و اہلیتلی، فرقه لر گہ منسوب توگل معتدل آدملر صایلانندی» دیب یازدیلر. مصرده یوقاری طبقہ غہ (خدیولر فامیلیہ سینہ) منسوب ویک

«شورا» اورنبورغہ اونہ بشہ کونرہ بر جہقانہ ادبی، فنی و سیاسی مجموعہ در.

ТАКСА ЗА ОБЪЯВЛЕНИЕ: НА 2-Й СТРАНИЦЕ СЛОЖКИ 30 КОП., НА 3 И 4 СТ.—20 К. ЗА СТРОКУ ПЕТИТА.

Адресъ: г. Оренбургъ, редакция журн. „ШУРО“.

آبونہ بدل: سنہک ۵، آلتی آیلق ۲ روبلہ ۶۰ تین.
«وقت» برابن برگہ آلوجیلرغہ:
سنہک ۹، آلتی آیلق ۴ روبلہ ۶۰ تیندر.

ارخىواغه مناسبسىز، بىلكە چىتىدىن ياكلىش كىرگان سېتىدىن اوزمە آلدەم (بو كۈن ايندى اوز قولمىدە توگىل).

بو سوزلارنى يازۇدىن مقصود: ترجمه حاللر ننگ يك چيتونلك برله جيولغانلغىنى تصوير قىلودر. «نادر» نى بلورگە تيوشلى. بر «جمعيت خيريه» ايله مى ياكە بر مدرسه سالوبمى آننگ اسمىنى منگو قالدرو، بو كۈن آننگ يىردىن فائىدەلە نوچىلر اوستىنە بورچ بولسەدە، ترجمه حاللىنى يازو، تاريخىنى ازلهب تابو بوگولمە اوبازىندە طور وچىلر خصوصا ياش اماملر، سوداگر و معلملر اوستىدە بورچدر. ايسكى كىتابلر ننگ چىتلىرى تىكشورسە، قەر تاشلار نىدەغى يازولرى اوقولسە بر خصوصەغى كوپچى كاغىدلر ننگ كوپىلر مى مطالعة قىلسە بعض بر نرسەلر تابلور.

مونگ حقتە اوزمىزدەدە بعض نرسەلر بار، بىلكە كىلەچك عددە درج قىلورمىز.

رضاء الدين بن فخرالدين .

۱۲ نچى غنوار ۱۹۱۴ سنە .

«اورنورغ» .

اولوب اولدە نذير حضرت طوغروسندە بايتاق سوزلر سويلەسى . ايمدى ، سز ننگ قولكردە «آثار» غە درج ايتو ايچون نذير حضرت خصوصەدە جيولغان معلومات يوقى ؟ بولسە بارلغن ، «شورا» دە ئەيتوب جواب يازسا گر ياخشى بولور ايدى . بولماسە ، «شورا» غە درج ايتار بولسە گر نذير حضرت ننگ ترجمه حاللىنە عائد ايشتمش كورمش خبرلرى بولسە شورا ادارەسىنە كوندولرىنى «شورا» اوقوچىلر ندىن اوتتور ايدم . نذير حضرت ننگ ترجمه حاللىنە عائد معلومات طوپلاسام وقتى ايله شايد سز گەدە كوندورر ايدم . معلم : دولتشاه بن صفا . «جىستاي» .

جواب :

بو ذاتك اسمى «آثار» دە يوق . يازوب كوندروچى بولسە ممنونك ايله «آثار» غە درج قىلور . ر . ف .

تصحیح

«شام خاطراتى» مقاله سينك ۱۹ نچى نسخه دە درج ايتولگان قىمىندە ۵۵۹ نچى بيت ، بر نچى باغانا ۲۵ نچى بولده بر نيچە سوز توشوب قالغانلقدىن معنا آغلاشما سلق بر حالگە كىلگان . « . . . بتون شمالى سوريه نى استيلاء ايتوب شەرتى برله مصر فرعونلر ن اوزبە هدىلەر كوندورورگە سوق ايتكان تيفلاس پىليس بر نچى دە «دارمشق» حكومتى اوستىنە بوردى ؛ چونكە بو شهر داود عەم ننگ دوشمانى . . . » دىب باصلغان . توغرىسى ايسە اوشبودر : « . . . هدىلەر كوندورورگە سوق ايتكان تيفلاس پىليس بر نچى دە «دارمشق» حكومتى اوستىنە بورورگە حسارت ايتە آلمادى . بنى اسرائيل حاكمر ندىن داود عەم نختكە كىچك «دارمشق» حكومتى اوستىنە بوردى . چونكە بو شهر داود عەم دوشمانى . . . » شولوق مقاله ننگ ۲۲ نچى نسخه دە باصلغان قىمىندە «باب شرقىدە مناره يىضاء» ديولگان «مناره يىضاء» باب شرقىدە گى مناره توگىل بىلكە جامع امويەدە گى مناره در شونك اوجون مذکور جمله دە گى يىضاء ، لفظى توشوب قالورغە تيوشلى .

اوتكان يل ۱۷ نچى عددە ۵۱۶ نچى بيت ۱ نچى باغانا ۹ نچى بولده غى ۱۸۷۱ نچى تاريخى ۱۸۸۱ نچى دىب توزاتورگە تيوشلى .

II

جىستاي اوبازى ، «قلباي مرصا» اولدە ، موندن بر يوز اونيش (۱۱۵) يلر ننگ «نذير حضرت» ديگان برەو بولغان . بو ذاتك علمى ، شاگرد تربيه سى ، اطرافه ملالر طاراتووى خصوصەدە مین ، كچى ياشدن بىرلى كوب سوز ايشوتە و طىكى ايدم . لکن اول كشىلر ننگ ماقتاوى كوب وقت كشىنك چالما ، چاپانىنە قاراب بولغانغە نذير حضرت ننگ دە خلق ماقتاغىچوق بولووينە اوشانوب بتمى ايدم .

اوتكان جەى ، اولدە چاغمدە شول طوغروسدە بر آز معلومات تابوب مىكا قارتلر ننگ بايتاق سوزلر ن تصديق ايتارگە طوغرى كىلدى . آنك اوستىنە كوبدن توگىل «جىستاي» اوبازى «ياوشيرمه» اولينك علاج الدين حضرت (۱) ايله ملاقاتمىز (۱) مشهور محر عياض اسحاق ننگ ئەتەكە سى .

«شهبال»، ژورنالى

استانبول دە چغا طورغان رسملى ژورناللر ننگ ايگ اعلا و ايگ نقيسى ۱۵ كوندە بر مرتبه چغا طورغان «شهبال» مجموعە سىدر . بو ژورنال ادبيات دن ، علم ، فن ، صنعت ، مدنيت دن و ترقيات عصرىدە دن بحث ايتە . رسملىر غايت گوزەل انتخاب ايتلە . كاغدى و باصلووى يك نقيس اولوب . ياوروبا رسملى ژورناللر ندىن قالشمىدر . بونگ هر نسخه سى ايو ايچون بر زىنت در . ابونە حقى روسيه ايچون يلغە ۱۰ صوم . آلتى آى غە ۵ صوم .

آدرىس : Константинополь. Въ ред. журнала „Шагбаль“. Стамбуль. противъ Новой-почты № 9-10.

آقچەنى عادى پىراودنى بلانقە ايله ، آدرسى يالگر روسچەغە يازوب يبارگە ممكندر . آندن ژورنال كىلەچك آدرسى روسچە اوقوناقلى و آچىق ايتوب يازارغە تيوش .

Ш У Р О

№ 2.

ЯНВАРЬ 15 = 1914 ГОДА.

كوننده لك „وقت“ غزته سينه

۱۹۱۴ نچى يل ايچون ابونه دفترى آچيقدر.

«وقت» غزتهسى اولگى مسلگى بويىچە دوام ايتوب مىلى، اجتماعى، اقتصادى مسئلهلرگه كوب اورن بيره چك. تورلى خبرلر مهم واقعهلر وقتندن كيچكدرلماي يازلوب طور اچق هم شول واقعهلرگه دائر رسملرده باصلاچقدر. يىللىق حقى: ۵ صوم، يازلى يىللىق ۲ صوم ۶۰ تين، اوچ آيلىق بر صوم ۳۵ تين، بر آيلىق ۴۵ تين.

„شورا“ ۱۵ كونده بر چققان توركيچه «شورا» ژورنالينه ۱۹۱۴ نچى يلغه ابونه دفترى آچيقدر.

«شورا» ژورنالى كيكتابتلىگان ياكى پروگرامى بويىچە علمى، فنى، ادبى، تاريخى، دينى و اجتماعى مقالهلر ايله طولى بولاچق، تعليم تربيه مسئله سينه كوب اورن بيرله چكدر. يىللىق بهاسى: ۵ صوم، يازلى يىللىق ۲ صوم ۶۰ تين، اوچ آيلىق ۱ صوم ۳۵ تين. «وقت» ايله برگه آلوجيلىرغه يىللىق ۴ صوم، يازلى يىللىق ۲ صوم.

احمد مدحت افندى

توركيانگ الوغ اديبلرندن و شهرتلى محررلرندن احمد مدحت افندى ترجمه حالى حقنده «احمد مدحت افندى» اسمنده بر اثر ترتيب قىلدى. مندرجهسى اوشبو نرسهلردن عبارتدر: رسمى ترجمه حالى. ولادتى. عائلهسى. وفاتى. جنازهسى. عمر سوروى. قياقتى. طبيعت و اخلاقى. غيرت و اجتهادى. احمد مدحت افندى تعريفينه كوره احمد مدحت افندى. تاليفلىرى و اثرلىرى. قلمينه اجمالى صورته بر كوز سالو. سور كونلگى و سليمايه مدرسهسى. تورك ادبياتى و احمد مدحت. شعر و احمد مدحت افندى. سيوطى، احمد مدحت، طولستوى. روسيه مطبوعاتى و احمد مدحت. فكرلرندن بعض نمونهلر. مکتوبلىرى. انتقادلر. احمد مدحت و روسيه مسلمانلىرى. صوڭ كونى.

بو كتاب حاضرنده «وقت» مطبعه سنده باصلادر. تمام بولغاندن صوڭ حقى اعلان قىلنه چق.

ياشى آچلىدى

„وقت“ كتابخانهسى

اداره مزگه مراجعت ايتوچيلرنك طلبلرن برينه يتكرو ايچون كتاب شودامزنى كيكتابتگره قرار بيردك. بو سنتابر باشندن اعتبارا هر تورلى علمى، ادبى، فنى و درس كتابلىرى ايله سودا ايتنه باشلادق. اوز نشر ياتمزدن باشقه ده هر تورلى كتابلىرى يباررگه زاكاز قبول ايتهمز.

مراجعت ايچون آدريس:

Оренбургъ, ред. „Вактъ“.